

Univerzita Palackého v Olomouci
Fakulta Filozofická
Katedra dějin umění

Architekt Lubomír Driml

Magisterská diplomová práce

Vedoucí práce:
prof. PhDr. Rostislav Švácha, CSc.

Bc. Eliška Jedličková

2018

1.	Úvod.....	5
2.	Přehled dosavadního stavu bádání	7
3.	Urbanismus a jeho proměny	9
3.1.	Urbanismus v 19. století.....	9
3.2.	Urbanismus do roku 1945.....	11
3.3.	Urbanismus po roce 1945.....	14
4.	Stručný nástin vývoje architektury a urbanismu v Pardubicích do roku 1945	18
5.	Nástin urbanistického vývoje Pardubic po roce 1945.....	21
6.	Stavoprojekt Hradec Králové	25
6.1.	Spolupracovníci Lubomíra Drimla.....	27
7.	Život a dílo Lubomíra Drimla.....	30
7.1.	Život a dílo Lubomíra Drimla po roce 1989	34
8.	Architektonické a urbanistické dílo Lubomíra Drimla.....	36
8.1.	Tvorba v šedesátých letech	36
8.1.1.	Smetanovo náměstí v Havlíčkově Brodě.....	37
8.1.2.	Smuteční síň v Havlíčkově Brodě.....	39
8.1.3.	Budova památníku a muzea na pietním území Ležáky.....	40
8.1.4.	Návrh na přestavbu centra Pardubic.....	44
8.1.5.	Corso Pardubice	46
8.2.	Tvorba v sedmdesátých letech	47
8.2.1.	Návrhy na zastavění náměstí Budovatelů	48
8.2.2.	Budova České státní spořitelny v Pardubicích	51
8.2.3.	Přestavba Palackého ulice v Pardubicích	53
8.2.4.	Přestavba Karlovy ulice v Pardubicích	54
8.3.	Tvorba osmdesátých let	59
8.3.1.	Hotel Labe v Pardubicích.....	60
8.3.2.	Budova pojišťovny v Havlíčkově Brodě	63
8.3.3.	Smuteční síň v Přelouči	64
9.	Vybrané stavby Lubomíra Drimla.....	65
10.	Závěr.....	68
11.	Prameny	69
12.	Seznam literatury.....	70
13.	Internetové a jiné zdroje.....	73
14.	Summary.....	74
15.	Obrazová příloha.....	75
16.	Anotace.....	116

Prohlašuji, že magisterskou diplomovou práci jsem vypracovala samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury. Výsledný rozsah diplomové práce činí **137 471** znaků.

V Pardubicích

Eliška Jedličková

Poděkování

Na tomto místě bych velice ráda poděkovala všem, kteří se podíleli na vzniku této magisterské diplomové práce. V první řadě bych ráda poděkovala prof. PhDr. Rostislavu Šváchovi, CSc. za cenné rady, připomínky a za vedení mé diplomové práce.

Dále děkuji rodině architekta Lubomíra Drimla, především paní Martině Řezaninové a paní Jitce Drimlové, za ochotu a spolupráci při poskytnutí informací a materiálů o životě pana Drimla. Slova díky patří také architektům Miroslavu Řepovi a Janu Třeštíkovvi za svolnost k poskytnutí rozhovoru, pracovníkům Státního okresního archivu v Pardubicích, a především mé rodině a přátelům za trpělivou podporu během studia a psaní diplomové práce.

1. Úvod

Podnětem k vypracování této diplomové práce se stal můj podvědomý závazek, vytvořit příspěvek, který by alespoň z části pomohl k poznání architektonické historie města Pardubic jakožto mého rodného města. Pod vlivem nově vyvstalých otázek a diskurzů o moderní poválečné architektuře, její památkové ochraně a přiblížení její problematiky veřejnosti jsem si k zpracování zvolila období mezi lety 1948–1989. V tomto údobí zažívalo město Pardubice stavební rozmach, na němž se podílela činnost pardubické pobočky státního projekčního ústavu Stavoprojekt n.p., kde pracoval i architekt a urbanista Lubomír Driml. Právě dílo architekta Drimla představuje podstatnou a nedílnou součást pardubické stavební historie a poznamenalo urbanismus a městské architektonické dění i pro další generace. Ačkoliv svou prací Driml ovlivnil životní prostor nejen pardubické veřejnosti, zůstává jeho jméno známé pouze úzkému okruhu odborníků či bývalým spolupracovníkům.

V rozhovorech s architektem Drimlem se často skloňuje slovo štěstí. *„Měl jsem velký kus životního štěstí, že mé první praktické kroky vedl Ing. arch. Miloš Návesník, který v tehdejší Stávoprojektu léta dával Pardubicím tvář. Být pomocníkem uznávané kapacity, to pro mne byla velká škola.“*¹ Ale nejen štěstí potřeboval k tomu, aby se stal dobrým architektem. Za jeho úspěchy stojí především talent, obrovská píle, pracovitost a zájem o práci. Díky těmto aspektům dokázal sklízet úspěchy a účastnit se s kolegy ze Stavoprojektu i mimo něj architektonických soutěží a přehlídek architektonických prací. Mezi jeho nejbližší spolupracovníky a spoluautory realizací patřili Jan Třeštík a Jaroslav Fikar, se kterými Driml spolupracoval především v období po studiu na Fakultě architektury a pozemního stavitelství v Praze. Dále jeho rané kroky v pardubické pobočce Stavoprojektu vedl její vedoucí Miloš Návesník a od sedmdesátých let začal především na solitérních stavbách spolupracovat s Miroslavem Řepou, synem pardubického funkcionalistického architekta Karla Řepy.

Charakter jeho zakázek se zdá být poplatný době, která nedávala velký prostor pro individuální výstavbu, a přece dokázal své stavby protknout lyrickými

¹ Bohuslav Jasanský, Architektura je velikánská sochařina, *Noviny Pernštejn* XIII, 2002, č. 36, s. 3.

prvky, které uměly i téměř typizovaný objekt zlidštit. Ve svých realizacích, čítajících téměř padesát objektů, se snažil přicházet s novými nápady, začleňoval do struktur staveb nové materiály a ke každé stavbě přistupoval instinktivně a individuálně.

Má práce se snaží architektovo dílo probádat a podat tak čtenáři ucelený pohled na jeho tvorbu. Diplomovou práci zaměřím na autorovy solitérní realizace, které jeho tvorbou často prostupují, ale i na práce urbanistické. Ačkoliv jeho dílo zasahovalo do celé České republiky, například do Havlíčkova Brodu, Uherského Hradiště, Znojma či Prostějova, zaměřím se především na územní jednotku tehdejšího Východočeského kraje.

2. Přehled dosavadního stavu bádání

V současné době neexistuje monografie, která by se osobě a tvorbě Lubomíra Drimla souborněji věnovala. S postupem doby a se stále větším zájmem o architekturu mezi lety 1948–1989 se však začínají objevovat první ucelenější odborné články a studie, které ve svém obsahu zahrnují i Drimlovo dílo. Jednu z prvních odborných studií zde představuje bakalářská práce Petry Kynclové *Architektura a urbanismus Pardubic 1945–1989*,² obhájená v roce 2011. Dále zmíním projekt *Panelová sídliště v České republice jako součást městského životního prostředí: Zhodnocení a prezentace jejich obytného potenciálu*, který se veřejnosti představil výstavami ve veřejném prostoru, webovými stránkami, publikacemi a také souhrnnou výstavou v Uměleckoprůmyslovém muzeu v Praze. Pro tento projekt zpracoval Rostislav Švácha heslo *Karlovin*,³ kde se zabývá jedním Drimlovým urbanistickým počinem v Pardubicích.

Při svém bádání o životě a díle Lubomíra Drimla jsem nejčastěji čerpala z dobových odborných periodik, ze kterých mohu uvést časopisy *Architektura ČSR*, *Československý architekt* nebo *Zprávy klubu přátel Pardubicka*, tak z článků pocházejících z tisku regionálního významu. Důležitou součástí mého bádání se staly také rozhovory, které jsem absolvovala s rodinou Lubomíra Drimla nebo s jeho bývalými spolupracovníky a kolegy. Nemilou skutečnost pro mě představuje fakt, že se do dnešních dnů nedochovalo mnoho primárních pramenů uložených v archivech. Několik málo dokumentů o Drimlových realizacích se ve formě pramenů dochovalo ve Státním oblastním archivu v Zámrsku a Státním okresním archivu v Pardubicích ve fondech národních výborů. Pro mou práci důležitý fond národního podniku Stavoprojekt v Hradci Králové zůstává k datu 24. října 2018 veřejnosti nepřístupný.

Pro lepší orientaci v tématu české moderní poválečné architektury využiji přehledové knihy *Československá architektura 1945–1977* od Josefa Pechara,⁴

² Petra Kynclová, *Architektura a urbanismus Pardubic 1948 – 1989* (bakalářská práce), Katedra dějin umění UPOL, Olomouc 2011.

³ Rostislav Švácha (rec.), *Karlovin*, *Paneláci*, <http://www.panelaci.cz/sidliste/pardubicky-kraj/pardubice-karlovin>, vyhledáno 7. 8. 2018.

⁴ Josef Pechar, *Československá architektura 1945-1977*, Praha 1979.

Moderní architektura v Československu Josefa Pechara. Oldřicha Dostála a Vítězslava Procházky;⁵ *Dějiny českého výtvarného umění*, konkrétně díly [V] 1939–1958⁶ a [VI] 1958–2000.⁷

Do mé diplomové práce zahrnuji i kapitolu o urbanistickém a historickém vývoji města Pardubice, kde čerpám ze zdrojů věnujících se přímo této problematice. Jedním z nich je článek Miloše Návesníka s názvem *Pardubice*,⁸ ve kterém shrnuje urbanistický rozvoj a potenciál města. Mezi další literaturu zabývající se topografií a historií města patří *Architektonické a stavební plány Pardubicka* od Vladimíra Hrubého,⁹ *Přehled dějin Pardubic* od znalce pardubické historie Františka Šebka¹⁰ a *Pardubice v běhu staletí* od Jiřího Razskazova.¹¹

⁵ Oldřich Dostál – Josef Pechar – Vítězslav Procházka, *Moderní architektura v Československu*, Praha 1970.

⁶ Rostislav Švácha, Marie Platovská (ed.), *Dějiny českého výtvarného umění [V] 1939/1958*, Praha 2005.

⁷ Rostislav Švácha, Marie Platovská (ed.), *Dějiny českého výtvarného umění [VI] 1958/2000*, Praha 2007.

⁸ Miloš Návesník, *Pardubice*, *Architektura ČSR XXXI*, 1972 č. 10, s. 473–487.

⁹ Vladimír Hrubý a kol., *Architektonické a stavební plány Pardubicka*, Pardubice 1999.

¹⁰ František Šebek, *Přehled dějin Pardubic*, Pardubice 2001.

¹¹ Jiří Razskazov – Jiří Kotyk – Jan Řeháček, *Pardubice v běhu staletí*, Pardubice 2012.

3. Urbanismus a jeho proměny

Urbanismus, jakožto vědní a zároveň praktická disciplína, se zabývá tvorbou a rozvojem sídelních útvarů. V dnešní době je nedílnou součástí urbanismu návaznost na samotnou architekturu, krajinu, ale i na dopravní či průmyslové stavby. Spojením těchto složek je architekt-urbanista schopen zpracování územních plánů, které často spadají pod jeho kompetenci. Tvorbou územního plánu tak směřuje k harmonické sídelní struktuře. Jedním z cílů se tak stává uspokojování sociálních, hospodářských a mnohdy i ekologických potřeb sídla a jeho obyvatel.¹² V této kapitole bych však ráda pronikla ke starším podobám urbanismu, jejich vývoji, a především k teoretickým úvahám nad urbanismem v devatenáctém a dvacátém století. Cíleně se v této kapitole nebudu zmiňovat o starších formách urbanismu, jelikož s podstatou mé diplomové práce úzce nesouvisejí.

3.1. Urbanismus v 19. století

Současná podoba evropských měst je výsledkem změn v devatenáctém století. Proměny ekonomických a sociálních systémů se projeví v urbanizačních procesech vedoucích ke vzniku průmyslových a sídelních aglomerací. Příčinu můžeme hledat v politických a společenských změnách, vědeckých objevech a také v událostech a procesech jakými byla průmyslová revoluce a pozvolné formování demokratické společnosti. Každý historický předěl posunul vpřed urbanistický vývoj. Růst měst by však nebyl reálný bez nových technologických postupů a vynálezů. Stoupající obliba litiny, betonu, oceli a také železobetonu umožnila stavbu nových typů budov, jako továrních hal, nádraží, výstavních pavilonů a budov veřejného vybavení. V podstatě lze urbanistické teorie devatenáctého století chápat jako základ dnešních teorií. Definoval se základní charakter města a jeho nezbytných vlastností. Rozvinul se zájem o ozdravení měst za pomoci moderních kanalizačních sítí a vodovodů.

¹² Karel Božek, *Stavba měst a vesnic: vývoj urbanismu I*, Praha 1985, s. 7.

Typickým znakem tohoto přerodu bylo prorážení městských hradeb a výstavba širokých bulvárů, na kterých našly svá místa veřejné a správní budovy. Tím se znečitelnila původní hranice historických jader. Dalším aspektem doby je stavba nových předměstí, a to průmyslových a obytných. Obytná předměstí často vyplňovala volný prostor mezi centrem města a průmyslovými závody. Mimořádného významu v druhé polovině devatenáctého století nabývají nádraží, k jejichž okolí se začala soustřeďovat stavební pozornost. Často se mezi nimi a centrem města stavěly rozsáhlé městské třídy, na kterých se budovaly hotely a obchody.¹³ Za příklad toho mohou posloužit Pardubice, pro něž architekt Driml celý život pracoval. Dnešní Palackého třídu, spojující prostor nádraží s centrální městskou zónou, v návrzích zpracovával již od šedesátých let. V letech sedmdesátých na Palackého třídě realizoval budov obohacujících veřejný prostor. Za příklad mohu uvést budovu České státní spořitelny či obytný dům s dvoupatrovým obchodním parterem. Pro města však neznamenal nádraží pouze přínos sociální, nýbrž i hospodářský, díky nim se mohla aglomerace ještě více rozvíjet. Ke konci století se začala objevovat i městská hromadná doprava, které se musel přizpůsobit charakter a šířka uličních sítí. V této době se také uplatňují nové koncepce bytových domů a bytových dispozic.

Učebnicovým příkladem podobného postupu může být Vídeň. V roce 1858 byla vypsána architektonická soutěž na rozšíření města v prostoru po obvodu hradeb.¹⁴ Vítězný návrh předložil Ludwig von Förster. Jeho plán však poupravila nově ustanovená porota, která k Försterovu návrhu připojila novou formu okružní třídy, budoucí *Ringstrasse*.¹⁵ Vídeňská okružní ulice kopíruje svým tvarem bývalý hradební korpus. Po jejím obvodu vznikl prostor pro novou výstavbu především veřejných, ale i obytných budov, na jejichž podobě se podílelo velké množství vlivných architektů, například Theophil von Hansen, Gottfried Semper nebo August Siccard von Siccardsburg. Principy ve Vídni uplatněné se staly vzorem pro mnohá evropská města, která čelila podobné situaci, a snažila se zbavit starých hradeb.

S dalším specifickým příkladem jak přistupovat k rozšiřování centra města přišel v roce 1859 katalánský dopravní inženýr, urbanista a teoretik Ildefonso

¹³ Jiří Hrůza – Josef Zajíc, *Vývoj urbanismu II*, Praha 1999, s. 194.

¹⁴ Ibidem, s. 221.

¹⁵ Ibidem, s. 222.

Cerdà. Jeho návrh pro Barcelonu představuje klasický šachovnicový půdorys uličních sítí, přetátný diagonálami městských bulvárů. Bloky obytných domů se zkosenými nárožími mezi sebou svírají malé prostory náměstí. Cerdà se také jako jeden z prvních zabýval teorií urbanismu. V díle *Generální teorie urbanismu* zmiňuje jako jeden z cílů pro další urbanisty „pochopit způsob existence a fungování lidské společnosti ve velkých městských centrech“ a také zdůrazňuje význam architektury pro životní prostředí jednotlivce i celé společnosti.¹⁶

Ke konci devatenáctého století se začaly ohledně vídeňské *Ringstrasse* ozývat kritické reakce. Jednou z nich byla kniha Camilla Sitteho z roku 1889 *Stavba měst podle uměleckých zásad*. Za velkou chybu považoval Sitte schematické rozložení a slohový konflikt eklektických veřejných staveb na vídeňském *Ringu*.¹⁷ Díky svému učiteli Rudolfo Eitelbergerovi se Camillo Sitte dostal do kontaktu s Moravou a Čechami a pro mnohá města zpracoval nová urbanistická řešení.¹⁸ Stavěl se také proti přísně geometrickým koncepcím v urbanistickém plánování a naopak spatřoval krásu v nepravidelnosti.¹⁹ Jeho názory předznamenaly následný vývoj evropského urbanismu přelomu a počátku dvacátého století.

3.2. Urbanismus do roku 1945

Architektonické a urbanistické dění ve dvacátém století se měnilo podobně dramaticky jako dějinné události. Teorie městského plánování se střídaly tak rychle jako avantgardní styly. Každý styl architektonické avantgardy se soustředil na koncepci nových urbanistických forem. Je tak nemožné hledat v první polovině dvacátého století jedno dogmatické schéma městských plánů.

Spolu s hospodářským a demografickým vzrůstem lze sledovat i velký nárůst aglomerací. Fenomén velkoměsta fascinoval celou řadu architektů. Čím dál více si uvědomovali klíčové otázky, které bylo třeba řešit. Tím byla například hygienická situace ve městech, jejímž důsledkem se staly asanace v centrech. Jednou z nejrozsáhlejších asanací na přelomu devatenáctého a dvacátého století prošla

¹⁶ Hrůza – Zajíc (pozn. 13), s. 241.

¹⁷ Camillo Sitte, *Stavba měst podle uměleckých zásad*, Brno 2012, s. 7.

¹⁸ Zpracoval nové urbanistické studie například pro Děčín, Liberec, Ostravu-Přívoz a v roce 1894 i pro Olomouc. In: Hrůza – Zajíc (pozn. 13), s. 247.

¹⁹ Ibidem, s. 249.

Praha. Zbourána byla část dnešních čtvrtí Staré Město a Josefov, a to kvůli nevyhovujícím hygienickým a zdravotním podmínkám pro obyvatele, špatné dopravní dostupnosti, tamní situace též špatně reprezentovala Prahu jakožto moderní velkoměsto.²⁰ S jistě chvályhodným úmyslem však byly strženy významné architektonické památky a nezůstal zachován tehdejší ráz obou čtvrtí, což se rozcházel s teoriemi památkové péče.

Mezi další aspekty důležité k rozvoji aglomerace patřila otázka dopravy. Stále se rozvíjející obytné zóny na předměstí a vylidňování historických center si žádaly odpověď ve formě přizpůsobení uličních sítí rozvíjející se silniční dopravě. Na tento problém se snažil reagovat například Otto Wagner ve své teoretické práci *Velkoměsto – studie o tomto*. Představuje zde ideu o rozčlenění velkoměsta na velké obytné čtvrti s celkovou vybaveností a uliční sítí v podobě „širokých zelených pásů, určených jako rezervy pro budoucí potřeby rozvoje dopravy...“.²¹ Jeho záměry se však nerealizovaly. Jistou podobnost lze pozorovat s realizací Dejvic v Praze, kterou navrhl v roce 1922 Wagnerův žák Antonín Engel.²²

Pro architektury avantgardy ztělesňovalo velkoměsto symbol moderní epochy včetně životního stylu. Například futuristický architekt Antonio Sant'Elia se v sérii kreseb *La Città Nuova* zabýval moderním městem a ve svých spíše utopistických návrzích se inspiroval americkými výškovými budovami. Právě on svým dílem ovlivnil architekta Le Corbusiera.²³ Své hlavní myšlenky o stavbě měst shrnul Le Corbusier v díle z roku 1925 *Urbanisme*. Podobně jako v roce 1927 publikoval *Pět bodů moderní architektury*, tak i v této knize přichází se čtyřmi zásadami pro urbanismus. V první požaduje snížení hustoty zastavění městských center na úkor dopravy, v druhé naopak zvýšení hustoty center pomocí výškových budov, ve třetí rozšíření možností dopravy s požadavkem změny koncepce ulic a ve čtvrté budování zeleně.²⁴ Z jeho požadavků vychází i známý projekt *Město pro tři miliony*

²⁰ Kateřina Bečková, *Asanace – zatracovaný i obdivovaný projekt obce Pražské, In: Pražská asanace. K 100. výročí vydání asanačního zákona pro Prahu*, Praha 1993, s. 34–56.

²¹ Hrůza – Zajíc (pozn. 13), s. 274.

²² Ibidem, s. 274.

²³ Jiří Hrůza, *Teorie města*, Praha 1965, s. 94.

²⁴ Hrůza – Zajíc (pozn. 13), s. 279.

obyvatel.²⁵ V roce 1935 mohl aplikovat koncept lineárního města na rozvoji města Zlín. Byl pozván architektem Františkem Lydie Gahurou ke spolupráci s firmou Baťa a v témže roce vytvořil návrh na rozšíření Zlína směrem k městu Otrokovice.²⁶ Průmyslové závody i obytné čtvrti přitom řadil paralelně se silnicí a železniční tratí. V návrhu předložil i možnost zbudování kolektivních domů na kopcích podél silnice Otrokovice-Zlín.

K dalším důležitým milníkům historie urbanismu patří založení organizace *Mezinárodních kongresů moderní architektury*, ve zkratce CIAM. Organizace se neoficiálně spojila při příležitosti výstavy Werkbundu ve Stuttgartu v roce 1927. Architekti domů na vzorovém sídlišti Weisenhof se společně domluvili na pravidelném setkávání, kde by mohli řešit závažné otázky z oblasti architektury. Poprvé se znovu sešli v roce 1928 ve Švýcarsku z iniciativy Le Corbusiera. Právě na tomto prvním kongresu se zúčastnění dohodli na založení organizace a přijali k té příležitosti i programové prohlášení o „*potřebě vytvoření nové koncepce architektury*“.²⁷ Součástí textu byly i požadavky na urbanismus, které se staly základem pro *Athénskou chartu*. Pojmem *Athénská charta* se rozumí dokument vycházející z kongresu CIAM mezi Marseille a Athénami v roce 1933.²⁸ Ve výsledku stoupenci charty požadovali dělení města na přísně separované funkční zóny, přesně v protikladu s urbanistickými tezemi 19. století.²⁹ Oddělené funkční zóny sice měly vylepšit hygienické podmínky obyvatel, ovšem na úkor zvýšení potřeby na hromadnou dopravu.³⁰ Z obsahu charty lze vyznačit tyto body:

„77. Základními klíči urbanismu jsou čtyři funkce: bydlení, práce, rekreace (v době volna), doprava.

79. Koloběh denních funkcí – bydlení, práce a rekreace – bude urbanismem řízen k docílení největší možné úspory času...“³¹

²⁵ Plán města navrhl na přísném pravoúhlém půdorysu. Jednotlivé funkční čtvrti se orientují kolmo k ústřední podélné ose a mají prostor k vlastnímu rozšíření směrem ven z centra. In: Hrůza (pozn. 23), s. 97.

²⁶ Rostislav Švácha, *Le Corbusier*, Praha 1989, s. 45.

²⁷ Hrůza – Zajíc (pozn. 13), s. 299.

²⁸ Ibidem, s. 302.

²⁹ Funkcionalističtí urbanisté zcela odmítali tradiční řešení 19. a počátku 20. století. Důrazně se postavili proti zástavbě obytnými bloky, koridorovým ulicím a proti směšování funkčních zón. Pro praktický život obyvatel se však tyto funkcionalisty vytýkaná schémata zdají být prospěšnější. In: Hrůza – Zajíc, (pozn. 13), s. 336.

³⁰ Jiří Hrůza, *Charty moderního urbanismu*, Praha 2002, s. 38.

³¹ Ibidem, s. 47.

K důslednějšímu uplatňování *Athénské charty* se přistoupilo až po druhé světové válce, s požadavkem na postavení velkého počtu bytových jednotek a minimalizaci nákladů na jejich realizaci. Schématům navrženým v Athénské chartě se časem začala vytýkat přílišná sterilita a důraz na funkcionalistické chápání hmoty a prostoru.³² Podobné principy, jaké jsou obsaženy v Athénské chartě, lze sledovat i na výstavbě sídlišť v Československu včetně Drimlových Pardubic.

3.3. Urbanismus po roce 1945

V následující části zaměřím pozornost především na vývoj urbanismu v prostředí socialistického Československa. Považuji za důležité zmapovat tehdejší urbanistické teorie právě pro jejich určující vliv na dílo Lubomíra Drimla.

Léta po únoru 1948 charakterizují především výrazné změny v politické, hospodářské, sociální a kulturní sféře, mající za společného jmenovatele socialistický politický systém. Socialismus se rychle promítl do všech sfér tehdejšího života, a nejinak tomu bylo i u architektury a urbanismu. Změny jsou nejvíce patrné, porovnáme-li je s opozičním kapitalistickým systémem. Oproti urbanismu kapitalistickému se socialistický systém řídí centrálním národohospodářským plánováním. Dále můžeme sledovat snahu o vyváženost mezi průmyslovou zástavbou a zástavbou bytové. S centralizací rozhodovacích pravomocí se přistoupilo ke zřízení národního podniku Stavoprojekt, který pod sebe sloučil dosud samostatně činné architekty či architektonické kanceláře. Specializované ateliéry Stavoprojektu se tak staly realizátory tehdejší architektonické činnosti. Urbanistické ateliéry po celém Československu měly také za úkol zpracovat urbanistické koncepce, které se v mnohém inspirovaly předválečnou levicově orientovanou avantgardou.

Po druhé světové válce lze zaznamenat prudký růst průmyslové výroby, který vedl k rozvoji a postupnému rozšiřování měst. S tím vyvstal problém přílivu nových obyvatel a potřeba organizovanějších plánů urbanistického rozvoje města. Po roce 1948 se začala otázka plánovaného rozvoje sídelních struktur řešit i v rámci národohospodářského plánování. Prvotní myšlenky z let 1945–1950 vyžadovaly

³² Hruža – Zajíc (pozn. 13), s. 304.

výstavbu obytných částí v nejbližším okolí nových průmyslových závodů, často mimo města. Tyto návrhy se však ukázaly být nevyhovující především pro izolovanost a nedostatečné základní zázemí pro obyvatele nových obytných celků.³³ Reálnější se stala možnost soustředit veškerou stavební aktivitu do již existujících měst tak, aby nenarušovala charakter lokality a krajiny.³⁴ V Pardubicích, městě architekta Lubomíra Drimla, o tom v září roku 1948 proběhla důležitá urbanistická konference.³⁵ V následujícím roce 1949 se plánování výstavby obcí ustanovilo zákonem č. 280 o výstavbě obcí.³⁶ Tento zákon zavazoval města a obce k získání územních plánů do určité doby. Součástí územních plánů se měly stát i zastavovací návrhy na novou výstavbu. Nové územní plány se odvíjely od dlouhodobých plánů investiční výstavby, navržených státním národohospodářským plánem.³⁷

Ukázkovou definici ambic socialistického urbanismu vyslovil v roce 1955 profesor František Fiala při přednášce na Fakultě architektury a pozemního stavitelství: *„Úkolem urbanismu v socialismu je vypracovat podklady pro plánovitou přestavbu našich měst, rehabilitaci, která by znamenala odstranění všech znaků třídních protikladů minulosti a vytvořila socialistickému pojetí odpovídající technickou, organizační a výtvarnou formu města. Středem zájmu při výstavbě města je dnes člověk, se všemi svými potřebami hospodářskými, kulturními a sociálními, pro jejichž uspokojování musí plánování měst vytvářet nejvýhodnější prostředí. Cílem výstavby měst je harmonické uspokojování práva na práci, zdravé bydlení, kulturní vzestup a oddech.“*³⁸

Rychlá potřeba výstavby sídlišť však s sebou přinesla i úskalí v oblasti stavebních technologií. Nové obytné čtvrti prováděné tradičními technikami z cihel a omítek se nestíhaly stavět podle ustanovených termínů. Technologický vývoj o několik let později přišel s technikou cihelných bloků, vyráběných přímo na staveništích. Ve své podstatě se jednalo o pouhé zefektivnění klasické zděné

³³ Oleg Alexandrovič Švidkovskij, *Urbanismus socialistického Československa*, Praha 1966, s. 190.

³⁴ František Fiala, *Stati z urbanismu*, Praha 1959, s. 15.

³⁵ Během této důležité urbanistické konference se odehrál názorový spor Ladislava Žáka a Jiřího Voženílků o podobách socialistického urbanismu, který předznamenal Žákovu politickou perzekuci, In: Dita Dvořáková, *Ladislav Žák*, Praha 2013, s. 114.

³⁶ Fiala (pozn. 34), s. 16.

³⁷ Jiří Musil, Vývoj a plánování měst ve střední Evropě v období komunistických režimů, *Sociologický časopis XXXVII*, 2001, č. 3, s. 285.

³⁸ František Fiala, *Stati z urbanismu*, Praha 1959, s. 10.

techniky.³⁹ Tuto stavební fázi, kterou můžeme v Československu sledovat zhruba do poloviny padesátých let, charakterizoval styl socialistického realismu.

V roce 1954 vznikl první panelový dům prefabrikované konstrukce na sídlišti v Praze 4 využívající typový systém G40.⁴⁰ Ten vyvinuli o rok dříve Hynek Adamec a Bohumír Kula v Gottwaldově. Tento typ soustavy však měl značné nedostatky, které napomohly k vyústění v modernější typ G57. Soustava G57 se stala první celostátně rozšířenou panelovou konstrukcí.⁴¹ Na počátku šedesátých let se začala častěji skloňovat slova kvalita a životní prostředí v otázkách nové výstavby.⁴² V letech 1960–1961 proběhla *Celostátní diskuze o bydlení*. Během diskuze s občany hledali představitelé státu a architekti ideální typ bytového domu, který se měl začít vyrábět od roku 1963.⁴³ Na podněty diskuze vypracoval tým Františka Feistnera obměny soustavy T 0 B, které se daly volně variovat podle aktuálních potřeb architekta. Sídliště „*krásné fáze*“ se vyznačovala především velkým množstvím zeleně, uměleckých děl v exteriéru a volností, kterou mohl architekt využít v poměrně liberální atmosféře šedesátých let. Tvorba architekta Lubomíra Drimla se začala rozvíjet právě v těchto podmínkách.

V průběhu šedesátých let se československá architektura začala profilovat do modernistického mezinárodního stylu, který začal být ve světovém měřítku v právě tehdy názorově napadán pro neosobnost a sterilitu. V našem prostředí se však kritika internacionálního stylu začala objevovat až ke konci let osmdesátých. S tím souvisí i výstavba sídlištních celků v sedmdesátých a osmdesátých letech. Pro tuto „*technokratickou*“ fázi je charakteristické zjednodušování a přísná typizace – to vše ve prospěch převahy kvantity nad kvalitou a architektonickým výrazem. Příčinou upřednostňování kvantity byl nedodržení závazek režimu, že každá rodina v roce 1970 bude mít vlastní byt.⁴⁴ Po nástupu politické normalizace se začaly budovat nové panelárny produkující nové typové soustavy, například VVÚ-ETA, B 70 nebo

³⁹ Švidkovskij (pozn. 33), s. 234.

⁴⁰ Ondřej Smíšek, Téma předměstí z technického pohledu: V Československu používané panelové soustavy, In: Lada Hubatová-Vacková – Cyril Říha (eds.), *Husákov 3+1: Bytová kultura 70. let.*, Praha 2007, s. 65.

⁴¹ Pionýrská fáze, <http://www.panelaci.cz/stranka/pionyrska-faze>, vyhledáno 10. 9. 2018.

⁴² Lucie Skřivánková – Rostislav Švácha – Martina Koukalová – Eva Novotná, *Paneláci 2 : Historie sídlišť v českých zemích 1945-1989 : kritický katalog k výstavě Bydliště - panelové sídliště: plány, realizace, bydlení 1945-1989*, Praha 2017, s. 146.

⁴³ Ibidem, s. 147.

⁴⁴ Ibidem, s. 204.

Larsen-Nielsen.⁴⁵ Místní projektové ústavy, čili Stavoprojekty, se také řídily striktními požadavky lokálních dodavatelů staveb. Sídliště navržená během „krásné“ fáze se musela kromě několika málo případů výrazně přepracovat a zjednodušit ve prospěch rychlé a úsporné výstavby.⁴⁶ Podobný osud jako například sídliště Jižní Město v Praze potkalo i pardubické sídliště Karlovina od Lubomíra Drimla.

Stavbu normalizačních sídlišť provázely časté demolice starých, již nevyhovujících, bytových okrsků za účelem výstavby nového bytového fondu s větší hustotou zalidnění. Není proto nijak výjimečné, že v rámci snah o maximální kvantitu v bytové politice státu se nová sídliště s věžovými domy stavěla v přímé blízkosti center měst, a to i těch, která chránil statut památkové rezervace.⁴⁷ Odpovědnost za narušení typických panoramat města nesl sám autor či projektant, ačkoliv se řídil hospodářskými plány a podmínkami dodavatele stavebních systémů. V roce 1979 se asanace a výstavba sídlišť v centrech měst výrazně utlumila po vládním nařízení o omezení asanací a rekultivaci stávajících bytových fondů.⁴⁸

Situace zůstala stejná až do sklonku osmdesátých let, ačkoliv se čím dál častěji objevovaly negativní reakce z řad veřejnosti a projektantů. V nelibost upadlo modernistické pojetí sídlišť, postrádající důvěrně známé a tradiční prvky města. V rámci kritiky modernismu se nastupující mladá generace začala inspirovat v průběhu osmdesátých let postmodernou. Do navrhovaných sídlišť se ke konci osmdesátých let opět dostávají klasické prvky formující veřejný prostor, jako například koridorové ulice a náměstí.⁴⁹ V Pardubicích může za příklad toho posloužit malé sídliště Dašická od architekta Pavla Maleře.

⁴⁵ Technokratická fáze, *Paneláci*, <http://www.panelaci.cz/stranka/5-technokraticka-faze>, vyhledáno 11. 9. 2018.

⁴⁶ Ibidem.

⁴⁷ Skřivánková – Švácha – Koukalová – Novotná (pozn. 42), s. 237.

⁴⁸ Fáze pozdních krásných a postmoderních sídlišť, *Paneláci*, <http://www.panelaci.cz/stranka/6-faze-pozdnich-krasnych-postmodernistickych-sidlist>, vyhledáno 19. 10. 2018.

⁴⁹ Dalším příkladem může být i například sídliště Nový Barrandov nebo části Jihozápadního města v Praze, In: Fáze pozdních krásných a postmoderních sídlišť (pozn. 48), vyhledáno 19. 10. 2018.

4. Stručný nástin vývoje architektury a urbanismu v Pardubicích do roku 1945

Město Pardubice leží v úrodné oblasti Polabské nížiny na soutoku řek Labe a Chrudimky. Místní rovinná krajina dominuje zvonovitá vulkanická vyvřelina s pozdně gotickým hradem Kunětická hora. První zmínku o existenci Pardubic lze najít už v roce 1295 v listině papeže Bonifáce VIII., kde se zmiňuje o ochraně kláštera cyriaků u kostela sv. Bartoloměje v Pardubicích, nyní ležícího v historickém centru města.⁵⁰

Prvním známým vlastníkem města se stal počátkem 14. století šlechtic Půta z Dubé. Své nové panské sídlo se tak rozhodl vystavět nedaleko soutoku Labe s Chrudimkou na území dnešního pardubického zámku. V roce 1325 Pardubice získávají nového majitele, Arnošta z Hostýně, zakladatele šlechtického rodu pánů z Pardubic.⁵¹ Jeho syn, první pražský arcibiskup Arnošt z Pardubic, se ve své závěti z roku 1340 zmiňuje o Pardubicích jako již o městě poddanském. Období rozkvětu pro město začalo s rokem 1491, kdy panství koupil Vilém z Pernštejna. Právě on začal s přebudováním starší tvrze na gotický hrad a s postupnou proměnou nepříliš rozvinutého poddanského městečka na prestižní rezidenční sídlo rodu. Po požáru v roce 1507 se přikročilo k přestavbě města ještě v gotickém duchu, kdy však zůstal městský půdorys zachován. V roce 1538, kdy město podruhé vyhořelo, se přikročilo k další velkolepé přestavbě, která se již vyznačovala využitím nového renesančního stylu. K přestavbě si Jan z Pernštejna najal stavitele Jiříka z Olomouce.⁵² U brány k „pražskému“ předměstí se začala stavět výrazná dominanta města, dnešní Zelená brána. Město bylo nadále chráněno vodními příkopy, nad kterými se stavěly hradby s rondely a strážními věžemi. Přestavba probíhala i na šlechtickém sídle, které postupně proměňovalo svůj charakter z gotického hradu na renesanční zámek. Slavné období Pardubice končí spolu s rokem 1560, kdy se město stalo královským komorním městem.

⁵⁰ František Šebek, *Toulky historií Pardubic*, Pardubice 2016, s. 10.

⁵¹ Ibidem, s. 16.

⁵² Ibidem, s. 54.

Velké škody napáchala na městě třicetiletá válka. Po roce 1745 se prolomily části městských hradeb a na jejich místě se po josefinských reformách začaly stavět jezdecké kasárny na dnešní Jahnově třídě.⁵³

Až v roce 1845 začalo město znovu vzkvétat. Městské opevnění muselo ustoupit železniční trati z Prahy do Olomouce podle návrhu pardubického rodáka Ing. Jana Pernera, která znamenala v moderních dějinách Pardubic důležitý mezník nejen pro místní rozvoj, ale i pro budoucí orientaci města mezi významné české metropole. V druhé polovině devatenáctého století se podařilo vybudovat další významné železniční tratě mezi Pardubicemi a dnešním Havlíčkovým Brodem (1871) či Libercem (1859). Zakladatelé průmyslových podniků mohli těžit z blízké dopravní tepny, výhodné polohy města, ale i z množství pracovní síly, která rostla úměrně s průmyslovým rozvojem.

Demografický růst vyžadoval i odpovídající rozvoj urbanistický. Po úplném zbourání městských hradeb se město začalo rozšiřovat na jižní a západní stranu. Zасыпání uměle vybudovaného toku Chrudimky napomohlo vzniku nového náměstí, dnešního Náměstí republiky, ze kterého ústily dnešní třídy Jahnova třída a Míru. Na tomto území se začaly po roce 1900 stavět budovy nezbytné pro městskou samosprávu.

Vznikající čtvrť „Nové Město“, navržená v regulačním plánu profesorem zdejší reálky Antonínem Barborkou v roce 1882, navazovala na rozšiřující se střed města.⁵⁴ Její hranice byly tehdy definovány nádražní budovou, areálem jezdeckých kasáren či synagogou. Čtvrť měla zaplnit proluku mezi nádražím, průmyslovou částí města a historickým centrem. Nově vystavěný urbanistický celek tak přirozeně posunul těžiště města z historického centra a přemístil ho do prostoru třídy Míru a Masarykova náměstí. V tomto prostoru tak vznikly další z důležitých komunikačních tepen, ulice Palackého a ulice 17. listopadu, protínající Masarykovo náměstí ve směru severojižním, tedy od města Chrudim k řece Labe.

Nový regulační plán počítal s postupným rozšiřováním města na jih od železniční trati. Půdorys města se tak rozšířil jižně k vesnici Jesničanky. Další podobná

⁵³ Jiří Paleček, *Malá kronika Pardubicka do konce 19. století*, Pardubice 2007, s. 49.

⁵⁴ Vladimír Hrubý – Miloš Návesník – František Šebek – Petr Vorel, *Historický vývoj města Pardubice*, in: *Historický atlas měst České republiky*, svazek 2 Pardubice, Praha 1995, s. 3.

parcelace probíhala na Bílém Předměstí, za hranicí řeky Chrudimky kolem silnic na Pardubičky, Sezemice a Dašice, kam se začala soustřeďovat výstavba rodinných domů. Po regulaci Chrudimky mezi lety 1909–1911 se na jejím pravém břehu v okolí Matičního jezera objevil prostor pro budování rodinných domů a vil, kam se brzy začali stěhovat představitelé movité vrstvy obyvatelstva.⁵⁵ U blízkého soutoku Labe vznikla po roce 1911 nová průmyslová zóna. Nejvýznačnější její budovu, továrnu Winternitzových automatických mlýnů, vyprojektoval rodák z nedaleké vsi Semín Josef Gočár.

Ani první světová válka nedokázala zastavit urbanistický vývoj města. Po jejím skončení v roce 1918 se přikročilo ke stavbě nových továren, například Synthesie, Explosie a Telegrafie (pozdější továrny Tesla). V období mezi lety 1918–1938 vznikla i řada architektonicky kvalitních veřejných budov. Stavbu pardubického krematoria v rondokubistickém stylu (1921–1923) navrhl pražský architekt Pavel Janák. Na podobné rondokubistické tendence navázal i Oldřich Liska nebo Jindřich Freiwald.⁵⁶ Výrazným způsobem zapůsobil na pardubickou architekturu Ladislav Machoň, který realizoval v centru města několik zakázek v duchu pozdní moderny a funkcionalismu.

V roce 1931 zasáhla do podoby Pardubic Celostátní výstava tělesné výchovy a sportu. Proběhla tehdy i výstavba nového letního stadionu a několika dalších staveb na náměstí Republiky, například Průmyslového muzea. S výstavou se do architektonického výrazu města začaly dostávat funkcionalistické intence. Můžeme je spojit se jménem Karla Řepy, žáka Josipa Plečnika. Karel Řepa v Pardubicích nepůsobil pouze jako hlavní architekt výstavy, nýbrž se zde natrvalo usídlil a realizoval zde bytové i solitérní stavby.⁵⁷ Syn Karla Řepy Miroslav, taktéž významný architekt, se stane kolegou Lubomíra Drimla v pardubickém Stavoprojektu a bude s ním spolupracovat na několika projektech.

⁵⁵ Hrubý – Návesník – Šebek – Vorel (pozn. 54), s. 3.

⁵⁶ Štěpán Bartoš – Zdeněk Lukeš – Pavel Panoch, *Kaleidoskop tvarů: století moderní architektury v Pardubickém kraji*, Pardubice 2006, s. 66–68.

⁵⁷ Kromě pozdních staveb Karla Řepy, Ladislava Machoně a Josefa Gočára lze mezi funkcionalistické památky v Pardubicích počítat stavby Bedřicha Adámka a V. L. Hořenovského. I přes tento výčet nelze považovat funkcionalistickou architekturu v Pardubicích za příliš rozšířenou.

O novém územním plánu se začalo mluvit po roce 1935, kdy bylo jeho zpracování zadáno urbanistovi Aloisi Mikuškovici.⁵⁸ Ve svém plánu Mikuškovice vycházel z možného budoucího rozvoje, který by překročil katastrální hranici města. Veškeré plánování však zarazila druhá světová válka, během které se město stalo sídlem německých úřadů, a také během angloamerických leteckých náletů utrpělo škody nejen na majetku, ale i na životech občanů.

5. Nástin urbanistického vývoje Pardubic po roce 1945

Ačkoliv se má diplomová práce primárně věnuje zpracování díla architekta a urbanisty Lubomíra Drimla, působícího v Pardubicích od roku 1960, považuji za nezbytné popsat situaci urbanismu a architektury ve městě po roce 1945. Pokusím se tuto kapitolu pojmut komplexně a nastítnit zde význačné architektonické počiny v Pardubicích, tak aby následné líčení Drimlova díla bylo lépe pochopitelné a bylo možné jeho realizace sledovat v širším rozsahu.

Během roku 1944 zasáhly Pardubice tři nálety angloamerického letectva, které zničily budovu nádraží, letiště, rafinerii minerálních olejů a cukrovar. V troskách zahynulo 263 občanů města a bylo zničeno až na 1039 budov.⁵⁹ Po válce se pokusil Alois Mikuškovice s Františkem Kerhartem obnovit původní územní plán města z roku 1940, který však po neblahých válečných událostech musel být upraven. Tento plán představenstvo města nikdy neschválilo, avšak až do roku 1960 sloužil jako závazný dokument.⁶⁰ Nový plán, dokončený v roce 1947, počítal s územím tzv. Velkých Pardubic, tedy s katastrálním územím Pardubice a s dalšími čtrnácti připojenými obcemi, ležícími mimo jeho hranice. Toto nové napojení města na okolní obce zaniklo v roce 1954. Pro období let 1949–1960 získaly Pardubice statut krajského města.

Investice po válce se věnovaly především výstavbě nového nádraží a sídlištním celkům. V roce 1948 vyhráli architektonickou soutěž Federálního ministerstva dopravy na nové nádraží Josef Danda, Karel Kalvoda a Karel Řepa. Nádraží mělo

⁵⁸ Hrubý – Návesník – Šebek – Vorel (pozn. 54), s. 3.

⁵⁹ Hrubý – Návesník – Šebek – Vorel (pozn. 54), s. 3.

⁶⁰ Ibidem, s. 3.

posílit význam Pardubic jako dopravního uzlu a rozhodlo se o jeho přesunu více na západ, na místo zničeného cukrovaru.⁶¹ O deset let později, v roce 1958, se nádraží otevřelo veřejnosti. Stylově ho lze zařadit mezi jednu z nejvýznačnějších realizací poválečného funkcionalismu.

Město nabylo celostátního významu jako centrum chemického, elektrotechnického a strojírenského průmyslu. Rozmachu hospodářství a průmyslu odpovídal i demografický nárůst obyvatelstva. Nově nabyté pracovní síle se musela přizpůsobit i dynamika zástavby. V roce 1947 se začalo s výstavbou nového sídliště *Dukla* v místech bývalé vojenské karantény a vojenské nemocnice z první světové války, které se nacházely jihozápadně od vlakových tratí. Sídliště, budované jako náhrada za válkou zničené domy, mělo pojmout až dvanáct tisíc obyvatel. Zpočátku výstavba sídliště probíhala na severní straně, v okolí ulice Teplého, kde se stavěly dvouletkové bytové domy. Ty však byly nedostatečné z hlediska obytné kapacity. Proto se od počátku padesátých let proměnil dosavadní plán a začaly se realizovat vyšší bytové objekty ve stylu socialistického realismu na pravidelném mřížovém půdorysu. Ve svém středu domy svíraly obdélníkové náměstí Dukelských hrdinů.⁶² Na realizaci sídliště, dokončeného v roce 1957, se podílel Stanislav Tošovský, Miloš Návesník, Čeněk Mužík, v jejich čele stál Karel Kalvoda.⁶³

Další sídlištní celky vznikaly ve východním směru, kde sloužily především k ubytování pracovníků blízké továrny Tesla. Na severní straně Dašické ulice vzniklo v letech 1947–1948 malé sídliště *Tesla* ve stylu poválečného funkcionalismu podle návrhu Karla Řepy.⁶⁴ Další menší typizované bytové objekty se stavěly i v dalších částech Bílého Předměstí. Úkolem výstavby většího sídliště, navazujícího územně i časově na sídliště *Dukla*, byl pověřen Ing. Arch. Miloš Návesník v roce 1957. Nový bytový komplex vystavěný na bývalé ploše višňových sadů se nazýval *Višňovka* a počítalo se zde s kapacitním limitem 4 500 obyvatel.⁶⁵ Již v roce 1961 podél ulice S. K. Neumanna stála první výšková obytná budova v Pardubicích s deseti patry. Podél

⁶¹ Bartoš – Lukeš – Panoch (pozn. 56), s. 158.

⁶² Skřivánková – Švácha – Koukalová – Novotná (pozn. 42), s. 68.

⁶³ Ibidem, s. 74.

⁶⁴ Viz. Kynclová (pozn. 2), s. 20.

⁶⁵ Jiří Hofman – Jiří Paleček – Jan Řeháček, *Historie pardubických městských částí aneb z centra města na periferii*, Pardubice 2016, s. 157.

hlavní komunikace spojující Pardubice se Sezemicemi, na místě bývalé vojenské polní drážky, vznikalo od roku 1958 další sídliště s výškovými budovami, *Drážka*.

Zhruba do počátku šedesátých let se veškerá činnost spojená s výstavbou bytů soustředila na jižní a východní stranu města. Prostor na pravém břehu řeky Labe však zůstával dlouhou dobu nevyužitý a fungoval spíše jako prázdná proluka mezi centrem města a průmyslovou oblastí Semtína, která byla každoročně zaplavována. První návrhy na zástavbu území dnešních *Polabin* vznikly už v roce 1946 v územním plánu Aloise Mikuškovice a Františka Kerharta. Další impuls ke stavbě sídliště znamenal založení pardubické Vysoké školy chemické v roce 1950, ke které navrhl architekt Jiří Kroha rozsáhlý kampus v blízkosti Semtína.⁶⁶ Záhy na to se budovala spojovací silnice mezi Rosicemi nad Labem a křižovatkou U Josefa na Cihelně, dnešní ulice Bělehradská, která měla mj. i funkci inundační hráze.⁶⁷ Z návrhu na kampus v polovině padesátých let sešlo a v roce 1958 byla vyhlášena architektonická soutěž na novou městskou čtvrť Polabiny, ve které zvítězil návrh doc. Ing. arch. Jana Krásného.⁶⁸ Zároveň s výstavbou sídliště vznikla nutnost lokalitu komunikačně propojit s městem pomocí dnešního mostu Pavla Wonky a odstranit hrozící nebezpečí záplav. To vše se povedlo uskutečnit do roku 1968, kdy se podařilo oblast proti povodním zajistit regulací řeky Labe. Výstavba sídliště pro 23 500 obyvatel, členěného do čtyřech okrsků, probíhala v letech 1960–1976 pod vedením hlavního architekta Miloše Návesníka.⁶⁹ Mezi jeho spolupracovníky patřili Karel Crkal, František Příborský, Ladislav Ziegler a Lubomír Driml.⁷⁰

Od roku 1973 se začalo se stavbou sídliště *Dubina*, situovaného na východě města mezi silnicí na Sezemice a Dubinským lesem. Hlavním architektem byl bývalý spolužák Lubomíra Drimla z vysoké školy Ing. arch. Jan Třeštík. Mezi další sídlištní celky budované v sedmdesátých letech na katastrálním území Pardubic se řadí sídliště Závodu Míru, prováděné podle návrhu Františka Příborského, a sídliště kolem Karlovy ulice, kterému se budu podrobněji věnovat později.

⁶⁶ Ibidem, s. 112.

⁶⁷ Miloš Návesník – Jan Krásný, *Polabiny – sídliště města Pardubic*, Praha 1971, s. 5.

⁶⁸ Hofman – Paleček – Řeháček (pozn. 65), s. 112.

⁶⁹ Ibidem, s. 113.

⁷⁰ Návesník – Krásný (pozn. 67), s. 2.

Velké množství asanačních prací a přestaveb se odehrávalo na Zeleném Předměstí. Ke konci padesátých let se rozhodlo o zbourání areálu jezdeckých kasáren, která zde stála od devadesátých let devatenáctého století. Spolu s asanací blízké židovské synagogy zde mohl vzniknout nový prostor pro náměstí Budovatelů, dnešní Masarykovo. Ze svého původního umístění byl přesunut i pomník bratřanců Veverkových. Středem nového náměstí se protáhla silnice z Chrudimi v severojižním směru až do nově vznikající čtvrti Polabiny, přes dnešní most Pavla Wonky. Další asanace na náměstí Budovatelů proběhla v roce 1972, kdy byl odstřelen známý, ale již chátrající a provozně nedostačující hotel Veselka.⁷¹ Během šedesátých let postupně na náměstí vyrostly nové kancelářské budovy. Na východní straně mohu zmínit například budovu ředitelství chemických závodů, k ní v kolmém směru umístěnou kancelářskou budovu Pozemních staveb a budovu Průmstavu, čelně otočenou do náměstí. Na západní straně v rohu ulic Palackého a 17. listopadu, v přibližných prostorách bývalé židovské synagogy, dodnes stojí Dům služeb. V polovině let sedmdesátých (1971–1974) proběhla realizace stavby obchodního domu Prior podle architektky Růženy Žertové, který se stal vizuální dominantou celého prostoru až do stavby obchodního komplexu Palác Pardubice v roce 2008.⁷² V těsném sousedství Prioru vyrostl v osmdesátých letech hotel Labe architekta Drimla a také poliklinika od Pavla Maleře. Urbanistické a architektonické situaci na náměstí Budovatelů se Lubomír Driml intenzivně věnoval. Pro tento prostor navrhl několik staveb. Mezi nerealizované Drimlovy projekty lze zařadit výškovou budovu podniku Geodézie nebo kulturní dům Chemiků.

Během šedesátých až osmdesátých let se postupně profilovaly ulice v širším centru města na nezbytné komunikační spojnice. Mezi ně řadíme tehdejší ulici 7. listopadu (dnes ulice 17. listopadu) propojující čtvrť Jesničanky s náměstím Budovatelů (dnešním Masarykovým). Z náměstí se otevírá koncem šedesátých let nově budovaná ulice Palackého propojující střed města z nádražím a ulice Sukova, která kopíruje směr třídy Míru, prochází mezi komplexem administrativních budov a Tyršovými sady a ústí před Zelenou branou. Podél zmíněných komunikací se nově

⁷¹ Hofman – Paleček – Řeháček (pozn. 65), s. 57.

⁷² Bartoš – Lukeš – Panoch (pozn. 56), s. 172.

soustředila pozornost architektů a urbanistů, především na ulici Palackého, na jejíž podobě se opět výrazně podílel Lubomír Driml.

6. Stavoprojekt Hradec Králové

Již ve druhé kapitole jsem se zmínila o nedostupnosti archivního fondu národního podniku Stavoprojekt. I přes tuto nepříjemnou skutečnost se pokusím z dostupných informací podat náhled na jeho fungování a to především na jeho pobočku v Pardubicích, ve které Lubomír Driml pracoval.

Národní podnik Stavoprojekt znamenal pro činné architekty mezi lety 1948–1989 téměř jedinou možnost, kde se profesně uplatnit. Tato státní projekční organizace, která byla součástí Československých stavebních závodů, vznikla k datu 2. září 1948. Její součástí se staly nejen znárodněné architektonické kanceláře ale i samostatně tvořící projektanti. Ústředí podniku sídlící v Praze mělo pod sebou podřízené krajské projektové ústavy.

Historie pardubické pobočky Stavoprojektu se začala psát na jaře roku 1948. Začal se vyvíjet z bývalé soukromé projekční kanceláře Ing. arch. Karla Kalvody. K založení socialisticky laděného ateliéru ho pobídl ředitel národního podniku Československých stavebních závodů.⁷³ Avšak veškeré důležité kompetence pro projektování v regionu měl dočasně na starosti, po únoru 1948, pražský Oblastní ateliér pro východní Čechy s architektem Ladislavem Machoněm v čele.⁷⁴ Již v září se očekávalo, že finální formu budou představovat samostatné architektonické ateliéry vázané na ředitelství Stavoprojektu a činné v dané oblasti. Počátek fungování Stavoprojektu v Pardubicích nastal 1. prosince 1948. Pracovalo se především na organizaci a administrativní přípravě ateliéru, přímo podléhajícímu Ladislavu Machoněvi.⁷⁵ V roce 1949 se muselo řešit i personální obsazení, což se ukázalo být nelehkým úkolem, jelikož většina architektů působících ve východních Čechách stále pracovala na vlastních zakázkách. Po získání nových, pro projektování

⁷³ Jan Rejchl, K historii vzniku projekčních ateliérů Stavoprojektu ve východočeském kraji, in: *Dvacet let práce Stavoprojektu Hradec Králové*, Hradec Králové 1968, s. 3.

⁷⁴ Ibidem, s. 3.

⁷⁵ Ibidem, s. 4.

vhodných prostorů v Divadelní ulici mohl ateliér již přijímat větší počet zakázek, ale i nové spolupracovníky. Do roku 1950 stál v čele pardubické pobočky již výše zmíněný Karel Kalvoda. Po něm místo převzal Karel Řepa. V počátku padesátých let se k nim přidala řada významných pardubických architektů, například Miloš Návesník, Prokop Jícha nebo pozdější vedoucí Adolf Malínský.⁷⁶

Od roku 1960 se při příležitosti celostátní územní reorganizace rozhodlo o sloučení dvou samostatně fungujících projektových ústavů v Hradci Králové a Pardubicích. Tak se z pardubické odnože, spadající pouze pod pražské ředitelství, stalo středisko podřízené krajské pobočce v Hradci Králové. Hradecký Stavoprojekt nově zaštiťoval střediska v Pardubicích, Trutnově, Chocni a také průzkumné pracoviště v Pardubicích.⁷⁷

Stavoprojekt Hradec Králové se tak stal nejvýznamnější projekční skupinou pro oblast Východočeského kraje. Architekti v něm zaměstnaní na sebe brali zodpovědnost za kvalitu prostředí, které utvářeli. V té době zajišťovali výstavbu bytových sídlišť s veškerou vybaveností, zdravotnickými zařízeními, vzdělávacími a kulturními institucemi, ujímali se též dopravních a inženýrských staveb. Do jejich kompetence patřila také správa a rekonstrukce památkově chráněných městských částí a objektů. Jednotlivá střediska také vytvářela a zdokonalovala územní plány měst a obcí tamních regionů.

Od šedesátých let se architekti a projektanti snažili o tvorbu, která by se spolupodílela na zlepšování kulturního života obyvatelstva. Po období padesátých let, kdy individuální výraz staveb nebyl žádoucí, se do projektů architektů začaly dostávat prvky jejich vlastního architektonického cítění. V prostředí Stavoprojektu si velmi dobře jeho zaměstnanci uvědomovali sporné momenty historie československé architektury, ale i úskalí skrývající se v přílišné modernizaci a typizaci staveb. Ing. arch. Břetislav Petránek z hradecké pobočky Stavoprojektu se v článku při příležitosti výročí podniku k období socialistického realismu vyjadřuje následovně: *„Na široké frontě nastupuje totiž tehdy nový extrém, období již zmíněného ozdobnictví. Byl výplodem falešných teorií z let nezdravého dogmatismu. Spíše než*

⁷⁶ Rejchl (pozn. 73), s. 5.

⁷⁷ Olga Myslivečková, Pohled zpátky a perspektiva hradeckého Stavoprojektu, *Československý architekt* IXX, 1973, č. 23, s. 5.

přínosem se stal brzdou vývoje zdravých zásad urbanismu, architektury a stavebnictví. Jen ojedinělé realizace poznamenané tímto obdobím snesou kritický pohled pozdějších let, pokud si jejich tvůrci v období tehdejšího zmatku dokázali zachovat profil architekta a základní hodnoty architektonické práce. Protože směr byl prosazován řídicím centrem projektových ústavů a i tehdejším ředitelstvím Stavoprojektu, znamenala práce nekonformních projektantů nežádoucí opozici se všemi znaky osobních nesnází.”⁷⁸ Ve své úvaze Petránek také hodnotí dosavadní úspěchy realizací v regionu. Celkově však článek vyznívá jako shrnutí tehdejších reflexí zaměstnanců Stavoprojektu. Autor zde také přemítá nad problémy typizace, v té době převažující tendence ve výstavbě. „Období nových možností, nové stavební techniky, velkých stavebních programů je sice otevřeno, nikoliv však bez dětských nemocí, jednostranností a jiných problémů. Z nich se podařilo prakticky překonat problémy technické, méně úspěchů se však dostavilo v otázkách souvisejících s kvalitou obytného prostředí a s architekturou vůbec. (...) Panelový dům je jistě záslužným progresivním činem, má-li se omezenou kapacitou stavební výroby zvládnout hromadná bytová výstavba. Rovněž typizace staveb. Obojí se však může změnit v brzdicí element v kulturní sféře, vznikne-li z typizace strnulé dogma a z výroby panelů monopol.”⁷⁹

6.1. Spolupracovníci Lubomíra Drimla

Ing. arch. Jan Třeštík (1936, Český Brod)

K jednomu z prvních Drimlových spolupracovníků lze řadit Ing. arch. Jana Třeštíka. Rodák z Českého Brodu se stal Drimlovým spolužákem na Fakultě architektury a pozemního stavitelství v Praze a poté i spoluautorem několika architektonických návrhů pod pardubickou pobočkou Stavoprojektu. Podobně jako Driml, vynikal Jan Třeštík vytříbeným architektonickým talentem a jeho četné realizace můžeme najít v Pardubicích i za hranicemi kraje. Mezi nejvýznamnější jeho samostatné stavby patří sídlo Okresního výboru Komunistické strany Československa v Husově ulici v Pardubicích (1984), Domov důchodců u sídliště

⁷⁸ Břetislav Petránek, *Architektura jako projev kvality*, in: *Dvacet let práce Stavoprojektu Hradec Králové*, Hradec Králové 1968, s. 14.

⁷⁹ *Ibidem*, s. 17.

Dubina (1976), urbanistický plán sídliště Dubina (1974), smuteční síně v Chrudimi a v Hlinsku (1985).⁸⁰

Ing. arch. Miloš Návesník (1912, Lázně Bělohrad – 1991, Pardubice)

Miloš Návesník vystudoval pražskou Vysokou školu architektury a pozemního stavitelství v roce 1937. Po složitých válečných letech, kdy byl zaměstnán firmou Siemens v Berlíně, nastoupil na stavební úřad v Pardubicích.⁸¹ Od roku 1950 až do svého důchodového věku pracoval v pardubickém Stavoprojektu, kde se zabýval především otázkami urbanismu a tvorbou územních plánů. V těchto oborech byl považován za skutečného odborníka a stal se i členem sboru expertů pro Ministerstvo techniky a výstavby.⁸²

Během působení ve Stavoprojektu navrhl Návesník pouze skromný počet realizovaných solitérních staveb. Mezi nejznámější patří například budova krytého hokejového stadionu v Pardubicích (1956). Návesník se podílel na tvorbě plánů staveb a urbanistických plánů, avšak ty poté dokončovali jeho spolupracovníci. První územní plán Pardubic navrhl v roce 1959, kdy mimo jiné zpracoval i celostátně kladně hodnocený urbanistický koncept sídliště Polabiny. Za svá díla získal řadu ocenění, například Krajskou cenu Josefa Gočára (1968) nebo Ocenění za celoživotní architektonickou tvorbu (1982).⁸³

Lubomír Driml se velmi těšil z příležitosti pracovat v ateliéru Miloše Návesníka, který se snažil, aby mladí architekti dostávali šanci na uplatnění. Driml o Návesníkovi hovořil s velikou úctou: „*Architekt Návesník dával po léta Pardubicím tvář. Být jeho pomocníkem byla pro mladého architekta velká škola a kus životního štěstí.*“⁸⁴

⁸⁰ Michael Třeštík (ed.), *Kdo je kdo: Architektura*, Praha 2000, s. 273–274.

⁸¹ Jiří Paleček, Ing. arch. Miloš Návesník, In: *Zprávy klubu přátel Pardubicka* LI, 2016, č. 7–8, s. 266.

⁸² Ibidem, s. 266.

⁸³ Ibidem, s. 267.

⁸⁴ Ibidem, s. 266.

Akad. arch. Ing. arch. Miroslav Řepa (1930, Pardubice)

Syn významného pardubického architekta a žáka Josipa Plečnika, Karla Řepy, vystudoval nejprve v letech 1949–1953 Vysokou školu architektury a pozemního stavitelství. Poté ho přijali na Akademii výtvarných umění, do ateliéru profesora Jaroslava Fragnera. Díky otcovým kontaktům získal pracovní zkušenosti v ateliéru Jiřího Gočára a Jiřího Krohy.⁸⁵ Po skončení studií spolupracoval na zakázkách se svým otcem. Až do roku 1961 byl zaměstnán v Krajském projektovém ústavu v Gottwaldově, kde vyhrál architektonickou soutěž na budovu Městského divadla pracujících (1967). V roce 1965 uspěl soutěžní návrh na československý pavilon pro světovou výstavu 1967 v Montrealu, na kterém spolupracoval s architektem Vladimírem Pýchou. Na další světovou výstavu pro rok 1970 v Ósace navrhl stavbu divadla Laterna Magika. Zkušenosti ze dvou účastí na světových výstavách mu zajistily v roce 1992 pozici technického ředitele československého pavilonu v Seville.⁸⁶ Vynikl i jako organizátor velkých výstav na Pražském hradě, v čele s expozicí Josipa Plečnika (1993). Od roku 1970 pracoval na rekonstrukci Národního divadla, kde se později stal jeho hlavním architektem.⁸⁷

⁸⁵ Miroslav Řepa, In: *Na plovárně* [televizní pořad], ČT1, 20. 2. 2002.

⁸⁶ Třeštík (pozn. 80), s. 216.

⁸⁷ Ibidem, s. 216.

7. Život a dílo Lubomíra Drimla

Lubomír Driml se narodil dne 18. května v roce 1935 ve městě Přelouč. Jeho otec se živil jako učitel hudby a varhaník v přeloučském kostele. Matka architekta Drimla byla ženou v domácnosti. Kromě Lubomíra se jim narodil i syn druhý, který pracoval též jako projektant. Oba rodiče byli nábožensky založení a snažili se i své syny vést k principům křesťanské víry. Po vzoru svého otce se synové také zajímali o hudbu, především o hru na klavír a housle. V mládí se Lubomírovi vytříbil talent na kresbu, kterou rád vyplňoval svůj volný čas.

V rodném městě Přelouč také dokončil základní školu. Otec chtěl, aby poté nastoupil na pardubické reálné gymnázium, které však Lubomír navštěvoval pouze dva roky kvůli školským reformám. Poté musel zbytek studia dokončit v rámci základní školy v Přelouči. Na gymnázium, jakožto formu střední výběrové školy, však Lubomíra nepřijali (je možné, že i z politických důvodů). Otcův návrh, studovat hru na klavír na konzervatoři, odmítl a rozhodl se, že jeho budoucí profesí bude stavař. Přijetí na střední průmyslovou školu v Praze předcházela jeden rok dobrovolných prací na stavbě. Architekt sám přiznával, že při práci pro okresní stavební podnik Přelouč se mnohému naučil, především praktickému poznání řemesla. Po úspěšných přijímacích zkouškách byl přijat na pražskou střední průmyslovou školu do druhého ročníku. Po absolvování maturitní zkoušky v roce 1954 se rozhodl ve studiu pokračovat na Českém vysokém učení technickém, konkrétně na Fakultě architektury a pozemního stavitelství v Praze.

V prvním ročníku na fakultě se seznámil se spolužáky a budoucími kolegy Janem Třeštíkem a Jaroslavem Fikarem. První dva roky studia byly koncipovány jako úvod do studia architektury s důrazem na osvojení si technické kresby a teoretických znalostí, zatímco ve třetím a čtvrtém roce již studoval v ateliéru profesora Františka Čermáka.⁸⁸ Pod jeho vedením museli studenti v rámci semestrální práce navrhnout projekt rodinného a bytového domu a podle odborné orientace profesora

⁸⁸ František Čermák (1903–1998) vystudoval architekturu na ČVUT u Antonína Engela. S pozdějším spolupracovníkem Gustavem Paulem se podíleli na projektech a realizacích veřejných staveb, např.: nemocnice v Praze-Motol, Chrudim a Litomyšli; nové budovy ČVUT v pražských Dejvicích. Byl reprezentantem funkcionalismu a internacionálního stylu. In: Zbyšek Malý (ed.), *Slovník českých a slovenských výtvarných umělců 1950–1997 I*, Ostrava 1998, s. 303.

pravděpodobně i návrh zdravotnického zařízení. V zimním semestru pátého ročníku dostali jako žáci jiného profesora, Stanislava Šnajdra, za úkol vyprojektovat zemědělskou velkofarmu.⁸⁹ V semestru letním se všichni studenti pátého ročníku architektury a pozemního stavitelství věnovali urbanismu. Navštěvovali ateliér profesora Jindřicha Kriseho.⁹⁰ V prostředí jeho ateliéru nebyl dán příliš velký prostor o přemýšlení nad samotnou architekturou, nýbrž nad jejími širšími souvislostmi. Jindřich Krise kladl důraz na tvorbu kultivovaného prostředí a při navrhování urbanistických plánů pak na vztah prostředí města a přírody. Architekt Jan Třeštík, z jehož slov při psaní o Drimlově studiu vycházím, podotýká, že pan profesor Krise byl studenty velmi oblíben nejen pro jeho charakter, ale i profesní zkušenosti. Zároveň s Jindřichem Krisem působil na fakultě i docent Ing. arch. Jan Krásný, který v roce 1958 vyhrál soutěž na urbanistický plán pardubické čtvrti Polabiny.⁹¹ S docentem Krásným zůstal Driml v kontaktu i po nástupu do pardubického Stavoprojektu. V zimním semestru šestého ročníku se zájem Lubomíra Drimla profiloval na urbanismus. Tomu se věnoval i ve své diplomové práci, ve které zpracovával podrobný územní plán jeho rodného města Přelouč.

Během let studia vzniklo nejen přátelství mezi Lubomírem Drimlem, Janem Třeštíkem a Jaroslavem Fikarem, nýbrž i činně projektující skupina. Společně se v pátém ročníku účastnili celostátní architektonické soutěže na projekt divadla v Českých Budějovicích, kde se umístili na šestém místě z celkových pětatřiceti. Už během studia se skupina přátel rozhodla, že by chtěli být všichni přijati na stejné pracoviště. O přerozdělování pracovních míst však rozhodovali kádroví pracovníci. Těsně před ukončením vysoké školy si je tito pracovníci vyhledali a tři přátelé společně podepsali umístěnku do národního podniku Stavoprojekt v Hradci Králové, do pobočky v Pardubicích. Díky kontaktu s docentem Janem Krásným se Driml dostal do ateliéru urbanismu s číslem 7, který v té době již vedl Miloš Návesník. První léta, zhruba do roku 1965, nevedl Driml žádné vlastní projekty.

⁸⁹ Stanislav Šnajdr (1911–1982) vystudoval architekturu na ČVUT, svou pozornost věnoval převážně zemědělským stavbám. In: Prokop Toman, *Nový slovník československých výtvarných umělců II*, Praha 1950, s. 547.

⁹⁰ Jindřich Krise (1908–1989) vystudoval architekturu na ČVUT a pobýval mezi lety 1935–1936 v Německu u urbanisty Heinricha Tessenowa. Po návratu se stal asistentem profesora Antonína Engela. Celoživotně se věnoval urbanismu a realizoval územní plány města Plzeň či Tábor. In: Zbyšek Malý (ed.), *Slovník českých a slovenských výtvarných umělců 1950–1997 VI*, Ostrava 2001, s. 279–280.

⁹¹ Jan Krásný, spoluautor prvotního projektu pardubického sídliště Polabiny (1958) a pražského Jižního města (po 1965).

Během této doby se spíše učil a pozoroval, jak funguje ateliér urbanismu, a pomáhal s projekty svěřenými architektu Návesníkovi. Od příchodu do Stavoprojektu se Driml politicky angažoval v závodním výboru Komunistické strany Československa, kterému až do roku 1968 předsedal. Během těchto let se snažil o demokratizaci provozu Stavoprojektu, především ve vztahu k zaměstnancům, účastnil se krajských i okresních konferencí, a dokonce vedl politická školení mládeže.⁹² Po srpnových událostech roku 1968 a následném utužování režimu Driml ze strany odešel pro nesouhlas s tehdejším směřováním politické a společenské situace.⁹³

Během šedesátých let se Lubomír Driml sám nebo spolu s architekty Třeštíkem a Fikarem účastnil několika celostátních architektonických soutěží. První soutěže, kde získal první odměnu, se účastnil v roce 1963. Zpracovával v ní urbanistický návrh na střed města Děčín. V roce 1965 s Třeštíkem a Fikarem zaslali do soutěže návrhy na hotel ve Špindlerově Mlýně a na urbanistickou koncepci Moravského Předměstí v Hradci Králové. Následovala samostatná a úspěšná účast na soutěžích na realizaci Smetanova náměstí v Havlíčkově Brodě a také na smuteční obřadní síň na havlíčkobrodském hřbitově. Návrhy se staly prvními Drimlovými samostatnými realizacemi, které byly také velmi kladně hodnoceny. V roce 1967 vyhrál soutěž na budovu Vysoké školy chemicko-technologické v Pardubicích. Urbanistického úspěchu dosáhl s Třeštíkem a Fikarem s projektem na přestavbu centra Pardubic, který však nebyl realizován. Další soutěž stejného zadání se konala o dva roky později, zde však trio získalo až třetí místo. Zmíním zde i účast Lubomíra Drimla na soutěži mimo geografické hranice současné České republiky. S Třeštíkem a Fikarem v roce 1969 zaslali společný návrh na stavby kulturních domů na Slovensku a v témže roce se Driml spolu s Milošem Návesníkem zúčastnil i mezinárodní soutěže UNESCO ve Vídni.

Lubomír Driml také rád cestoval do zahraničí. Do roku 1989 to však mohl dělat pouze pod záštitou celopodnikových výjezdů Stavoprojektu. Podle slov Jana Třeštíka organizoval zájezdy architekt Josef Macas, od roku 1975. Koncepce zahraničních cest se po roce vždy střídala. Jeden rok se pořádal výjezd do

⁹²*Zápisy ze schůzí ZO – Stavoprojekt Pardubice*, 1968, Státní okresní archiv Pardubice, fond OV KSČ Pardubice 1945–1989, karton 213.

⁹³*Výměna členských legitimací – Stavoprojekt Pardubice*, 1970, Státní okresní archiv Pardubice, fond OV KSČ Pardubice 1945–1989, karton 213.

socialistické země, poté do kapitalistické. Driml se vždy velmi rád těchto akcí účastnil. Podle Třeštíka Driml v rámci Stavoprojektu navštívil následující kapitalistické státy: země Beneluxu, Itálii, Švédsko, Norsko, Dánsko, Finsko, Francii, Německo, Velkou Británii, Španělsko a Řecko. Drimlovi se nejvíce zamlouvala architektura ve Finsku, Holandsku a v Dánsku. „*Nejvíce mě uchvátila finská, holandská a dánská architektura, protože je skromná a nic nepředvádí. Lidé tam mají velké pohodlí.*“⁹⁴

Aktivně se Lubomír Driml realizoval i na poli kulturního a společenského dění. Krátce po příchodu do Pardubic se stal členem Umělecké sekce mladých. Spojovala je společná snaha o manifestaci pravdivějšího vztahu k životu a k novému umění, které chtěli prezentovat široké veřejnosti.⁹⁵ Sekce zastřešovala malíře, literáty, hudebníky, herce, ochotníky a také architekty. Mezi význačné osobnosti této pardubické umělecké scény lze uvést výtvarníky Alvu Hajna, Bedřicha Novotného, Františka Kyncla, Jana Steklíka či Antonína Tomalíka, který v Pardubicích krátce pobýval.⁹⁶ Lubomír Driml díky kruhu mladých umělců mohl v pozdějších letech těžit z mnoha kontaktů pro realizaci výtvarných děl v rámci jeho staveb. Skutečnost Drimlovy přítomnosti v Umělecké sekci mladých také poukazuje na fakt, že Driml sám sebe nepovažoval za pouhého projektanta, nýbrž za architekta s citem pro umění.

Dále se Driml angažoval i v rámci prodejny a výstavní síně Dílo, podniku Českého fondu výtvarných umění, pro kterou v roce 1977 s Miroslavem Řepou navrhl prodejní a výstavní prostory za Machoňovou pasáží v Pardubicích. Od poloviny šedesátých let dokonce Driml spolu s Janem Třeštíkem a Prokopem Jíchou zasedali ve fondové komisi pro interiéry v rámci podniku Dílo. Díky této skutečnosti se mohli více realizovat v tvorbě interiérů staveb. V rámci Svazu českých architektů se také aktivně účastnil jejich pravidelných sjezdů a akcí svazem pořádaných. Po roce 1992 se stal členem České komory architektů.

Nelze ponechat bez povšimnutí skutečnost Drimlova aktivního psaní o vlastních architektonických dílech. Ve snaze o přiblížení zásadních myšlenek, problémů při

⁹⁴ Lubomír Driml, In: Máme hosta [rozhlasový pořad], *ČR Pardubice*, 26. 5. 2005, 10:00–11:00.

⁹⁵ Otokar Aleš Kukla, Umělecká sekce mladých, In: *Tvář*, 1964, č. 3, s. 28.

⁹⁶ Ibidem, s. 28.

realizaci zakázek a základního zhodnocení dané situace napsal několik článků nejen pro odbornou veřejnost, která zveřejnila periodika *Architektura ČSR*, *Československý architekt* nebo regionální tisk *Zář*. Právě na kladném ohlasu a pochopení veřejnosti mu často u zakázek záleželo.

Drimlovy realizace v tisku nereflektoval jen Driml sám, nýbrž i další, často regionální novináři. Největšímu zájmu periodik byla vystavena realizace sídliště Karlovina, která sklidila velkou kritiku z řad místní odborné veřejnosti. Sídliště v oblasti Karlovy ulice však tvoří jedinou negativně vnímanou realizaci.

Z množství uskutečněných rozhovorů a interview s architektem mne zaujaly některé z Drimlových odpovědí týkající se jeho práce, vztahu k povolání a k životu. Ambicióznost architektovy povahy a zápalu pro práci dokládá článek k jeho šedesátým narozeninám: „*Určitě se mi už nesplní sen mého mládí – nejdřív přestavím Přelouč, pak Pardubice a pak se pustím do Prahy. Byla to neuskutečnitelná touha. Za třicet let se to nedá zvládnout. Přesto děkuji osudu, že mám tolik realizací.*“⁹⁷ Celý život se také řídil hesly „*Kdo myslí na sebe, ztrácí svět,*“ a „*Úspěch je nepřetržité úsilí*“. Drimlova motta přesně dokládají Drimlův přístup k životu, který se odrážel ve všech jeho realizacích.

7.1. Život a dílo Lubomíra Drimla po roce 1989

Události po Sametové revoluci v 1989 představovaly obrat v Drimlově kariéře. Národní podnik Stavoprojekt zanikl v roce 1990 a řada architektů do té doby pro Stavoprojekt pracujících se ve své činnosti osamostatnila. Stejně tak učinil i Lubomír Driml, který v roce 1991 založil svou vlastní projekční kancelář MODULOR.⁹⁸ Začal se orientovat na projekty rodinných domů a instituce poskytující sociální služby, například hospice, domy pokojného stáří a budovy sloužící charitě. Právě na stavby s podobným „lidským“ rozměrem se zaměřoval v pozdní tvorbě, jsou tak dokladem architektova křesťanského založení. Velice dbal na účelnost a funkci těchto staveb a

⁹⁷ Štěstěna mu byla kmotrou: Ve čtvrtek oslaví rodilý Přeloučák šedesátiny, In: *Pernštejn VI*, 1995, č. 38, s. 2.

⁹⁸ Název projekční kanceláře vychází s největší pravděpodobností z Le Corbusierova systému Modulor, kde představuje nový soubor harmonických proporcí aplikovatelných na architekturu.

snažil se je navrhovat se vším ohledem na budoucí uživatelský komfort. To ostatně dokládá i jeho odpověď během interview na otázku o realizované výstavbě domků se státní podporou: „Přijel jsem do obce Předhradí nedaleko Skutče. Podílel jsem se tam na přípravě výstavby, v době mé návštěvy tam domky již stály a já u jednoho z nich potkal maminku s dítětem. Ptal jsem se jich, jak se jim tam bydlí. Byla nadšená a moc mi děkovala.“⁹⁹

I nadále pokračoval v projektování zakázek pro finanční a spořitelní objekty po celém území České republiky. Mezi nejvýraznější realizace, které Driml v devadesátých letech inicioval, můžeme zařadit Dům dětí a mládeže na Olšinkách (1990), objekt s bytovými jednotkami a maloobchodními prostory na třídě Míru (1991), rekonstrukci objektu bývalého ředitelství Restaurací a jídelen Corso pro potřeby České spořitelny na třídě Míru (po roce 1990) nebo novostavbu projektového domu na ulici Bratranců Veverkových (1992). Významný projekt polyfunkční stavby s bytovými jednotkami, bankou a úřady zpracovával pro ruské město Rjazaň k příležitosti devítistého výročí založení města.¹⁰⁰

V roce 1995 Driml uspořádal v bývalé výstavní Dílo, dnešní Galerii Gong, autorskou výstavu vlastních architektonických návrhů a realizací k příležitosti jeho šedesátých narozenin. Představil tam nejvýznamnější leitmotivy celoživotního díla. Už samotná forma vlastní architektonické výstavy naznačuje významné postavení autora v regionálním prostředí.

Ani v pozdějším věku jeho neutichající zájem o architekturu a kulturu neustal. Právě naopak, se Driml aktivně zapojoval do společenského dění. V regionálním periodiku *Pochodeň* z roku 1989 v rubrice o nadcházejících společenských akcích se můžeme dozvědět, že Driml pořádal pravidelné besedy s cestovatelskou a architektonickou tematikou pro veřejnost. Až do konce života byl členem dobrovolné organizace Grémia architektů v Pardubicích a řešil důležité otázky o nové výstavbě v rámci centra města, například o zastavění nynějšího Masarykova náměstí obchodním centrem.

⁹⁹ Jan Štifter, Galerie elity Pardubicka: Lubomír Driml, významný architekt regionu, *Pardubické noviny* XXIV, 2005, č. 141, s. 8.

¹⁰⁰ Milada Velehradská, Architekt L. Driml chtěl nejdříve přestavět rodnou Přelouč, pak průmyslovou oblast Hradce Králové..., *Pardubické noviny* IV, 1995, č. 118, s. 7.

Významný architekt východočeského kraje a vážená osoba společenského života zemřel 29. srpna roku 2005 ve věku sedmdesáti let.

8. Architektonické a urbanistické dílo Lubomíra Drimla

V následující kapitole se zaměřím na architektonické realizace v rámci Východočeského kraje. V rámci popisu daného díla zahrnu i možný podíl spoluautorů, neboť pokládám za důležité poznat jeho celkový charakter. Dále neopomenout zmínit se o významných, avšak neprovedených návrzích autora, které nám mohou pomoci Drimlovo dílo dokreslit. Celou kapitolu zpracuji formou katalogu. Její součástí budou i vsuvky týkající se současného dění na poli architektury Československa.

8.1. Tvorba v šedesátých letech

Počátky Drimlovy samostatné architektonické tvorby spadají do poloviny šedesátých let. Projekty z tohoto období vykazují typické znaky vývoje architektury na území Československa. Časový úsek od roku 1956, kdy první tajemník Komunistické strany SSSR Chruščov důsledně odsoudil Stalinův kult osobnosti a výtvarnou doktrínu socialistického realismu, do roku 1968 charakterizují uvolněné poměry nejen v oblasti architektury a kultury, ale především v politickém a společenském životě. Architektura se odvrátila od závislosti na politických dogmatech a začala navazovat na architekturu kapitalistického Západu v podobě soutěžení mezi socialistickými a kapitalistickými zeměmi.¹⁰¹ Opravdovým předělem v architektuře se stal rok 1958, kdy pavilon Československa sklídl mezinárodní úspěchy na výstavě EXPO v Bruselu. Prostřednictvím nově vznikajícího „bruselského“ stylu do Československa začaly pronikat tendence internacionálního stylu ze Západu. Nový styl sebou přinášel i zájem o moderní materiály a tvary a v určitých aspektech navazoval na tradici meziválečného funkcionalismu. Touto fází Driml prošel v počátku kariéry, především u prvotních návrhů například na

¹⁰¹ Rostislav Švácha, *Architektura 1958–1970*, In: Švácha – Platovská (pozn. 7), s. 32.

přestavbu centra Pardubic, oblastního sídla podniku Restaurace a jídelny a výškové budovy podniku Geodézie.

Dalším paralelním trendem, který se v Československu začal projevovat kolem poloviny šedesátých let, byl brutalismus. Styl charakteristický především pro architekty Karla Filsaka, Jana Šrámka, Karla Pragera a manžele Machoninovi však v našem prostředí postrádal původní teoretický základ, který trval na pravdivosti architektury a na sociálním obsahu.¹⁰² Brutalismus si zakládal na explicitním zdůrazňování tvarů, materiálů a struktury stavby. Drimlovo dílo v období kolem přelomu šedesátých a sedmdesátých let vykazovalo přímou souvislost s brutalismem. Stavby navržené pod přímým vlivem československé odnože tohoto stylu se však nikdy nerealizovaly. Dílčí prvky spojené s tvaroslovím brutalismu však Driml úspěšně zakomponoval například do stavby muzea a pietní síně v Ležákách.

8.1.1. Smetanovo náměstí v Havlíčkově Brodě

Návrh: 1966–1967; realizace: 1967–1970

Území ležící v historickém centru města, ohraničeném zbytky hradeb, vytyčuje řeka Sázava, ulice Masarykova a Husova. Plynule tak navazuje na původní historickou zástavbu v okolí Havlíčkova náměstí. Na místě pozdějšího sídliště stával již kapacitně a hygienicky nevyhovující bytový fond o 89 jednotkách a průmyslová zástavba.¹⁰³ V Havlíčkově Brodě převládala dlouhodobá bytová krize způsobující i personální deficit v místních továrnách a podnicích.¹⁰⁴ Východočeský krajský národní výbor v Hradci Králové navrhl městskému výboru v Havlíčkově Brodě výstavbu nového sídliště na Smetanově náměstí. Navrhovaná výstavba pro první fázi výstavby sídliště na jižní straně čítala 282 bytů, které se rozdělily podle uživatelů na komunální, podnikové pro národní podnik Pleas a družstevní pro stavební bytové družstvo Svépomoc.¹⁰⁵

¹⁰² Švácha (pozn. 101), s. 66.

¹⁰³ Lubomír Driml, Havlíčkův Brod-částecná přestavba obytné zóny, *Architektura ČSR XXXVII*, č. 6–7, 1978, s. 264.

¹⁰⁴ *Výstavba sídliště Smetanovo nábřeží v Havlíčkově Brodě*, 1970, Státní oblastní archiv v Zámrsku, fond Východočeský národní výbor v Hradci Králové 1960–1974, inv. číslo 3318.

¹⁰⁵ Ibidem.

První návrh na zbudování potřebných bytových jednotek vznikl již v roce 1966. Lubomír Driml zvítězil ve vnitroustavní soutěži pořádané městským národním výborem v Havlíčkově Brodě na urbanistické zpracování oblasti Smetanova náměstí. Lokalita v blízkosti historického centra podnítila i několik dalších požadavků národního výboru na zpracování sídliště. Představenstvo města vyžadovalo vysokou úroveň zpracování a kvalitu materiálu umožňující pokroková technologická a dispoziční řešení.¹⁰⁶ Dále technologické řešení mělo zajistit vysokou životnost a architektonickou úroveň odpovídající poloze v centru města. Zvolený dodavatel bytových objektů, svépomocné stavební a bytové družstvo „Obzor“ Havlíčkův Brod, navrhl technologické řešení ve formě tradičního zdiva nebo skeletu s výplňovým zdivem.

Další požadavky na plánování výstavby bytového souboru kladlo Krajské středisko památkové péče v Pardubicích.¹⁰⁷ Součástí realizace musela být konzervace přilehlých pásů historických hradeb a bašt po jižní a západní straně lokality, které si i nadále zachovaly statut historické památky. Další nároky vyžadoval orgán památkové péče na výškovou hladinu objektů a hmotné ztvárnění.¹⁰⁸

Urbanistický plán sídliště zahrnoval i objekty občanského vybavení. Z prostředků komplexní bytové výstavby se realizovala mateřská školka pro 120 dětí a jesličky pro 35 dětí.¹⁰⁹ Realizace zařízení proběhla dle typového podkladu s technologickým a konstrukčním řešením bezprůvlakového skeletu.¹¹⁰ Dále plán počítal s výstavbou velkoprodejny národního podniku Potraviný Hradec Králové, která by svým objemem rozšiřovala část podesty jednoho z bytových domů. Investor stavby zde kladl požadavek na dvoupatrové členění velkoprodejny a konstrukci z monolitického betonu. Objekt velkoprodejny se však realizoval až v druhé etapě výstavby sídliště. Dále byl v návrhové studii obsažen projekt výstavní a svatební síně, oborového ředitelství podniku Škrobárny a budovy technického

¹⁰⁶ Ibidem.

¹⁰⁷ Driml (pozn. 103), s. 264.

¹⁰⁸ Ibidem, s. 264.

¹⁰⁹ Driml (pozn. 103), s. 264.

¹¹⁰ Výstavba sídliště Smetanova nábřeží v Havlíčkově Brodě (pozn. 104).

zázemí pro sídliště.¹¹¹ Kromě školky, jeslí a budov technického charakteru se v první etapě výstavby nerealizovaly žádné veřejné stavby.

První část sídliště navržené architektem Lubomírem Drimlem tvoří zástavba pěti bloků bytových domů. Architekt se na nové budovy pokusil aplikovat charakteristické formy okolní zástavby. Navrhl zde, po domluvě s dodavatelem, výškové a půdorysné ustupující schéma jednotlivých úseků. Jejich nejvyšší část však nemohla přesáhnout výšku běžného čtvrtého patra, a to kvůli již zmíněným požadavkům památkové péče. Podobu okolní zástavby také přenesl na vzhled fasád. Aplikoval na ně prvky porůznu zkosených štítů a šikmých náběhů zdí. Stejných efektů využil Driml na solitérních bytových domech, které se také nacházejí v historickém centru Havlíčkova Brodu, v ulici Příčné a Na valech.¹¹² Fasády architekt výtvarně doplnil pomocí částečného obložení hnědými keramickými obklady ve vertikálním směru a také vysunutím některých okenních záklenků. Celkový vzhled fasády dotváří její nepravidelné profilování a vizuálně tak působí jako důmyslná skladba geometrických tvarů, kterou navíc podporuje hra světla a stínů.

Lubomír Driml zde zvládl navrhnout moderní městský bytový komplex nikterak zasahující do historického charakteru města. Malebnost celku ještě zdůrazňuje blízká přítomnost rekreační plochy na břehu řeky Sázavy. Druhá fáze výstavby sídliště kolem Smetanova náměstí však již připadla dodavatelskému podniku Pozemní stavby Pardubice. Dodavatel v návrhu na ústřední část náměstí přistoupil ke stavbě za pomoci typových domů TO 6B.¹¹³ Jejich řešení neparticipovalo s Drimlem navrženým ztvárněním celého území a neblaze se tak podepsalo na podobě centra Havlíčkova Brodu.

8.1.2. Smuteční síň v Havlíčkově Brodě

Návrh: 1967; realizace: 1969–1970

Havlíčkobrodská smuteční síň představuje jednu z nejméně archivně a publicisticky reflektovaných Drimlových staveb i přes kvalitní architektonické

¹¹¹ Ibidem, s. 7.

¹¹² Driml (pozn. 103), s. 264.

¹¹³ Driml (pozn. 103), s. 264.

zpracování a přínos havlíčkobrodské veřejnosti. Smuteční síň je situována u nového havlíčkobrodského hřbitova, který svou lokací téměř překračuje hranice města. Pro novostavbu Driml zvolil aktuální modernistický výraz, který uplatnil v samotném charakteru obřadní síně.

Drimlova realizace se skládá z dílčí smuteční síně čtvercového půdorysu a na ni ze zadní části navazujícího prostoru technického zázemí. Obřadní místo tvoří dvojice prosklených stěn zpevněná pravidelnými ocelovými pasy. Zbylou dvojici stěn zasklívají okna pouze ve vrchní části přímo pod stropem. Betonová nároží stavby vzdáleně připomínají tvar přesýpacích hodin, což může poukazovat na určitý metaforický význam. Vrchní část síně Driml pojal jako monumentální, vysokou a do prostoru předsazenou desku.

Výraz vnitřnímu prostoru dodávají žulou obložené stěny a výhled prosklenými stěnami do okolní přírody s meditativní funkcí, která k tomuto účelu stavby nesporně patří. Rakev s ostatky zesnulého architekt zamýšlel umístit před prosklenou stěnu, do stejné osy jako sochařské dílo situované před smuteční síní. Meditativní charakter obřadní síně by se tím ještě umocnil.¹¹⁴ Ve skutečnosti se však obřady odehrávaly v opačném směru.

Mezi lety 2013–2014 probíhala rekonstrukce s dostavbou shromažďovacích prostorů pro smuteční hosty. Podle hodnotitelů rekonstrukce ze soutěže Stavba roku kraje Vysočina se jednalo o citlivou rekonstrukci zachovávající podobu původních prvků. S tím však nelze zcela souhlasit, jelikož symptomatické části stavby prodělaly velké stavební zásahy. Například se zazdila vrchní část prosklených stěn, zrušil se kontrast mezi subtilností skleněného parteru a jeho nadsazenou střešní deskou a zmizela betonová nároží.

8.1.3. Budova památníku a muzea na pietním území Ležáky

Návrh: 1966; realizace: 1966–1971

Pietní území Ležáky upomíná na vyhlazení stejnojmenné vesnice a na tragické osudy místních obyvatel ze dne 24. června 1942. Osada i občané se stali oběťmi nacistické agrese za napomáhání protinacistickým odbojářům. Po skončení

¹¹⁴ Usuzuji tak podle Drimlova dochovaného návrhu otištěném v ročence Stavoprojektu. In: *Dvacet let práce Stavoprojektu Hradec Králové* (pozn. 73), nečíslováno.

druhé světové války se na místech vypálených domů osazovaly malé pamětní desky a místo se stalo pietním územím.

První plány na úpravy celého pietního území byly svěřeny v roce 1946 akademickému architektu Ladislavu Žákovi. Na návrzích pracoval až do roku 1948 a celé území zamýšlel jako první místo k uplatnění zásad *Obytné krajiny*.¹¹⁵ Snoubením přírodních prvků a objektů uměle vytvořených mělo vzniknout krajinářské dílo s velmi citlivým obsahem. Celkovou koncepci postavil Žák na symbolu křesťanského kříže. Symbolika se objevuje na tzv. hrobodomech, žulových stélách s vysekanými kříži, stojících na terasovitých půdorysech zbořených domů.¹¹⁶ V původním návrhu počítal i s 22 metrů vysokým památníkem na kopci Zárubka se stejným motivem vysekaného kříže jako na hrobodomech. Jeho citlivá a kontextuální koncepce památníku se však po roce 1948 znelíbila komunistickým politikům, kteří stavbu památníku a další práce na projektu nepovolili.¹¹⁷ Určitou roli v tomto vývoji jistě sehrály i Žákovy osobní politické názory.¹¹⁸

Realizace části Žákova projektu trvala do roku 1951 a soustředila se především na údolí pod kopcem Zárubka. Po definitivním ukončení spolupráce s Ladislavem Žákem začal řešit území Ležáků pardubický Krajský národní výbor a po roce 1960 pardubická pobočka Stavoprojektu.¹¹⁹ Zpočátku všechny návrhy charakterem odpovídaly spíše manifestaci tehdejšího režimu než k pietě a úctě. Od roku 1966 se začalo uvažovat o druhé etapě výstavby pietního území. Stavoprojekt zvolil za hlavního projektanta zakázky Lubomíra Drimla. Důvodem k nové výstavbě byla vysoká návštěvnost nejen československých občanů, ale i cizích delegací. Někteří zahraniční návštěvníci si dokonce stěžovali na absenci důstojného mauzolea pro ostatky obětí.¹²⁰ Popel obyvatel Ležáků se do té doby nacházel v bývalé strojovně žulového lomu. Mezi požadavky investora druhé etapy, odboru školství a kultury ONV v Chrudimi, tak patřila stavba muzea, přijímací budovy, restaurace a

¹¹⁵ Dvořáková (pozn. 35), s. 95.

¹¹⁶ Bartoš – Lukeš – Panoch (pozn. 56), s. 155.

¹¹⁷ Dvořáková (pozn. 35), s. 109.

¹¹⁸ Ibidem, s. 108.

¹¹⁹ Ibidem, s. 110.; Jan Řeháček, Pietní území Ležáky, *Vlastivědné listy Pardubického kraje*, 2007, č. 2, s. 22.

¹²⁰ *Výstavba pietního místa Ležáky*, Státní oblastní archiv v Zámrsku, fond Východočeský národní výbor v Hradci Králové 1960–1974, inv. číslo 4480.

parkovišť. Další podmínka souvisela s datem dokončení prací. Veškeré realizace měly být hotovy v říjnu roku 1967.

Objekt muzea a restaurace architekt situoval podle zpracované dokumentace Stavoprojektu z roku 1962 mezi rybník a bývalý areál žulového lomu. Schválený projekt počítal se zástavbou atypickými objekty a tak mohla, alespoň v rámci tehdejších možností, vyniknout Drimlova kreativita.

Stavba restauračního zařízení se ve své fázi projektu odklonila od původního atypického záměru. Budovu vystavěla obec Miřetice a Lidové spotřební družstvo, dnešní Jednota Hlinsko.¹²¹ Výsledná realizace spíše odpovídá typizované prodejně v menších obcích než pohostinství v areálu pietního místa.¹²²

Naopak budova muzea a památníku se jeví jako zdařilejší. Objekt stojí na obdélném půdorysu a skládá se ze dvou objemů nestejně výšky. Přístup do budovy je možný pouze po rozměrné zděné terase, která eliminuje terénní nerovnosti. Bok schodiště a hranu terasy definuje skulpturálně tvarovaná betonová zídka. Návštěvníky navádí směrem k prosklenému vstupu do muzea, který se nachází v pomyslném středu stavby. Vyšší hmota, tvořící přední část památníku, slouží pro potřeby expozice. Výstavní síň, obloženou hrubými kamennými deskami, osvětluje prosklená čelní stěna. Poskytuje tak pohled na údolí bývalé osady Ležáky a na lom, ve kterém němečtí vojáci shromáždili její obyvatele před odjezdem na pardubické popraviště.¹²³ Prostor mezi vyšší a nižší hmotou expozičního objektu dělí rastrovaná zástěna. Exteriér muzea je obložen obdélníkovými žulovými obklady.

Celkový výraz stavby odpovídá jejímu účelu. Tmavý interiér, vykazující spojitosti s tehdy aktuálním architektonickým trendem brutalismu, poskytuje dostatečnou atmosféru pro pietu a napomáhá vytvořit důrazné memento tohoto pietního místa.

Další Drimlovy úpravy ležáckého památníku spadají do konce osmdesátých let. Řešil zde projekt rozšíření památníku a možné umístění mozaiky malíře Vladimíra Sychry do budovy muzea. V roce 1989 rozhodl Okresní národní výbor

¹²¹ Jarmila Doležalová, *Křižovatky času-Ležáky v datech*, Včelákov 2007, s. 113.

¹²² Řeháček (pozn. 119), s. 22.

¹²³ Doležalová (pozn. 121), s. 63.

v Chrudimi o realizaci mozaiky významného malíře první poloviny dvacátého století.¹²⁴ S mozaikou ležících mrtvých těl od Vladimíra Sychry počítal již Ladislav Žák v projektu krypty zamýšlené kaple.¹²⁵

Skutečnou atmosféru Drimlova památníku dnes již nepoznáme. V roce 2008 proběhla úprava expozice muzea a celého areálu pietního místa ateliérem Pinkas – Žalský architekti. Do prostoru výstavní síně vložili architekti bílý kubický expoziční objekt, který vytváří další samostatný výstavní prostor. Pozměnil se tak charakter a atmosféra původního prostoru, ačkoliv se architekti žádným způsobem nedotkli Drimlovy realizace.

Reakce a názory na Drimlovu stavbu památníku a restaurace se v devadesátých letech poměrně shodují. Často bývá odsuzován především socialistický charakter výsledné realizace, odvrát od původního Žákova schématu či nedostatečné propojení budov s povahou pietního místa. V roce 1995 k pietnímu areálu vyjádřil Ing. arch. Jan Klimeš z architektonického ateliéru Zelený dům následovně: „*Objekt je koncipován jako muzeum a pietní síň společně, což se vzájemně popírá a působí spolu s předimenzovanou a naprosto nevhodnou mozaikou velmi nevkusně.*“¹²⁶ Objekt restaurace zhodnotil Klimeš jako „*to nejhorší, co se zde vybudovalo*“.¹²⁷ V roce 2000 se k Drimlovým budovám vyjádřil i Rostislav Švácha: „*Rozpaky v nás vyvolaly novější součásti areálu ze šedesátých a sedmdesátých let, zvláště budova občerstvení a budova památníku, jehož vybavení už navíc nevyhovuje dnešním muzeologickým nárokům a miřetičtí uvažují o jeho přestavbě na kapli.*“¹²⁸

Podrobný vývoj názorů na Žákův projekt pietního území jsem nastínila již výše. S novým režimem vždy přicházejí i nové dogmatické názory na předchozí dějiny a kulturu. Nejinak tomu bylo i po roce 1989. Lze doufat, že spolu s důkladným časovým odstupem přijde uznání architektonické úrovně Drimlova památníku ležáckým obětem bez ohlednutí k politickému pozadí doby.

¹²⁴ Vývoj pietního území, *NKP Ležáky*, http://old.lezaky-memorial.cz/historyFrom44_cz.aspx, vyhledáno 18. 9. 2018.

¹²⁵ Dvořáková (pozn. 35), s. 102.

¹²⁶ Řeháček (pozn. 119), s. 22.

¹²⁷ Řeháček (pozn. 119), s. 22

¹²⁸ Rostislav Švácha, Žák, Teige, surrealismus – a Ležáky, In: *Fórum architektury a stavitelství VIII*, 2000, s. 72.

8.1.4. Návrh na přestavbu centra Pardubic

Realistické úvahy o přestavbě pardubického městského centra se objevovaly už v počátku šedesátých let. Diskuzi o zefektivnění funkce středu města jakožto místa, ve kterém se centralizuje městské veřejné dění, otevřela architektonická soutěž v roce 1961. Zadání soutěže obsahovalo požadavky na vyřešení otázky přestavby Zeleného předměstí, zejména ulic Na Hrádku a Karlovy třídy. Návrh měl poskytnout ucelenou představu o možnostech výstavby nového bytového fondu a jeho začlenění k blízkému historickému centru. V této soutěži se nekladl důraz na koncepční dodržování charakteru původní zástavby, nýbrž na podstatnou urbanistickou proměnu v intencích moderních urbanistických myšlenek.¹²⁹ Součástí zadání tvořil i požadavek na dostatek občanského vybavení, zkvalitnění inženýrských a dopravních sítí a celkovou ekonomii stavby. Tato architektonická soutěž v podstatě předznamenává události týkající se výstavby sídliště Karlovina.

Soutěž na přestavbu centra Pardubic vyhrála v roce 1961 trojice mladých architektů - Lubomír Driml, Jan Třeštík a Jaroslav Fikar. V návrhu zvládli do detailu zpracovat a zhodnotit situaci v okolí hlavní městské třídy. Třidu Míru měli v úmyslu zastavět novými moderními budovami, ze kterých se realizovala pouze budova sídla podniku Restaurace a jídelny Pardubice, známá jako Corso. Z hlavní třídy, sloužící především obchodu, se měly do stran rozpínat nové obytné celky s lokálními komerčními a veřejnými centry. Skladbu navrhovaných objemů určili autoři jako postupně výškově členitou tak, aby se nenarušil tradiční charakter hlavní třídy. Navrhovaná studie také počítala s dostatečnou prostupností nové zástavby s přírodními prvky městské zeleně. Vítězný návrh se podrobil několika námitkám porotců, například na nedostatečný počet vzdělávacích institucí.¹³⁰ Architektonický výraz navržených staveb odpovídal tehdejšímu trendu mezinárodního stylu architektury.

Z uvedeného návrhu trojice architektů se kromě budovy Corso žádná další jeho část nerealizovala. To však neznamená, že se od plánované přestavby Zeleného

¹²⁹ Jindřich Krise, K přestavbě našich měst, *Architektura ČSR* XXI, 1962, č. 6, s. 365.

¹³⁰ Krise (pozn. 129), s. 365.

Předměstí upustilo. Směrný územní plán Miloše Návesníka z roku 1969 definoval obytné plochy po obvodu města, které se měly do roku 1975 již plně zastavět. Se stále se zvyšujícím počtem obyvatel však opět vyvstala otázka o výstavbě v postupně uvolňovaných lokalitách v centru města. K této možnosti však bylo vhodné přistoupit až po vyčerpání územním plánem daných obytných ploch.¹³¹ O těchto problémech věděl i Městský národní výbor v Pardubicích a zadal pardubickému Stavoprojektu další studii zabývající se novou výstavbou oblasti Karlovy ulice. V rámci studie bylo zohledněno i centrum města.

Národní výbor pověřil zpracováním projektu Lubomíra Drimla a Miloše Návesníka. Autoři nadále počítali se zachováním přirozených dominant historického centra – tedy se Zelenou bránou, zámku s valy a kostely sv. Jana, sv. Bartoloměje a Zvěstování Panny Marie. Na západní, nově budované straně kolem náměstí Budovatelů však plánovali stavbu dominantní budovy, která by se stala protějškem Zelené brány. Třídě Míru se měl ponechat dosavadní účel. Na prostor hlavní třídy navazovaly k ní kolmé ulice Sladkovského, Jindřišská a Bratřanců Veverkových. Zmiňovanou ulici Sladkovského měly lemovat výrazné výškové bytové objekty s obchodním podnožím. Ulice, na které se stejně jako na třídě Míru plánoval pěší provoz, ústila do prostoru malého náměstí s výškovým objektem. Předložená studie musela respektovat veškeré formální náležitosti, spojené s prací v historicky citlivém prostředí. Zároveň se v ní podle dobové praxe objevují v té době moderní myšlenky o celkové přestavbě daného území. Autoři návrhu na přestavbu pracovali se soudobým brutalistickým výrazem, který se vyznačoval především v hmotovém členění budov. Ulice měly lemovat kaskádové bytové domy s terasami s dominantními a téměř skulpturálními prvky. Více se této plánované přestavbě budu věnovat až v kapitole o výstavbě sídliště Karlovina. Nastíním tam mimo jiné i situaci, která zabraňovala výstavbě podle výše zmíněného plánu.

¹³¹ Jan Třeštlík, *Přestavba centra Pardubic, Architektura ČSR XXXI*, 1972, č. 4, s. 195.

8.1.5. Corso Pardubice

Třída Míru 72, Pardubice

Návrh: 1961–1967; realizace: 1968–1969

V rámci zpracování návrhů na přestavbu centra Pardubic představil Lubomír Driml v roce 1967 studii na výstavbu objektu veřejného stravování a oblastního ředitelství národního podniku Restaurace a jídelny. Podle Drimlova, Třeštíková a Fikarova projektu z roku 1961 lze usuzovat, že výstavba daného objektu byla zamýšlena již v počátku šedesátých let.

Budova ředitelství se začala stavět v roce 1968 v prostoru demolovaného objektu prodejny zeleniny na třídě Míru. Vedení podniku se do nového objektu muselo přesunout z hotelu Veselka, kterému hrozila demolice. Restaurace a jídelny chtěly do nové budovy vložit funkci vinárny, samoobslužnou restauraci, kavárnu, cukrárnu a také administrativní prostory oblastního ředitelství.¹³² Podle slov pamětníků se v posledním patře nacházela restaurace s terasou. Svůj název Corso stavba získala v důsledku svého umístění, jelikož v těchto místech končila pardubická promenáda vedoucí od Zelené brány ke kostelu sv. Jana Křtitele, oblíbené místo ke každodennímu procházení už od konce devatenáctého století. Později promenádu definoval hotel Grand a hotel Veselka jakožto centra kulturního života Pardubic.

Stavba, umístěná v ústí třídy Míru, svou výškou nepřesahovala původní okolní zástavbu. Po pravé straně navazuje na funkcionalistický bytový dům architekta Stanislava Kratochvíla.¹³³ Lubomír Driml s Františkem Příborským pojali zakázku jako celkovou přestavbu původní nízkopodlažní stavby. Navržená pětipodlažní budova s proskleným ustoupeným parterem se snažila připodobnit vedlejší funkcionalistické zástavbě. Funkcionalistické budovy po pravé straně Corsa, stejně jako samotnou stavbu, spojuje prvek ustoupené střešní terasy. Dále se Driml s Příborským snažili přiblížit podobě funkcionalistických pásových oken. Jednotlivé prostory mezi pásovými okny oddělili kontrastními lesklými deskami. Driml na levé straně fasády použil i pro jeho tvorbu charakteristický prvek vystouplého, plasticky

¹³² Antonín Sedlák, *Výstavba města Pardubic, Směr vědy a techniky V*, 1968, č. 3, s. 5.

¹³³ Architekt Kratochvíl určen podle tištěné turistické příručky zpracované pardubickým historikem Janem Řeháčkem a Ing. Arch. Vladimírem Rozehnalem, In: Vladimír Rozehnal – Jan Řeháček, *Městská naučná stezka: Průvodce po pardubických památkách*, Pardubice 2018.

tvarovaného okenního záklenku. Stavba ředitelství architektonickým výrazem odpovídala soudobému mezinárodnímu pobruselskému stylu.

Po roce 1990 objekt bývalého Corsa odkoupila Česká spořitelna a budovu nechala přestavět. Spořitelna zadala zakázku opět architektu Drimlovi, který výrazně přepracoval především formu fasády. Za dominantní prvek celé fasády určující vzhled budovy zvolil architekt polopropustné skleněné desky, které dal do opozice ke světlému travertinovému obkladu.

8.2. Tvorba v sedmdesátých letech

Období uvolnění a snahy o demokratizaci režimu v Československu zastavil v roce 1968 vpád vojsk Varšavské smlouvy. Politické a společenské změny, přicházející s touto událostí, se negativně dotkly i architektury a výtvarného umění. Politické změny vznikající za účelem utužení režimu se neblaze projevovaly na umělecké a architektonické produkci po celá léta sedmdesátá a osmdesátá.

Architektům a umělcům nebyl dán dostatečný prostor pro vlastní realizace a museli se tak přizpůsobit normalizačním dogmatům. Umělcům, kteří se jimi nechtěli řídit, často nezbývalo nic jiného než odchod do zahraničí, kde jejich svobodu tvorby nenarušoval politický režim.¹³⁴

Celkově bychom o architektuře sedmdesátých let mohli podotknout, že se její vývoj téměř zastavil. Politický režim se nepokusil o nastolení jednotného architektonického stylu, tak jak tomu v letech padesátých, ale pokračovalo se i nadále v intencích předchozí dekády, tedy v doznívajícím internacionálním stylu, brutalismu a technicismu.

Některé z architektonických návrhů vzniklých do roku 1969 se dočkaly realizace. Naopak velká část nadějných a sebevědomých plánů musela ustoupit neestetickým typizovaným řešením v rámci ekonomizace a zefektivnění výstavby, poplatným hospodářskému plánování. Tento vývoj lze velmi dobře sledovat na příkladech výstavby sídlištních celků. Například pražské sídliště

¹³⁴ Petr Kratochvíl, *Architektura sedmdesátých a osmdesátých let*, In: Švácha – Platovská (pozn. 7), s. 387.

Ďáblice, stavěné mezi lety 1968–1977, si dokázalo zachovat původní nadstandartní koncept s využitím krajinářských prvků, úpravami veřejného prostoru a netylizovanou zástavbou kaskádovými bytovými domy.¹³⁵ Opačný osud pak potkal další známé pražské sídliště Jižní Město. Původní urbanisticky promyšlený návrh Jana Krásného, který chtěl využít široké škály bytových a veřejných staveb, ustoupil velmi redukované realizaci, zavazující se k využití pouhých dvou typových forem bez zájmu o veřejný prostor a komfortnost nového sídliště.¹³⁶ Stejný osud potkal i Drimlův návrh na sídliště Karlovina.

Čím dál častěji se přistupovalo k asanacím a budování tzv. buldozerového urbanismu,¹³⁷ tedy demolicím již nevyhovujícího bytového fondu s často nízkou hustotou zalidnění. Ve snaze o navýšení hustoty obyvatel a ozdravení bytového fondu se bourala bytová zástavba převážně sousedící s historickými centry měst. Tomuto fenoménu se nevyhnula ani města se statutem městské památkové rezervace.¹³⁸ Tím opět narážím na problematiku sídliště Karlovina, které se zdá být v otázce budování sídliště sedmdesátých let exemplárním příkladem.

Nicméně i přes celkový úpadek a stagnaci československé architektury v sedmdesátých letech lze najít mnoho kvalitních a ambiciózních staveb, které, spíše než by určovaly budoucí směřování architektury, rozvíjely tendence z šedesátých let.

8.2.1. Návrhy na zastavění náměstí Budovatelů

Náměstí Budovatelů se po asanaci bývalých jezdeckých kasáren v roce 1959 stalo objektem zájmu pardubických architektů a urbanistů. Severní stranu náměstí definoval levý břeh řeky Labe, protější stranu zase budova Domu služeb (1963). Východní stranou prochází hlavní silnice ve směru z Chrudimi na Hradec Králové, kolem níž stála budova hotelu Veselka, Průmstavu a Pozemních staveb. Plánována byla stavba obchodního domu Prior (1974) při jihozápadní hranici náměstí. Po

¹³⁵ Kratochvíl (poz. 134), s. 389.

¹³⁶ Technokratická fáze (pozn. 45), vyhledáno 18. 10. 2018

¹³⁷ Skřivánková – Švácha – Koukalová – Novotná (pozn. 42), s. 207.

¹³⁸ Kromě pardubického sídliště Karlovina narážím i na problematiku Litomyšle, konkrétně sídliště Komenského náměstí. In: Skřivánková – Švácha – Koukalová – Novotná (pozn. 42), s. 207.

odstřelu hotelu Veselka v roce 1972, který stál v ústí hlavní pardubické tepny, Třídy Míru, se architekti rozhodli pro zpracování komplexních řešení celého náměstí, ze kterého se mělo stát centrum obchodu, kultury a také důležitý dopravní uzel. Vytvořila se zde možnost výstavby centrálního občanského vybavení dimenzovaného nejen pro Pardubice, nýbrž i pro okolní města jako Přelouč, Holice či Chrudim. Asanací již nefunkčních staveb se architektům otevřela možnost projektovat bez ohledu na památkově chráněné objekty či cennou historickou zástavbu.¹³⁹ Komplexní urbanistickou studii zpracoval pardubický Stavoprojekt v čele s Milošem Návesníkem.¹⁴⁰

V této kapitole se však zaměřím na solitérní stavby navržené Lubomírem Drimlem pro prostory náměstí. Myslím si, že ačkoliv se jeho návrhy nikdy nerealizovaly, neztrácejí tím na výpovědní hodnotě o Drimlově tvorbě a schopnostech.

V roce 1972 přišla pardubickému Stavoprojektu objednávka na novou *provozně-administrativní budovu podniku Geodézie*. Zakázky se ujal ateliér číslo 7 v čele s Lubomírem Drimlem a Milošem Návesníkem. Investor požadoval stavbu, která by soustředila všechny dílčí organizace podniku Geodézie na jedno místo. Driml s Návesníkem předložili investorovi hotový projekt v roce 1974.¹⁴¹ Podle investičního plánu navrhli výškovou budovu o devatenácti patrech s třípodlažním podlažím. Stavbu vsadili na lokalitu krátce předtím strženého hotelu Veselka. Budova Geodézie by se tak stala protilehlou dominantou Zelené brány na druhém konci Třídy Míru. Zároveň by tak otevírala prostor nového moderního náměstí Budovatelů a stala by se výškově nejvýraznější budovou celého širšího centra. Architekti však neřešili pouhou administrativní budovu, ale zaměřili se i na její fungování v rámci celku. Počítali, že kolem podlaží budovy povede frekventovaná pěší komunikace mezi Třídou Míru, ulicí Palackého a náměstím Budovatelů, a snažili se pro chodce zajistit bezpečný pohyb přes zamýšlenou křižovatku pomocí podchodů. Dostupnost nedalekého uzlu městské hromadné dopravy, plánovaného před sousední budovou Chemie, by zajišťovala zastřešená pasáž. Podlaží Geodézie

¹³⁹ *Urbanistická studie – Palackého-sever*, 1981, Státní okresní archiv Pardubice, fond Městský národní výbor Pardubice, fa 74.

¹⁴⁰ Kynclová (pozn. 2), s. 42.

¹⁴¹ *Studie administrativní budovy Geodézie n.p. Pardubice*, 1974, Státní okresní archiv Pardubice, fond Městský národní výbor Pardubice, karton 418.

mělo sloužit k obchodním účelům, vzhledem k poloze v nově budovaném centru veřejného života.

Půdorys objektu přesně definoval geometrický tvar obdélníku. Architekti navrhli stavbu s technologií ocelového skeletu s monolitickým vnitřním jádrem „Prefa-monolit“. Monolitické jádro by umožňovalo stabilitu konstrukce a vyrovnávalo by příčné tlaky stavby. Vnější plášť definovali ztužující parapety a pásy průběžných oken v ocelových výztužích. Proti nadměrnému oslunění v místnostech měly budovu chránit variabilní slunolamy. Obvodové pláště budovy počítali Driml s Návesníkem zhotovit formou závěsných stěn.¹⁴²

Mezi další objekty zamýšlené pro obslužnost náměstí Budovatelů patřila poliklinika, hotel, sídlo Tele-ústředny a *kulturní dům Chemiků* podle Drimlova návrhu. Budova kulturního domu měla stát při severní hranici náměstí, mezi budovou hotelu a sídla Tele-ústředny. Návrh vznikl v letech 1978–1979 a pracoval na něm Lubomír Driml spolu s Františkem Příborským. Pojem kulturní dům se zdá být v tomto případě zavádějící, jelikož podle návrhu měla budova sloužit pro potřeby Domu techniky, sídla krajské rady Československé vědeckotechnické společnosti a klubu kultury Východočeských chemických závodů. Dále byla pro budovu kulturního domu zamýšlena stavba kina a estrádního sálu. Lze říci, že stavba měla být polyfunkčním zařízením, sloužícím k reprezentaci chemickému průmyslu, který se stal v druhé polovině dvacátého století určující pro pardubický region.

Z dochovaného návrhu lze usuzovat, že plánovaná budova měla působit dominantním dojmem.¹⁴³ Koncepce počítala s třípodlažní stavbou obdélného půdorysu. Spodní, výrazně odstoupené patro sloužilo spíše jako komunikační plocha, jak v exteriéru, kde převislá vrchní patra plnila funkci podloubí, tak v prostorném halovém interiéru se schodišti. Stavbu po jejím obvodu nepravidelně členily masivní vystupující pilíře s ústupkovou profilací. Nepochybně zde zastupovaly i funkci tektonickou. Dvě vrchní patra, do kterých byly umístěny funkční jednotky, osvětlovala obdélníková okna se zkosenými rohy. Interiér podle funkce osvětlovala buď okna jednoduchá, nebo prostupující oběma patry. Vchody

¹⁴² Studie administrativní budovy Geodézie n.p. Pardubice (pozn. 141).

¹⁴³ *Studie kulturního domu a domu techniky*, 1979, Státní okresní archiv Pardubice, fond Městský národní výbor Pardubice, fascikl 44.

do budovy, spolu s tvarem oken, vykazují blízkou spojitost s motivy pravoúhelníků se zkosenými rohy, využitými na stavbě obchodního domu Prior. Schéma tohoto prvku dále Driml rozvíjel v projektu hotelu Labe.

Vzhled stavby, alespoň podle dochované koncepce, odpovídá domácímu pojetí brutalismu. Z archivních zpráv lze zjistit, že s Drimlovou koncepcí kulturního domu Chemiků se počítalo i v oficiální urbanistické studii na náměstí Budovatelů.¹⁴⁴

8.2.2. Budova České státní spořitelny v Pardubicích

Palackého 1908, Pardubice

Návrh: 1968–1971; realizace: 1971–1975

Budova České státní spořitelny v Pardubicích představuje v mnoha ohledech jedinečnou stavbu. Po složitých reorganizacích v oblasti finančnictví po roce 1968 se budova spořitelny řadí mezi úplně první ústav tohoto typu na území Československa po druhé světové válce.¹⁴⁵ Toto specifikum dovolovalo autorům vložit do svých návrhů určitý podíl individuálního a novátorského přístupu.

O stavbě nové pobočky České státní spořitelny v Pardubicích rozhodlo její generální ředitelství v roce 1968. Návrh byl zadán pardubické pobočce Stavoprojektu ve formě vnitropodnikové srovnávací soutěže, ve které uspěl návrh akademického architekta Miroslava Řepy ve spolupráci s Lubomírem Drimlem.¹⁴⁶ Projekt musela autorská dvojice neustále rozvíjet až do roku 1971 tak, aby budova dokázala splnit všechny požadavky na moderní funkční zóny.

Pro spořitelnu se vymezila úzká parcela v prostoru mezi náměstím Budovatelů (dnešní Masarykovo) a Palackého ulicí. Sousedí tak s Drimlovým bytovým domem s dvouposchodovým obchodním parterem. Poloha naproti architektonicky výraznému obchodnímu domu Prior ještě více potvrdila požadavek na novátorské řešení.¹⁴⁷

¹⁴⁴ Urbanistická studie – Palackého-sever (pozn. 139).

¹⁴⁵ Budova České státní spořitelny v Pardubicích, *Architektura ČSR XXXV*, 1976, č. 3, s. 115.

¹⁴⁶ Na projektu částečně spolupracoval i architekt Miloš Návesník.; *Ibidem*, s. 115.

¹⁴⁷ *Ibidem*, s. 115.

Přízemí dvoupatrové stavby z velké části zabíraly haly vkladů a úvěrů pro potřeby veřejnosti, kanceláře pracovníků a účtárny. Prostor vkladního sálu prostupoval celou výškou budovy. Obě funkční haly rozdělovala centrální vstupní hala se schodišti do suterénu a do prvního poschodí. Specifickým prvkem halového přízemí byla určitá transparentnost umožňující volné průhledy mezi jednotlivými prostory. První patro autoři stavby ponechali pro krajské ředitelství. Nad úvěrovým sálem se nacházely kanceláře a zasedací místnost, která se za pomoci rozměrné galerie otevírala do haly vkladů.

Realizovat charakteristickou transparentnost a subtilnost celé stavby by nebylo možné bez použité technologie železobetonového skeletu. Celou budovu po obvodu člení do exteriéru vysunuté masivní pilíře s krakorci. Vystupující betonové pilíře jako součásti železobetonové konstrukce přebírají výraz, který vystihoval především skulpturální a brutalistickou architekturu.¹⁴⁸ Plochu mezi pilíři vyplňuje skleněný plášť. Autor mimo skla použil i skleněnou mozaiku a opaxitové desky.¹⁴⁹

Interiér spořitelny navrhl Miroslav Řepa. Spolehl se zde na jednoduché působení vlastností materiálů. Bílou barvu zdí a mramorových podlah uvedl do kontrastu s tmavým dřevěným nábytkem a obklady. Mobiliář vznikl spoluprací s československými designéry. Osvětlení dílčích zón navrhl František Vízner, kovový reliéf dominující hlavnímu sálu vytvořil sochař Luboš Moravec a nevšední závěsy ve formě girlandy ze skleněných kuliček dodal Ivo Burian.¹⁵⁰

Touto realizací spořitelny odstartovala autorská dvojice období budování poboček České státní spořitelny napříč celým Československem. K realizacím poboček často přiznávalo generální ředitelství Miroslava Řepu a Lubomíra Drimla jako osvědčené tvůrce. Další realizace spořitelen a pojišťoven můžeme najít například ve Znojmě (1980), Havlíčkově Brodě (1981), Uherském Hradišti (1983) nebo v Prostějově (1985).

Dnešní podoba spořitelny v Pardubicích se výrazně změnila po rekonstrukci v roce 2003. Nedochovaly se žádné původní interiérové prvky, na úkor dalších kanceláří se nad rozměrnou vkladní halu vložilo patro a necitlivá rekonstrukce se

¹⁴⁸ Kratochvíl (pozn. 134), s. 399.

¹⁴⁹ Budova České státní spořitelny (pozn. 145), s. 116.

¹⁵⁰ Ibidem, s. 117.

nevyhnula ani exteriéru, ze kterého zmizely prosklené stěny, opaxitové desky a krakorce nosných pilířů. Z významné stavby, ve které se snoubila lehkost skleněného opláštění, průsvitnost interiéru s elegancí vnitřního zařízení, se tak stala unifikovaná finanční budova.

8.2.3. Přestavba Palackého ulice v Pardubicích

Lubomír Driml se zabýval i navrhováním dalších staveb, kterými by se zastavěla jižní část náměstí Budovatelů a navazující ulice Palackého. Architekt se zde chtěl napojit na myšlenku o živém obchodním centru města a vybudovat moderní dopravní a obchodní tepnu, vedoucí od hlavního nádraží směrem historickému městu.

V křížení ulic Palackého a Havlíčkova zůstala po původním asanovaném bytovém fondu prázdná proluka. V jejím těsném sousedství se nalézala novostavba pobočky České spořitelny architekta Drimla a Řepy a starší bytová zástavba. Do prostoru proluky navrhl Driml výškovou čtrnáctipatrovou budovu. Stavba se na první pohled nikterak neliší od běžného věžového bytového domu, se kterým se lze setkat na sídlišti. Využit zde byl lokální typ panelové konstrukce HK. Avšak jeho výtvarné zpracování vyznívá odlišně. Jestliže vezmeme v potaz prostorové rozložení staveb na náměstí Budovatelů, tak zjistíme, že tento panelový dům tvoří opozici k obchodnímu domu Prior, který svým výrazným vzhledem, podpořeným sytou červenou barvou na exteriéru, prostoru dominuje. Fasáda věžového domu architekta Drimla disponuje světle modrým mozaikovým obkladem a využívá tak barevného kontrastu s protikladem v obchodním domě.

Další objekt, který Lubomír Driml pro tuto část města navrhl v roce 1975, těsně navazuje na Dům služeb v rohu ulice Palackého a 17. listopadu z počátku šedesátých let. Projektem obytného domu s občanskou vybaveností chtěl navázat na příhodnou lokaci obchodního domu Prior a ještě tak navýšit počet maloobchodních prostorů pro komfort obyvatel. Navržená desetipatrová stavba měla sloučit funkci bydlení a obchodního vybavení. Celá délka přízemí a prvního patra sloužila potřebám prodeje oděvů, obuvi a bytových doplňků. Obě patra byla zamýšlena formou obchodí galerie. Obchody v prvním patře zpřístupňují dvě schodiště a

předsazená rampa, která zároveň navazuje na nadchod nad rušnou Palackého ulicí a ústí před obchodním domem Prior.

Objekt se 121 bytovými jednotkami, opět závislý na dodavatelských možnostech, vyprojektoval Driml za pomoci panelové soustavy HK. Obchodní části využívají železobetonové konstrukce. Stavba zapadá do stávající situace nejen výškově a hmotově, nýbrž i funkčně. Provázání s protějším prostorem náměstí Budovatelů pomocí nadchodu splňovalo požadavky na bezpečný a komfortní pohyb chodců. Stavbu se Driml snažil vizuálně sjednotit se sousedním objektem spořitelny a věžového bytového domu za pomoci skleněné mozaiky.

Bytový dům s občanskou vybaveností byl ve výsledku přijímán kladně. Jiří Hác jej v periodiku *Československý architekt* hodnotí následujícími slovy: „*Velice příznivě je třeba hodnotit krytou galerii. Poskytne návštěvníků pohled z mírného nadhledu, který v rovinatém Polabí téměř neznáme. (...) Hodnotíme-li vlastní objekt, je třeba říci, že autor v projektu i v realizaci dokázal udržet střídmy a elegantní vzhled obchodní části, a bytovou, provedenou v systému HK, dokázal „ošatit“ tak, aby se vyrovnala ostatním stavbám, budovaným v lepších podmínkách investora a dodavatele.*“¹⁵¹ Lze tedy konstatovat, že Lubomír Driml i k tomuto projektu přistupoval velice individuálně a i z dodavatelem určeného konstrukčního systému dokázal vytěžit maximum tak, aby se daná stavba stala důstojnou a reprezentativní vůči její poloze a účelu.

8.2.4. Přestavba Karlovy ulice v Pardubicích

Návrh: 1961–1974; realizace: 1976–1983

Lokalita kolem Karlovy ulice se nachází v pomyslném středu mezi centrem města a hlavní vlakovou tratí Praha – Česká Třebová. Území vymezují ulice Karlova, Divadelní, Hostýnská a Sladkovského. Uvedený prostor byl charakteristický pro svou nízkou zástavbu z konce devatenáctého století. Obytné domy však podle tehdejších názorů postrádaly jakoukoliv historickou či památkářskou hodnotu.¹⁵²

¹⁵¹ Jiří Hác, Stojedenáct bytů a jedenáct obchodů v centru Pardubic, *Československý architekt* XXVIII, 1982, č. 1, s. 3.

¹⁵² Lubomír Driml, Pardubice: Přestavba oblasti Karlovy ulice, *Architektura ČSR* XXXVII, č. 6–7, 1978, s. 260.

Bytový fond se jevil již zastaralý, nesplňující požadavky pro moderní a hygienické bydlení. Lokalita také nedisponovala požadovanou mírou hustoty obyvatel, občanskou vybaveností a cennou část plochy zabíraly často rozlehlé zahrady.

Problematickým územím Karlovy ulice se národní výbor a útvar hlavního architekta systematicky zabývaly už od počátku šedesátých let. První impuls k přestavbě této části města znamenal vnitropodniková architektonická soutěž pro pracovníky Stavoprojektu z roku 1961. Vítězný projekt navrhli architekti Lubomír Driml, Jan Třeštlík a Jaroslav Fikar. Co návrh představoval pro území, mimo oblast kolem Karlovy ulice, jsem zmínila již v kapitole 8.1.5. o přestavbě centra města. Objevila se zde koncepční myšlenka o „rozvedení a zmnožení uličních prostorů pro chodce z třídy Míru do ulice Sladkovského a Jindřišské.“¹⁵³ Navrhovaný projekt, využívající racionálního geometrického členění, soustav nižších staveb, velkorysého veřejného prostoru a tendencí bruselského architektonického stylu, se však nerealizoval.

V roce 1969 zadal Městský národní výbor další zakázku pardubickému Stavoprojektu, konkrétně Miloši Návesníkovi a Lubomíru Drimlovi, na vypracování urbanistické a architektonické studie na východní část pardubického centra. Vypracovaná studie dává jasně najevo, že se nebude jednat o „obnovu nebo náhradu bytového fondu na starém půdorysu uliční sítě“.¹⁵⁴ Studie podnítila otevření otázek o návaznosti lokality Karlovy ulice na centrální území města. Také dodávala prostor pro promyšlení plánovaného komunikačního konceptu a vedení inženýrských sítí. Návrh architektů Drimla a Návesníka evidentně ovlivnil trend západoevropského brutalismu. Hmota atypicky řešených obytných staveb měla být plasticky tvarována velmi hrubými a dominantními architektonickými prvky. Po obvodu pěší zóny navrhl Driml terasovité kaskádovitě ustupující bytové domy. Velmi sebevědomé řešení však v polovině sedmdesátých let ustoupilo typizované panelové zástavbě.

Zásadní vliv na výstavbu v této lokalitě měl podrobný územní plán Miloše Návesníka, schválený okresním a městským národním výborem v roce 1971. Územní plán sloužil jako závazný podklad pro další územní studie.

¹⁵³ Driml (pozn. 152), s. 260.

¹⁵⁴ Ibidem, s. 260.

Vzhledem k náročnosti místní situace se musel projekt výstavby sídliště rozdělit do dvou stavebních fází. Územní studii první části výstavby Driml navrhl v roce 1974. Zahrnovala plošnou asanaci celé oblasti. Ve skutečnosti to znamenalo odstranění 106 domů o 401 bytových jednotkách a přemístění inženýrských sítí. Inženýrské sítě se musely přeložit, tak aby celá stavební etapa nenarušila jejich chod a užívání v blízkém centru města.¹⁵⁵ Dále musela proběhnout nezbytná inventarizace objektů, sepsání majitelů, stavebních a pozemkových parcel. Zajistit se také muselo náhradní bydlení pro obyvatele asanovaných bytů a přestěhování obchodů a provozoven.¹⁵⁶ V bezprostřední blízkosti staveniště se musely zabezpečit stávající objekty. Památková ochrana se kromě objektu Dělnického domu nevztahovala na žádné jiné stavby.

V roce 1976 vypracoval Krajský investorský útvar projektový úkol na druhou etapu výstavby sídliště. Na základě projektového úkolu navrhl Driml v srpnu roku 1976 úvodní projekt. Projekt investora počítal s výstavbou pomocí typizovaných panelových soustav generálního dodavatele podniku Pozemní stavby. Driml na základě podkladů od investora navrhl 915 bytů s technickou a občanskou vybaveností.¹⁵⁷ Mimo vestavěné prostory občanského vybavení byl realizován i samostatný objekt velkoprodejny potravin, restaurace a zdravotnického střediska. Bytové jednotky podle projektového úkolu umístil architekt do věžových domů o čtrnácti poschodích, obytných domů s devíti a sedmi patry a do nižší řadové zástavby o šesti a pěti patrech. Do předsunutých parterů řadové zástavby umístil prostory pro občanské vybavení.

Koncept sídliště byl navržen tak, aby svým prostorem a účelem navazoval na centrální městskou zónu určenou pro pěší. Konceptu napomohlo i umístění obchodních prostor do nově vznikající pěší zóny v centru sídliště. Centrální pěší zóna sídliště iluzivně prodlužuje ulici Jindřišská. Na ní v kolmém směru navazuje široký prostor ulice Jiřího z Poděbrad připomínající spíše prostor náměstí. Ve své době se dala plocha pěší zóny považovat za jednu z nejrozsáhlejších v Československu.¹⁵⁸ Po obvodu pěší zóny sídliště Driml umístil nižší řadovou

¹⁵⁵ *Projektový úkol – sídliště Karlova ulice*, 1976, Státní okresní archiv Pardubice, fond Městský národní výbor Pardubice, karton 444.

¹⁵⁶ *Ibidem*.

¹⁵⁷ Driml (pozn. 152), s. 261.

¹⁵⁸ Švácha (pozn. 3), vyhledáno 8. 10. 2018.

zástavbu obytných domů s obchodními podnožemi. Věžové bytové objekty lokalizoval až za domy horizontální, tím sídliště iluzivně výškově odstupňoval. Do projektu zahrnul i již rozestavěný objekt výškového domu pro pracovníky Továrny mlýnských strojů ve středu bloku mezi ulicemi Divadelní, Jindřišská a Jiřího z Poděbrad.¹⁵⁹ Další věžové domy situoval do části mezi ulicemi Sladkovského a Jindřišská, a také podél Karlovy ulice.

Dodavatel a realizátor stavby, podnik Pozemní stavby Pardubice, předurčil celkovou použitou technologii sídliště. Na deskové a věžové bytové domy se využila technologie panelových soustav T0 6B s ohledem na její východočeské varianty.¹⁶⁰ Nejstarší věžový dům podniku Továrny mlýnských strojů postavili v lokální technologii HK. Občanská vybavenost, sídlící v samostatném objektu a v představených podloží, byla provedena za pomoci nosné ocelové konstrukce technologie prefa-monolit MS 71.¹⁶¹

Architekt v návrhu sídliště volil kompozici postavenou na vzájemném prolnutí hmot deskových a věžových objektů.¹⁶² Kvůli rozloze zastavěné lokality a pro požadavek hustoty obyvatel již na území sídliště Karlovina nezbýval prostor pro výstavbu jeslí, mateřské a základní školy. Nevznikla zde i příhodná plocha pro rekreaci. S rekreací obyvatel se počítalo při nedalekém toku řeky Chrudimky, dostupném nově vybudovaným pěším podchodem pod ulicí Karlova.

Pro výstavby sídlišť technokratické fáze je charakteristická absence architektonického výrazu na úkor ekonomie a rychlosti stavby. Jediný věžový dům pro Továrnu mlýnských strojů v rohu ulic Smilova a Jindřišská vykazuje podobnosti s Drimlovým věžovým bytovým domem v Havlíčkově ulici. Oba objekty se vyznačují využitím vertikálně vedených subtilních kovových pásků propojujících jednotlivé lodžie. Zmiňovaný bytový dům také působí odlišným, objemnějším dojmem než zbylé věžové domy na sídlišti. V rámci umělecké výzdoby se uplatnili významní

¹⁵⁹ Projektový úkol – sídliště Karlova ulice (pozn. 155).

¹⁶⁰ V zadání projektového úkolu se píše o variantě věžového bytového domu typu T0 6B Runštuk. Odkazuje s největší pravděpodobností na jednoho z autorů Moravského předměstí v Hradci Králové a architekta Stavoprojektu v Hradci Králové Karla Runštuka. Více in: Skřivánková – Švácha – Koukalová – Novotná (pozn. 42), s. 400–405.; Karel Runštuk, Moravské předměstí v Hradci Králové: Poznámky k realizaci, *Československý architekt* XLIII, 1984, č. 23, s. 1–3.

¹⁶¹ Driml (pozn. 152), s. 262.

¹⁶² Projektový úkol – sídliště Karlova ulice (pozn. 155).

pardubičtí výtvarníci. Solitérními plastikami veřejný prostor obohatili sochaři Stanislav Malý (*Ženský akt*, 1977) a Štěpán Kotrba (*Svlékající se žena*, 1980).¹⁶³ Architektonická abstraktní skulptura z betonu na podestě mezi ulicí Smilova a Jindřišská je dílem sochaře Alvy Hajna. Vysoký reliéf, rozpínající se po celé výšce stěny, autor vytvořil v roce 1982.¹⁶⁴

Tvář pěší zóně Jiřího z Poděbrad dodává samostatná budova občanského vybavení. Dvoupatrová stavba, stojící uprostřed pěší zóny, má nepravidelný půdorys. Předsunutá levá část objektu svým vysunutým druhým patrem vytváří v prostoru parteru formu zastřešené pasáže. Tuto část obchodního parteru definují pravidelné pilíře čtvercového půdorysu. Lubomír Driml zde navrhl moderní stavbu kombinující ocel, sklo, cihly a beton. Betonové plastické prvky, použité například na okenních záklencích, jsou zde v materiálovém a barevném kontrastu se základním keramickým obkladem. Prakticky celou stranu průčelí tvoří skleněné plochy kombinované s ocelovými pasy.

Součástí prodejního přízemí byly maloobchodní jednotky, Tuzex a další v té době běžné služby. V druhém patře však vznikl prostor, který velmi brzy začali obyvatelé Pardubic vyhledávat, a to kinokavárna. Využít konceptu kinokavárny napadlo Lubomíra Drimla ve spolupráci s Městskou správou kin a podniku Restaurace a jídelny. Zbudování podobného víceúčelově zaměřeného prostoru kina napadlo již filmového sociologa Jaromíra Bulíčka.¹⁶⁵ V jeho vizích byla kultivace diváka v prostoru kinokavárny vždy spojena s ideologickým podtextem.¹⁶⁶ V případě pardubické kinokavárny Karolina se spíše její význam orientoval na funkci prémiového a elitního multifunkčního prostoru, ve kterém se konaly například besedy, filmové přehlídky a další doprovodné programy.¹⁶⁷

Nedlouho po celkové realizaci sídliště se objevily první kritické reakce. Nejdiskutovanější problém znamenaly věžové bytové domy, které narušovaly původní panorama města. Pardubický architekt Jaroslav Menšík problematiku

¹⁶³ Švácha (pozn. 3).

¹⁶⁴ Pavla Závodná, Alva Hajn: Prostorové realizace v architektuře, In: Štěpán Málek – Martina Vítková – Pavla Závodná, *Alva Hajn: Sochy a objekty*, Pardubice 2014, s. 12.

¹⁶⁵ Lucie Česálková, Kino na vícero použití: Koncepce a reflexe kinokaváren jako tzv. kombinovaného typu provozu, *Iluminace XX*, 2008, č. 1, s. 128.

¹⁶⁶ Ibidem, s. 130.

¹⁶⁷ Česálková (pozn. 165), s. 134.

okomentoval slovy: „*Při veškeré stavební činnosti musí být historické jádro respektováno. Nesmí se opakovat to, co se stalo na sídlišti Karla IV., kde panelový objekt nevhodně narušuje panoráma náměstí Osvobození jako pozadí budovy divadla.*“¹⁶⁸ V jiném čísle regionálního periodika *Zář* se ovšem objevuje jiný názor. Bohuslav Jasanský zde zdůrazňuje, že se v první instanci nejedná o stavbu sídliště, nýbrž o původní snahu rozšířit městskou pěší zónu i mimo třídu Míru, tak jak toho původně chtěl dosáhnout územní plán Miloše Návesníka.¹⁶⁹

8.3. Tvorba osmdesátých let

V období osmdesátých let lze sledovat určitou syntézu a snad i eklektismus již doznívajících stylů – moderny, technicismu a brutalismu. Československo postupně následovalo, leč s velkým časovým zpožděním, architektonický vývoj na Západě, kde se již v průběhu let šedesátých objevovala kritika internacionálního stylu, tedy opoziční architektonický postmoderní styl. Na přelomu sedmdesátých a osmdesátých let se můžeme setkat s postupnou infiltrací postmoderny do našeho prostředí.

Částečnou reflexi západní postmoderny poskytovala odborná periodika a texty hlavních představitelů architektonické postmoderny, Charlese Jenckse a Roberta Venturiho, se šířily formou samizdatu pouze v okruhu znalců.¹⁷⁰ Záhy se teoretickými úvahami o postmoderní architektuře začal zabývat architekt Jiří Ševčík.¹⁷¹ Myšlenky o kontextuální architektuře a dvojím jazyku postmoderny byly v opozici vůči soudobým tendencím. Nositelem postmoderní architektury byla především mladá generace, ačkoliv i do tvorby déle projektujících autorů se postmoderna velmi brzy začlenila. Příkladem nám může být tvorba Lubomíra Drimla, který se kontextem staveb zabýval již v šedesátých letech, nevědom si existence postmoderního stylu.

¹⁶⁸ Jaroslav Menšík, Historické jádro změnil svou tvář, *Zář* XXXV–XXXIX, 1984, č. 49, s. 3.

¹⁶⁹ Bohuslav Jasanský, Karlova v novém, *Zář* XXV–XXXI, 1976, č. 97, s. 2.

¹⁷⁰ Kratochvíl (pozn. 114), s. 413.

¹⁷¹ Ibidem, s. 413.

8.3.1. Hotel Labe v Pardubicích

Masarykovo náměstí 2633, Pardubice

Návrh: 1980; realizace: 1980–1985

Pardubice se již od šedesátých let potýkaly s nedostatečnými ubytovacími kapacitami. Početní tuzemští i zahraniční hosté se ve městě, čítajícím téměř 90 000 obyvatel, neměli kde kvalitně ubytovat. Známý hotel Grand architekta Josefa Gočára sloužil spíše zábavním a kulturním účelům a nebyl pravidelně udržován. Hotel Veselka, odstřelený v roce 1972, hotel Zlatá štika a nádražní ubytovna se také nedaly považovat za reprezentativní formy ubytování. Hosté, buď pozvaní do jednoho z četných průmyslových podniků, nebo cestující do oblasti Polabí, se často museli přesouvat do hotelů v Hradci Králové nebo v Chrudimi.¹⁷² Taková situace dostatečně nereprezentovala potenciál moderního města.

Ve studiích na zástavbu náměstí Budovatelů, o kterých jsem psala již výše, se dlouhodobě se stavbou hotelu počítalo. Plocha pro jeho stavbu vymezená spočívala v samém středu náměstí vedle výrazného obchodního domu Prior a vedle zamýšlené polikliniky. Třináctipatrová hmota hotelu se tak stala výškově i opticky dominantní pro celé náměstí Budovatelů.

Ačkoliv by všichni budovu nového hotelu rádi uvítali, nespadala jeho výstavba do dlouhodobé strategie a limitů hospodářského plánování Východočeského národního výboru v Hradci Králové, který musel stavbu schválit. Představitelé města museli přistoupit na neoficiální cestu. Ubytovací část hotelu Labe se mohla začít stavět pouze za předpokladu, že se nebude jednat o budovu hotelového typu, nýbrž o stavbu malometrážních bytů, tak, aby se náklady mohly financovat z prostředků bytového fondu. Podobný způsob se opakoval i u stravovací součásti hotelu, který byl oficiálně zastřešen fondem občanské vybavenosti. Tyto okolnosti se také promítly do finální podoby hotelu.

Pardubická pobočka Stavoprojektu získala zakázku na hotel od investora a uživatele objektu, národního podniku Interhotely Krkonoše. Zakázku Stavoprojekt svěřil již osvědčené dvojici autorů, Lubomíru Drimlovi a Miroslavu Řepovi. Architekt Řepa, tak jak tomu bylo i u realizace spořitelny, se podílel na návrhu interiéru.

¹⁷² Vlastimil Weiner, *Hotel září, Zprávy klubu přátel Pardubicka*, 1986, č. 1–2, s. 14.

Architekt Driml zde uplatnil schéma nízkého podloží a vysoké hmoty hotelu. Tím dokázal oddělit zábavní a stravovací funkční zónu od části lůžkové. Hosté tak nemuseli být rušeni hlukem z veřejně přístupné restaurace a baru, umístěných v přízemí, které se průčelím otevírá do volného prostoru náměstí a zasahuje tak do veřejného prostoru. Obě části hotelu propojuje nízká chodba. Půdorys kopíruje tvar obdélníku se zkosenými rohy. Geometrický tvar navazuje na sousední stavbu tehdejšího obchodního domu Prior architektky Růženy Žertové, na kterém se zvolený prvek objevuje na ztvárnění oken. Dvoupatrová zábavní a stravovací část disponuje odstoupeným přízemním parterem s prostorem kavárny a baru. Prvek odskočeného parteru se v Drimlově tvorbě ukazuje jako charakteristický. Převísle druhé patro slouží potřebám restaurace a salónkům.

Jak bylo již řečeno, třináctipatrová lůžková část se musela stavět jako soubor malometrážních bytů typu garsoniér. Tato skutečnost nedovolovala využít inovativních řešení. Driml tak musel pracovat s typizovanými standardy, které dodával podnik Pozemní stavby Pardubice. Architekt se zde vyrovnával s typizovanou panelovou soustavou T0 6B, a to až do dokončení hrubé stavby v roce 1983. V tomto roce se rozhodlo o změně statutu z malometrážní bytové výstavby na hotel. V periodiku *Československý architekt* se o Drimlově nelehkém úkolu píše: „*Jen odborníci dovedou posoudit a případně i ocenit, co tato fakta znamenala pro práci projektantů. Vypořádat se úspěšně se soustavou T0 6B na ubytovací části a s Prefamonolitem na stravovacím objektu bylo samo o sobě mimořádným úkolem, při kterém je nutné zdůraznit náklady ve výši 59 miliónů Kč a srovnat je s dosaženou kvalitou.*“¹⁷³

Architekt se pokusil typovou stavbu obohatit o několik přidanych prvků. Vysunul schodišťové tubusy mimo celkovou hmotu stavby a umístil je na kratší boční fasády. Tubusy zakončil zkosenou atikou s kontrastními příčkami. Další autorova invence propůjčila stavbě patřičné zjemnění jinak uniformní budovy. V obdélném půdorysu hotelové části opět přijal prvek pravoúhelníku se zkosenými rohy. Z obdélného půdorysu se vyčleňují pouze schodišťové věže. Jednotlivé

¹⁷³ Lubomír Driml – Miroslav Řepa, *Interhotel Labe, Československý architekt*, 1987, č. 11, s. 3.

hotelové pokoje osvětlují rozměrná trojitá okna. Prostor mezi jednotlivými okny vyplňují tmavé mozaikové desky. Celkově tak tvoří iluzi pásových oken.

Podloží se stravovací částí působí oproti hotelové části zcela odlišně. Jeho železobetonová konstrukce dovoľovala autorovi využít větší míru invence. Na realizaci odlehčeného obvodového pláště s vystouplou konstrukční sítí byla použita technologie plaveného skla elektrofloat. Na oknech a vstupních portálech se opět objevuje osmiúhelníkové tvarosloví. Další příklady užití tohoto tvaru můžeme najít v interiérech, například v uspořádání sedacích boxů ve vinárně, ve formě osvětlení nad recepcí nebo v detailech informačního systému.¹⁷⁴ Hojně je motiv zastoupen na kazetových stropnicích.

Interiéry komponované Miroslavem Řepou formálně vykazují jejich účel. Ke každému typu autor přistupoval velmi individuálně a snažil se v nich nalézt formu specifickou jejich atmosféře. Ve snack baru Finlandia vystihl severský interiérový minimalismus, v kavárně navázal na původní charakteristickou intimitu kavárenských zařízení. Restauraci, zabírající velký prostor, záměrně rozčlenil do menších a útulnějších částí za pomoci dělicích příček. Dělicí příčky s tematikou pardubických atrakcí zpracoval kreslíř a grafik Josef Flejšar. Na interiérech s architektem Řepou spolupracovala celá řada umělců. Výrazné dílo s názvem *Skleněná řeka* navrhl pro vstupní halu František Vízner. Většina prvků užitých v interiéru i exteriéru má odkazovat k městu Pardubice. Miroslav Řepa o tomto záměru hovoří následovně: „Kavárna – to je např. zelený tón a tedy i motiv Zeleného předměstí a Zelené brány.“¹⁷⁵ A dále: „Víte, chtěli jsme vytvořit hotel jen a jen pro Pardubice. Aby host věděl, že není v Karvině, že není v Mostě nebo kdekoliv jinde, že přijel do Polabí, že je v Pardubicích.“¹⁷⁶

Ve své době byl hotel Labe pro lokalitu Pardubic velmi významný. Do té chvíle zde chyběl objekt, který by sloužil takové množství rozličných funkcí v jeden. Restaurační části hotelu se staly vyhledávanými především pro jejich nadstandartní zařízení. Hotel v době své výstavby a krátce po ní spadl do kategorie B***, avšak po roce provozu dosáhl na kategorii A. Spolu s úspěchem realizace na celostátní

¹⁷⁴ Radmila Sedláková, Interhotel Labe v Pardubicích, *Architektura ČSR XLV*, 1986, č. 4, s. 149.

¹⁷⁵ Weiner (pozn. 172), s. 14.

¹⁷⁶ Ibidem, s. 15.

přehledce architektonických prací za roky 1984–1985 se tak pro oba tvůrce stal odměnou za překonání počátečních problémů.¹⁷⁷

8.3.2. Budova pojišťovny v Havlíčkově Brodě

Havlíčkovo náměstí 1963, Havlíčkův Brod

Návrh: 1980; realizace: 1980–1983

Do centra Havlíčkova Brodu se Lubomír Driml se svým projektem vrátil i v osmdesátých letech. Tentokrát pro hlavní havlíčkobrodské náměstí zpracoval návrh na jednu z dalších poboček České státní pojišťovny. Na projektu opět spolupracoval s Miroslavem Řepou, který se věnoval zpracování interiéru. Stavba pojišťovacího ústavu se realizovala na místě asanovaných budov v historickém jádru města, na bývalém náměstí Československé lidové armády, dnešním Havlíčkově. Pardubické středisko Stavoprojekt vybralo za hlavního projektanta Lubomíra Drimla především pro jeho zkušenosti s prací v památkových lokalitách a pro četnost projektů podobného zaměření.

Zvolená lokalita si žádala netradiční, avšak citlivé řešení. Autor přistoupil k návrhu novostavby s respektem k okolní zástavbě a zvolil k realizaci budovy kubický typ o třech poschodích. Výška budovy přesně koresponduje s vedlejším objektem bývalé radnice. Invenci architekt využil až u koncepcie okenních rastrů. Šířka oken se různí podle toho, v jakých patrech jsou využita. V přízemí široké okenní rámy nahrazují funkci vitríny, v prvním a druhém patře okna klasické šíře osvětlují kanceláře a v patře posledním úzká okna evokují vzhled renesančních v prostorách atik. Okna posledního poschodí jsou navíc osazena v plasticky pojatém vysokém rámu, který převyšuje samotnou hmotu stavby a ještě více se tak připodobňuje okolní historické zástavbě. Okna v přízemí a pomyslném středu budovy architekt umístil do vysunutých plastických rastrů připomínajících čtyřboký komolý jehlan.

K interiéru si však Driml dovilil přistoupit s větší měrou nápaditosti než k exteriéru. Zásadním prvkem je „vnitřní exteriérový prostor“,¹⁷⁸ prostupující třemi

¹⁷⁷ Driml – Řepa (pozn. 119), s. 3.

¹⁷⁸ Ladislav Konopka, Česká státní pojišťovna v Havlíčkově Brodě, *Architektura ČSR XLIV*, 1985, č. 7, s. 318.

poschodími. Tvoří tak skrytou dvoranu, poskytující denní světlo ze středu budovy. Prostor kolem atria vyplňuje hlavní komunikační chodba, ze které lze vstoupit do dalších prostorů. Interiér navržené stavby tak působí vzdušným a lehkým dojmem, ačkoliv tomu exteriér stavby nikterak nenapovídá. Na vnitřním vybavení pracoval Miroslav Řepa, který si ke spolupráci přizval významné československé umělce, jako například keramičku Martu Taberyovou, sklářské výtvarníky Františka Víznera a Iva Buriana nebo malíře Zbyňka Slavička.

Architekt v propracování hlavního průčelí přijal za zásadní respekt k charakteristickým historickým prvkům okolí a jejich postupnou asimilaci v nové architektonické tvarosloví vytvořil vyváženou skladbu objemů, která nijak nenarušuje pohled na náměstí s památkově chráněnými budovami. Celý výše popsaný proces přizpůsobení podává výpověď o možném vlivu postmoderní architektury. Pravděpodobněji však vyzní Drimlův příklon ke kontextuální architektuře.

8.3.3. Smuteční síň v Přelouči

Realizace: 1989–1990

Jako chronologicky poslední realizaci architekta Lubomíra Drimla jsem vybrala objekt bývalé smuteční síně v architektově rodném městě Přelouči. Výstavbu nové smuteční síně si vynutila již nedostačující kapacita obřadní síně v pardubickém krematoriu. Pardubické krematorium představovalo jedinou možnost k pořádání obřadů posledního rozloučení v celém pardubickém okrese a spádové oblasti. Okresní národní výbor vybral jako centrum západní spádové oblasti město Přelouč, a tím zde potvrdil výstavbu nové smuteční síně při městském hřbitově.¹⁷⁹ Smuteční síň autor navrhl postavit při východní straně hřbitova u hlavní silnice mezi Přeloučí a Pardubicemi.

Budovu architekt umístil do stejné osy jako barokní hřbitovní kostel Navštívení Panny Marie. Propojil zde dva kontinuální koncepty, a to myšlenku prostorového propojení a vizuální návaznosti na barokní stavbu. Novostavbu smuteční síně se snažil autor připodobnit ke hřbitovnímu kostelu pomocí

¹⁷⁹ Lubomír Driml, Objekt s jiným obsahem, *Zář* 40=50, 1990, č. 67, s. 1.

postmoderních parafrází. Formu skleněného světlíku, osvětlující prostorné atrium a květinovou síň, připodobnil ke zpracování štítu kostela. Umístil do něj i prvek slepého okna. Veškeré vstupy do objektu situoval směrem k hlavní silnici. Stavbu Driml celkově pojal jako hru s objemy a hmotou dílčích částí objektu. Oproti atriu vyvýšenou část s hlavním obřadním prostorem osvětlil bočním, do exteriéru exponovaným tabulovým oknem, zabírajícím celou výšku stěny. Orientace smuteční obřadní síně směřuje přes skleněné tabulové sklo, vyplňující celou stěnu, směrem ke hřbitovu.

S ohledem na významnost a specifičnost funkce smuteční síně se Driml zaměřil především na vysokou architektonickou úroveň celého díla. Soustředil se na kvalitu a charakter jednotlivých materiálů. K obložení celé stavby použil travertinových obkladů a k zasklení okenních stěn kouřové sklo elektrofloat. Ke spolupráci na výtvarném řešení atypického interiéru si architekt přizval akademickou malířku Jarmilu Macháckovou, která zhotovila celoplošnou malbu v obřadní síni.¹⁸⁰

Přeloučská smuteční síň, i přes její funkčnost a kvalitní architektonické zpracování, nikdy nesloužila původnímu účelu. Nenašel se kompetentní provozovatel, který by mohl danou službu v těchto prostorách vykonávat, a tak stavba smuteční síně připadla firmě zabývající se obchodní činností.¹⁸¹

9. Vybrané stavby Lubomíra Drimla

Zjistit celkový výčet Drimlova díla se ukázalo být jako složitý úkol, a to především u staveb, které realizoval po roce 1989. Následující seznam tedy vychází z písemně dochovaných nebo ústně doložených staveb mnou sledovaného období.

- Smetanovo náměstí v Havlíčkově Brodě – realizace 1967–1970.
- Smuteční obřadní síň v Havlíčkově Brodě – realizace 1967.
- Budova památníku a muzea v Ležákách – realizace 1966–1971.

¹⁸⁰ Driml (pozn. 179), s. 1.

¹⁸¹ Driml (pozn. 179), s. 1.

- Základní škola I. okrsku Polabin v Polabinách – realizace 1967.
- Sídlo podniku Restaurace a jídelny v Pardubicích na třídě Míru – spolupráce s Františkem Příborským, realizace 1969.
- Odborné učiliště Semtín v Polabinách, Pardubice – realizace 1969.
- Výškový bytový dům s dvaadvaceti patry v Polabinách – spolupráce s Josefem Zídkou – realizace 1971.
- Divadlo Seč – spolupráce s Miroslavem Řepou – realizace 1973.
- Spořitelna na Palackého třídě v Pardubicích – spolupráce s Miroslavem Řepou – realizace 1971–1975.
- Rekonstrukce staré spořitelny na třídě Míru v Pardubicích – spolupráce s Miroslavem Řepou – realizace 1975.
- Výškový bytový dům v Havlíčkově ulici v Pardubicích – realizace 1976.
- Obytný dům s integrovanou občanskou vybaveností na Palackého třídě v Pardubicích – realizace 1976.
- Výstavní síň Dílo v Pardubicích – spolupráce s Miroslavem Řepou – realizace 1977.
- Česká státní pojišťovna na třídě Míru v Pardubicích – spolupráce na interiérech s Miroslavem Řepou – realizace 1980–1984.
- Česká státní spořitelna ve Znojmě – spolupráce s Miroslavem Řepou – realizace 1980.
- Obytná zóna a sídliště Karlovina v Pardubicích – realizace 1981.
- Česká státní pojišťovna v Havlíčkově Brodě – spolupráce s Miroslavem Řepou – realizace 1981.
- Česká státní spořitelna v Uherském Hradišti – spolupráce s Miroslavem Řepou – realizace 1983.
- Česká státní spořitelna v Prostějově – spolupráce s Miroslavem Řepou – realizace 1985.
- Mimoúrovňový přechod pro chodce na Palackého ulici v Pardubicích – realizace 1985.
- Hotel Labe v Pardubicích – spolupráce s Miroslavem Řepou – realizace 1985.

- Prodejna uměleckých děl Dílo – spolupráce s Miroslavem Řepou – realizace 1985.
- Smuteční síň v Přelouči – realizace 1989.
- Dům dětí a mládeže na Olšinkách v Pardubicích – realizace 1989.

10. Závěr

Předkládaná magisterská diplomová práce si kladla za cíl přispět k poznání díla pardubického architekta Lubomíra Drimla. Ačkoliv lze realizace architekta Drimla sledovat na území České republiky, kde se svým spolupracovníkem Ing. arch. Miroslavem Řepou vyprojektoval několik budov pro potřeby spořitelny, zaměřuje se diplomová práce pouze na tehdejší územní jednotku Východočeského kraje, který zahrnoval i města Havlíčkův Brod a Přelouč. Katalog Drimlových prací obsahuje mimo jiné i jeho nerealizované projekty, které představu o Drimlově díle ucelují.

Tvorba Lubomíra Drimla, soustředěná mezi šedesátá léta a první roky třetího tisíciletí, vykazovala a reflektovala vždy aktuální architektonické vzory. Driml však architektonické doktríny nenapodoboval, nýbrž je aktivně rozvíjel a formuloval jejich prvky podle vlastního architektonického vnímání. Jeho dílo, v mnou sledovaném časovém horizontu, se ubíralo od internacionálního stylu a brutalismu v šedesátých letech až směrem ke kontextuální architektuře a modernismu v letech osmdesátých. V nepříznivém období sedmdesátých let se musely Drimlovy realizace často přizpůsobovat aktuálním politickým a národohospodářským požadavkům, které se výrazně lišily od původních Drimlových projektů. Obecně lze konstatovat, že Drimlovo dílo odráží příznačné architektonické dění tehdejšího Československa.

Většinu staveb projektoval Lubomír Driml v rámci pardubické pobočky podniku Stavoprojekt, proto se jedna z částí diplomové práce problematikou poznání činnosti bývalého státního podniku zabývá. Činnost Stavoprojektu nebyla doposud dostatečně zmapována, a to zejména kvůli absenci odpovídajícího archivního materiálu. Lubomír Driml, zaměstnaný v ateliéru 7 pardubické pobočky Stavoprojektu, se od počátku kariéry zaměřil na obor urbanismu, kterému se během života věnoval. Především díky tomuto faktu jsem do obsahu diplomové práce zahrnula i krátký exkurz k vývoji československého urbanismu.

Ačkoli osobnost Lubomíra Drimla není veřejnosti příliš známá, jeho stavby spoluutvářejí veřejný a životní prostor obyvatel nejen Pardubic. I přes nelehké situace, se kterými se Driml během realizací potýkal, dokázal ve výsledku nalézt dobrou architektonickou formu v jednoduchosti a s minimem výrazových prostředků. Výraz Drimlových staveb nesl především materiál a forma.

11. Prameny

Výstavba sídliště Smetanovo nábřeží v Havlíčkově Brodě, 1970, Státní oblastní archiv v Zámrsku, fond Východočeský národní výbor v Hradci Králové 1960–1974, inv. číslo 3318.

Výstavba pietního místa Ležáky, Státní oblastní archiv v Zámrsku, fond Východočeský národní výbor v Hradci Králové 1960–1974, inv. číslo 4480.

Zápisy ze schůzí ZO – Stavoprojekt Pardubice, 1968, Státní okresní archiv Pardubice, fond OV KSČ Pardubice 1945–1989, karton 213.

Výměna členských legitimací – Stavoprojekt Pardubice, 1970, Státní okresní archiv Pardubice, fond OV KSČ Pardubice 1945–1989, karton 213.

Urbanistická studie – Palackého-sever, 1981, Státní okresní archiv Pardubice, fond Městský národní výbor Pardubice, fa 74.

Studie administrativní budovy Geodézie n.p. Pardubice, 1974, Státní okresní archiv Pardubice, fond Městský národní výbor Pardubice, karton 418.

Studie kulturního domu a domu techniky, 1979, Státní okresní archiv Pardubice, fond Městský národní výbor Pardubice, fascikl 44.

Projektový úkol – sídliště Karlova ulice, 1976, Státní okresní archiv Pardubice, fond Městský národní výbor Pardubice, karton 444.

Urbanistická a objemová studie pro stavbu domu s 52 bytovými jednotkami na třídě Míru a Domu potravin, 1982, Státní okresní archiv Pardubice, fond Městský národní výbor Pardubice, karton 50.

Řepa Miroslav, akademický architekt, Pardubice, Státní okresní archiv Pardubice, př. č. 23/2011 neusp.

Masarykovo náměstí – výstavba Prior, Dům služeb, hotel Labe, Státní okresní archiv Pardubice, sbírka fotografií a negativů.

12. Seznam literatury

Štěpán Bartoš – Zdeněk Lukeš – Pavel Panoch, *Kaleidoskop tvarů: století moderní architektury v Pardubickém kraji*, Pardubice 2006

Kateřina Bečková, Asanace – zatracovaný i obdivovaný projekt obce Pražské, In: *Pražská asanace. K 100. výročí vydání asanačního zákona pro Prahu*, Praha 1993, s. 34 – 56.

Daniela Kramerová – Vanda Skálová (eds.), *Bruselský sen – Československá účast na světové výstavě EXPO 58 v Bruselu a životní styl 1. poloviny 60. let*, Praha 2008.

Karel Božek, *Stavba měst a vesnic: vývoj urbanismu I*, Praha 1985.

Budova České státní spořitelny v Pardubicích, *Architektura ČSR XXXV*, 1976, č. 3, s. 115–117.

Lucie Česálková, Kino na vícero použití: Koncepce a reflexe kinokaváren jako tzv. kombinovaného typu provozu, *Iluminace XX*, 2008, č. 1, s. 127–142.

Jarmila Doležalová, *Křižovatky času – Ležáky v datech*, Včelákov 2007.

Oldřich Dostál – Josef Pechar – Vítězslav Procházka, *Moderní architektura v Československu*, Praha 1970.

Adam Drda – Karel Strachota, *Naše normalizace*, Praha 2011.

Lubomír Driml, Pardubice – přestavba oblasti Karlovy ulice, *Architektura ČSR XXXVII*, 1978, č. 6–7, s. 259–262.

Lubomír Driml, Přestavba oblasti Karlovy ulice v Pardubicích, *Architektura ČSR XXXV*, 1986, č. 3, s. 116–118.

Lubomír Driml, Havlíčkův Brod – částečná přestavba obytné zóny, *Architektura ČSR XXXVII*, 1978, č. 6–7, s. 263–266.

Lubomír Driml, Objekt s jiným obsahem, *Zář XXXX–L*, 1990, č. 67, s. 1.

Lubomír Driml – Miroslav Řepa, Interhotel Labe, *Československý architekt*, 1987, č. 11, s. 3.

Dům na okraji památkové rezervace, *Československý architekt XXIII*, 1977, č. 6, s. 3.

Zdeněk Hölzel (ed.), *Česká architektura 1945 – 1995*, Praha 1995.

Dvacet let Stavoprojektu Hradec Králové. Hradec Králové 1968.

Dita Dvořáková, *Ladislav Žák*, Praha 2013.

František Fiala, *Stati z urbanismu*, Praha 1959.

Jiří Hác, Stojedenáct bytů a jedenáct obchodů v centru Pardubic, *Československý architekt XXVIII*, 1982, č. 1, s. 3.

Jiří Hofman – Jiří Paleček – Jan Řeháček, *Historie pardubických městských částí aneb z centra města na periferii*, Pardubice 2016.

Vladimír Hrubý a kol., *Architektonické a stavební plány Pardubicka*, Pardubice, 1999.

Vladimír Hrubý – Miloš Návesník – František Šebek – Petr Vorel, Historický vývoj města Pardubice, in: *Historický atlas měst České republiky*, svazek 2 Pardubice, Praha 1995.

Jiří Hrůza, *Teorie města*, Praha 1965.

Jiří Hrůza, *Charty moderního urbanismu*, Praha 2002.

Jiří Hrůza – Josef Zajíc, *Vývoj urbanismu II*, Praha 1999.

Lada Hubatová - Vacková – Cyril Říha (eds.), *Husákov 3+1: Bytová kultura 70. let.*, Praha 2007.

Bohuslav Jasanský, Karlova v novém, *Zář XXV–XXXI*, 1976, č. 97, s. 2.

Bohuslav Jasanský, Architektura je velikánská sochařina, *Noviny Pernštejn XIII*, 2002, č. 36, s. 3.

Ladislav Konopka, Česká státní pojišťovna v Havlíčkově Brodě, *Architektura ČSR XLIV*, 1985, č. 7, s. 317–319.

Milan Košař, Urbanistická studie rekonstrukce třídy Míru v Pardubicích, *Architektura ČSR XLIII.*, 1984, č. 6, s. 260–261.

Jindřich Krise, K pardubické soutěži na nové předměstí, *Architektura ČSR XVIII*, 1959, č. 3, s. 137–142.

Jindřich Krise, K přestavbě centra našich měst, *Architektura ČSSR XXI*, 1962, s. 363–370.

Otokar Aleš Kukla, Umělecká sekce mladých, In: *Tvář*, 1964, č. 3, s. 28–29.

Petra Kynclová, *Architektura a urbanismus Pardubic, 1945–1989*, nepublikovaná bakalářská práce FF UP, Olomouc 2011.

Vilém Lechner, Obvodové centrum Pardubice – Polabiny, *Československý architekt XVII*, 1971, č. 2., s. 4.

Soběslav Macas, Dostavba Polabin, *Zář XXXIX–IL* 1989, č. 22, s. 2.

Olga Machatá (ed.), *Kdo je kdo v architektuře a příbuzných oborech v České republice 1993: architektura, urbanismus, interiérová tvorba, design, scénografie, výstavnictví, kostýmní a oděvní tvorba, zahradní architektura*, Praha 1993.

Štěpán Málek – Martina Vítková – Pavla Závodná, *Alva Hajn: Sochy a objekty*, Pardubice 2014.

Zbyšek Malý (ed.), *Slovník českých a slovenských výtvarných umělců 1950–1997 I*, Ostrava 1998.

Zbyšek Malý (ed.), *Slovník českých a slovenských výtvarných umělců 1950–1997 VI*, Ostrava 2001.

Jaroslav Menšík, Historické jádro změny svou tvář, *Zář XXXV–XXXIX*, 1984, č. 49, s. 3.

Jiří Musil, Vývoj a plánování měst ve střední Evropě v období komunistických režimů, *Sociologický časopis XXXVII*, 2001, č. 3, s. 275–296.

Olga Myslivečková, Pohled zpátky a perspektiva hradeckého Stavoprojektu. *Československý architekt XIX*, 1973, č. 23, s. 5.

Miloš Návesník, Pardubice, *Architektura ČSR XXXI*, 1972, č. 10, s. 473–487.

Miloš Návesník – Jan Krásný, *Polabiny – sídliště města Pardubic*, Praha 1971.

Jiří Paleček, *Malá kronika Pardubicka do konce 19. století*, Pardubice 2007.

Jiří Paleček, Ing. arch. Miloš Návesník, In: *Zprávy klubu přátel Pardubicka LI*, 2016, č. 7–8, s. 266–267.

Josef Pechar, *Československá architektura 1945–1977*, Praha 1979.

Jiří Razskazov – Jiří Kotyk – Jan Řeháček, *Pardubice v běhu staletí*, Pardubice 2012.

Vladimír Rozehnal – Jan Řeháček, *Městská naučná stezka: Průvodce po pardubických památkách*, Pardubice 2018.

Karel Runštuk, Moravské předměstí v Hradci Králové: Poznámky k realizaci, *Československý architekt XLIII*, 1984, č. 23, s. 1–3.

Jan Řeháček, Pietní území Ležáky, *Vlastivědné listy Pardubického kraje*, 2007, č. 2.

Antonín Sedlák, Výstavba města Pardubic, *Směr vědy a techniky V*, 1968, č. 3, s. 5–6.

Radmila Sedláková, Interhotel Labe v Pardubicích, *Architektura ČSR XLV*, 1986, č. 4, s. 147–149.

Camillo Sitte, *Stavba měst podle uměleckých zásad*, Brno 2012.

Lucie Skřivánková – Rostislav Švácha – Eva Novotná – Karolina Jirkalová, *Paneláci 1. Padesát sídlišť v českých zemích*, Praha 2016.

Lucie Skřivánková – Rostislav Švácha – Martina Koukalová – Eva Novotná, *Paneláci 2 : Historie sídlišť v českých zemích 1945–1989 : kritický katalog k výstavě Bydliště - panelové sídliště: plány, realizace, bydlení 1945–1989*, Praha 2017.

František Šebek, *Přehled dějin Pardubic*, Pardubice 2001.

Štěstěna mu byla kmotrou: Ve čtvrtek oslaví rodilý Přeloučák šedesátiny, In: *Pernštejn VI*, 1995, č. 38, s. 2.

Jan Štifter, Galerie elity Pardubicka: Lubomír Driml, významný architekt regionu, *Pardubické noviny XXIV*, 2005, č. 141, s. 8.

Rostislav Švácha, *Le Corbusier*, Praha 1989.

Rostislav Švácha, Žák, Teige, surrealismus – a Ležáky, In: *Fórum architektury a stavitelství* VIII, 2000, s. 68–73.

Rostislav Švácha-Marie Platovská (ed.), *Dějiny českého výtvarného umění VI/1–2, 1958–2000*, Praha 2007.

Oleg Alexandrovič Švidkovskij, *Urbanismus socialistického Československa*, Praha 1966.

Prokop Toman, *Nový slovník československých výtvarných umělců II*, Praha 1950.

Jan Třeštík, Přestavba centra Pardubic, *Architektura ČSR* XXXI, 1972, č. 4, s. 195–196.

Michael Třeštík (ed.), *Kdo je kdo: Architektura*, Praha 2000,

Zdeněk Vašata, 20 let Stavoprojektu – 20 let budování krajského města, *Nové Hradecko* X, 1968, č. 15, s. 2.

Jaroslav Vebr, *Soudobá architektura ČSSR*, Praha 1980.

Milada Velehradská, Architekt L. Driml chtěl nejdříve přestavět rodnou Přelouč, pak průmyslovou oblast Hradce Králové..., *Pardubické noviny* IV, 1995, č. 118, s. 7.

Vysoká škola chemicko-technologická v Pardubicích. *Československý architekt* XXVII. 1981, č. 25, s. 3.

Vlastimil Weiner, Hotel září, *Zprávy klubu přátel Pardubicka*, 1986, č. 1–2, s. 14–15.

Ladislav Žák, *Obytná krajina*, Praha 1947.

13. Internetové a jiné zdroje

Rostislav Švácha (rec.), Karlovina, *Paneláci*, <http://www.panelaci.cz/sidliste/pardubicky-kraj/pardubice-karlovina>, vyhledáno 7. 8. 2018.

Pionýrská fáze, *Paneláci*, <http://www.panelaci.cz/stranka/pionyrska-faze>, vyhledáno 10. 9. 2018.

Technokratická fáze, *Paneláci*, <http://www.panelaci.cz/stranka/5-technokraticka-faze>, vyhledáno 11. 9. 2018

Fáze pozdních krásných a postmoderních sídlišť, *Paneláci*, <http://www.panelaci.cz/stranka/6-faze-pozdnich-krasnych-postmodernistickych-sidlist>, vyhledáno 19. 10. 2018.

Miroslav Řepa, In: *Na plovárně* [televizní pořad], ČT1, 20. 2. 2002.

Lubomír Driml, In: Máme hosta [rozhlasový pořad], *ČR Pardubice*, 26. 5. 2005, 10:00–11:00.

14. Summary

Lubomír Driml was one of the most significant architect in Pardubice region of the second half of the twentieth century. After his studies on Faculty of architecture and civil engineering, in 1960, he started to work in the branch office of Stavoprojekt in Pardubice. In the late sixties he was chosen to design a lot of solitary buildings. Actually, his job was focused on urbanism and solitary architecture.

Lubomír Driml has changed style of his architecture from international style to brutalism tendencies in the sixties and to postmodern expressions in the eighties. In fact Driml's realizations were build under pressure of comunistic government. This matter of fact means that the architecture and culture had to correspond with comunistic dogmatism and their creators could not express freely.

Nevertheless, Driml's realization indicate the fact, that the architect managed to deal with these problems as much he could. Together with his public participation and co-workers (such as Miroslav Řepa, Jan Třeštík, Miloš Návesník) he set on the future shape of the growing city Pardubice.

15. Obrazová příloha

Seznam obrazové přílohy:

1. Bohuslav Jasanský, Fotografie architekta Lubomíra Drimla, 2002.
Foto: Bohuslav Jasanský, Architektura je velikánská sochařina, *Noviny Pernštejn* XIII, 2002, č. 36, s. 3.
2. Milada Velehradská, Lubomír Driml s Miroslavem Řepou při příležitosti vernisáže výstavy Drimlových architektonických děl, 1995.
Foto: Milada Velehradská, Architekt L. Driml chtěl nejdříve přestavět rodnou Přelouč, pak průmyslovou oblast Hradce Králové..., *Pardubické noviny* IV, 1995, č. 118, s. 7.
3. Jaroslav Kándl, portrét Lubomíra Drimla, 1955.
Foto: Soukromý archiv rodiny Drimlových.
4. Lubomír Driml, Jan Třeštík a Jaroslav Fikar; Soutěžní návrh na městské divadlo v Českých Budějovicích, 1958.
Foto: Soukromý archiv rodiny Drimlových.
5. Lubomír Driml, sídliště Smetanovo náměstí, realizace 1967–1970, Havlíčkův Brod.
Foto: Lubomír Driml, Havlíčkův Brod – částečná přestavba obytné zóny, *Architektura ČSR* XXXVII, 1978, č. 6–7, s. 266
6. Lubomír Driml, sídliště Smetanovo náměstí, realizace 1967–1970, Havlíčkův Brod.
Foto: Havlíčkův Brod – částečná přestavba obytné zóny, *Československý architekt* XVII, 1981, č. 16, s. 4.
7. Lubomír Driml, sídliště Smetanovo náměstí, realizace 1967–1970, Havlíčkův Brod.
Foto: Havlíčkův Brod – částečná přestavba obytné zóny, *Československý architekt* XVII, 1981, č. 16, s. 4.
8. Lubomír Driml, sídliště Smetanovo náměstí, realizace 1967–1970, Havlíčkův Brod.
Foto: Lubomír Driml, Havlíčkův Brod – částečná přestavba obytné zóny, *Architektura ČSR* XXXVII, 1978, č. 6–7, s. 265.
9. Lubomír Driml, Projekt smuteční síně, 1967, Havlíčkův Brod.
Foto: *Dvacet let Stavoprojektu Hradec Králové*. Hradec Králové 1968.
10. Lubomír Driml, Projekt smuteční síně, 1967, Havlíčkův Brod.
Foto: *Dvacet let Stavoprojektu Hradec Králové*. Hradec Králové 1968.
11. Lubomír Driml, Smuteční síň, realizace 1969–1970, Havlíčkův Brod.
Foto: Jakub Janáček, Radnice se chystá zrekonstruovat smuteční síň, *Havlíčkobrodský deník*,
https://havlickobrodsky.denik.cz/zpravy_region/20100311smutecni_sin.html
(vyhledáno dne 31. 10. 2018)
12. Lubomír Driml, Smuteční síň a muzeum pietního území Ležáky, realizace 1966–1971, Ležáky.
Foto: Eliška Jedličková

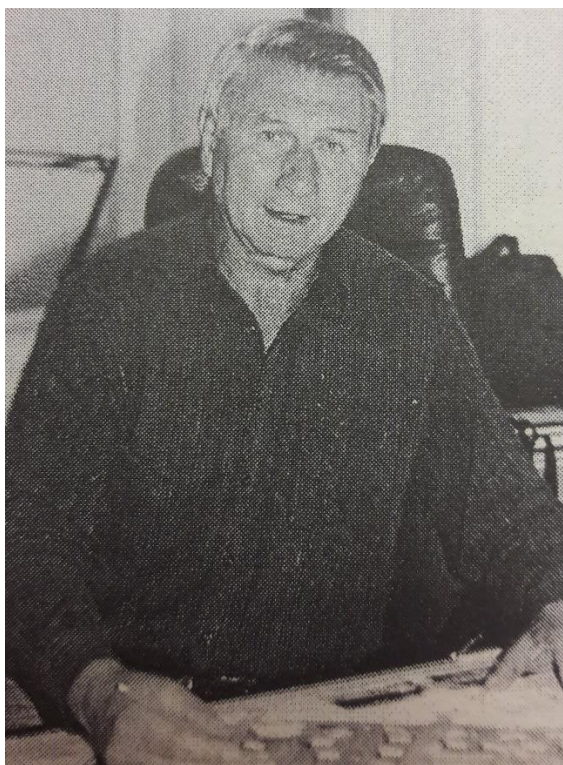
13. Lubomír Driml, Smuteční síň a muzeum pietního území Ležáky, realizace projektu 1966–1971, Ležáky.
Foto: Eliška Jedličková
14. Lubomír Driml, Smuteční síň a muzeum pietního území Ležáky, realizace 1966–1971, Ležáky, budova restaurace.
Foto: Eliška Jedličková
15. Lubomír Driml, Jan Třeštík a Jaroslav Fikar, Návrh na přestavbu centra města Pardubic, 1961, pohled na třídu Míru.
Foto: Jindřich Krise, K přestavbě centra našich měst, *Architektura ČSSR* XXI, 1962, s. 364.
16. Lubomír Driml, Jan Třeštík a Jaroslav Fikar, Návrh na přestavbu centra města Pardubic, 1961, pohled na plánovanou přestavbu oblasti Karlovy ulice.
Foto: Jindřich Krise, K přestavbě centra našich měst, *Architektura ČSSR* XXI, 1962, s. 364.
17. Lubomír Driml, Návrh na přestavbu centra města Pardubic, před rokem 1969, oblast Karlovy ulice.
Foto: Lubomír Driml, Pardubice - přestavba oblasti Karlovy ulice, *Architektura ČSR* XXXVII, 1978, č. 6-7, s. 261
18. Lubomír Driml, Návrh na přestavbu centra města Pardubic, před rokem 1969, oblast Karlovy ulice.
Foto: Lubomír Driml, Pardubice - přestavba oblasti Karlovy ulice, *Architektura ČSR* XXXVII, 1978, č. 6-7, s. 261.
19. Lubomír Driml, Návrh sídla podniku Restaurace a jídelny (Corso) na třídě Míru v Pardubicích, projekt před 1967, realizace 1968–1969, Pardubice.
Foto: *Dvacet let Stavoprojektu Hradec Králové*. Hradec Králové 1968.
20. Lubomír Driml, sídlo podniku Restaurace a jídelny (Corso) na třídě Míru, realizace 1968–1969, Pardubice, pohled na třídu Míru, objekt Corso po pravé straně.
Foto: Sbírka negativů a fotografií, Státní okresní archiv Pardubice.
21. Lubomír Driml, budova podniku Restaurace a jídelny (Corso) na třídě Míru, realizace 1968–1969, Pardubice, snímek z roku 1972 po demolici hotelu Veselka.
Foto: Sbírka negativů a fotografií, Státní okresní archiv Pardubice.
22. Lubomír Driml, budova podniku Restaurace a jídelny (Corso) na třídě Míru, realizace 1968–1969, Pardubice, dnešní podoba, rekonstrukce podle návrhu Lubomíra Drimla po roce 1990.
Foto: Eliška Jedličková
23. Lubomír Driml, Návrh na sídlo podniku Geodézie na třídě Míru v Pardubicích, nerealizováno, projekt před rokem 1974.
Foto: *Studie administrativní budovy Geodézie n.p. Pardubice*, 1974, Státní okresní archiv Pardubice, fond Městský národní výbor Pardubice, karton 418.
24. Lubomír Driml, Návrh na sídlo podniku Geodézie na třídě Míru v Pardubicích, nerealizováno, projekt před rokem 1974, pohled z jižní strany.
Foto: *Studie administrativní budovy Geodézie n.p. Pardubice*, 1974, Státní okresní archiv Pardubice, fond Městský národní výbor Pardubice, karton 418.

25. Lubomír Driml, Návrh na sídlo podniku Geodézie na třídě Míru v Pardubicích, nerealizováno, projekt před rokem 1974, pohled ze západní strany.
Foto: *Studie administrativní budovy Geodézie n.p. Pardubice*, 1974, Státní okresní archiv Pardubice, fond Městský národní výbor Pardubice, karton 418.
26. Lubomír Driml, Projekt kulturního domu Chemiků na náměstí Budovatelů v Pardubicích, nerealizováno, projekt před rokem 1979, pohled z jižní strany.
Foto: *Studie kulturního domu a domu techniky*, 1979, Státní okresní archiv Pardubice, fond Městský národní výbor Pardubice, fascikl 44.
27. Lubomír Driml, Projekt kulturního domu Chemiků na náměstí Budovatelů v Pardubicích, nerealizováno, projekt před rokem 1979, pohled z východní strany.
Foto: *Studie kulturního domu a domu techniky*, 1979, Státní okresní archiv Pardubice, fond: Městský národní výbor Pardubice, fascikl 44.
28. Lubomír Driml, Projekt kulturního domu Chemiků na náměstí Budovatelů v Pardubicích, nerealizováno, projekt před rokem 1979, situační návrh.
Foto: *Studie kulturního domu a domu techniky*, 1979, Státní okresní archiv Pardubice, fond Městský národní výbor Pardubice, fascikl 44.
29. Lubomír Driml, Projekt kulturního domu Chemiků na náměstí Budovatelů v Pardubicích, nerealizováno, projekt před rokem 1979, ideální návrh situace na náměstí Budovatelů.
Foto: *Urbanistická studie – Palackého-sever*, 1981, Státní okresní archiv Pardubice, fond Městský národní výbor Pardubice, fa 74.
30. Lubomír Driml a Miroslav Řepa, Budova České státní spořitelny na Palackého třídě, realizace 1971–1975, Pardubice, po pravé straně výškový bytový dům také podle Drimlova návrhu.
Foto: *Řepa Miroslav, akademický architekt, Pardubice*, př. č. 23/2011 neusp., Státní okresní archiv Pardubice.
31. Lubomír Driml a Miroslav Řepa, Budova České státní spořitelny na Palackého třídě, realizace 1971–1975, Pardubice, půdorys.
Foto: *Řepa Miroslav, akademický architekt, Pardubice*, př. č. 23/2011 neusp., Státní okresní archiv Pardubice.
32. Lubomír Driml a Miroslav Řepa, Budova České státní spořitelny na Palackého třídě, realizace 1971–1975, Pardubice, za budovou spořitelny lze vidět výškový bytový dům podle návrhu Lubomíra Drimla.
Foto: *Řepa Miroslav, akademický architekt, Pardubice*, př. č. 23/2011 neusp., Státní okresní archiv Pardubice.
33. Lubomír Driml a Miroslav Řepa, Budova České státní spořitelny na Palackého třídě, realizace 1971–1975, Pardubice, pohled do hlavní dvoupodlažní haly vkladů.
Foto: *Řepa Miroslav, akademický architekt, Pardubice*, př. č. 23/2011 neusp., Státní okresní archiv Pardubice.
34. Lubomír Driml a Miroslav Řepa, Budova České státní spořitelny na Palackého třídě, realizace 1971–1975, Pardubice, pohled do hlavní dvoupodlažní haly vkladů.
Foto: *Řepa Miroslav, akademický architekt, Pardubice*, př. č. 23/2011 neusp., Státní okresní archiv Pardubice.

35. Lubomír Driml a Miroslav Řepa, Budova České státní spořitelny na Palackého třídě, realizace 1971–1975, Pardubice, současná podoba budovy. Foto: Eliška Jedličková
36. Pardubice, Palackého ulice, sedmdesátá léta, jihozápadní část bývalého náměstí Budovatelů během výstavby.
Foto: Sbírka negativů a fotografií, Státní okresní archiv Pardubice.
37. Lubomír Driml, Obytný dům s integrovanou občanskou vybaveností na Palackého třídě, návrh z roku 1974, realizace 1976, Pardubice.
Foto: Sbírka negativů a fotografií, Státní okresní archiv Pardubice.
38. Lubomír Driml, Obytný dům s integrovanou občanskou vybaveností na Palackého třídě, návrh z roku 1974, realizace 1976, Pardubice.
Foto: Sbírka negativů a fotografií, Státní okresní archiv Pardubice.
39. Lubomír Driml, Obytný dům s integrovanou občanskou vybaveností na Palackého třídě, návrh z roku 1974, realizace 1976, Pardubice.
Foto: Eliška Jedličková
40. Lubomír Driml, Obytný dům s integrovanou občanskou vybaveností na Palackého třídě, návrh z roku 1974, realizace 1976, Pardubice.
Foto: Eliška Jedličková
41. Lubomír Driml, Budova bývalé České státní spořitelny a obytného domu s integrovanou občanskou vybaveností, Palackého ulice, Pardubice.
Foto: Eliška Jedličková
42. Lubomír Driml, Přestavba Karlovy ulice, návrh 1961–1974, realizace 1976–1983, Pardubice, situační plán centra města se sídlištěm Karlovina.
Foto: Lubomír Driml, Pardubice – přestavba oblasti Karlovy ulice, *Architektura ČSR* XXXVII, 1978, č. 6–7, s. 259.
43. Lubomír Driml, Přestavba Karlovy ulice, návrh 1961–1974, realizace 1976–1983, Pardubice, situační plán sídliště Karlovina.
Foto: Lubomír Driml, Pardubice – přestavba oblasti Karlovy ulice, *Architektura ČSR* XXXVII, 1978, č. 6–7, s. 260.
44. Lubomír Driml, Přestavba Karlovy ulice, návrh 1961–1974, realizace 1976–1983, Pardubice, návrh z roku 1974.
Foto: Lubomír Driml, Pardubice – přestavba oblasti Karlovy ulice, *Architektura ČSR* XXXVII, 1978, č. 6–7, s. 262.
45. Lubomír Driml, Přestavba Karlovy ulice, návrh 1961–1974, realizace 1976–1983, Pardubice, průhled ze sídliště Karlovina na Zelenou bránu ve středu města.
Foto: Lubomír Driml, Pardubice – přestavba oblasti Karlovy ulice, *Architektura ČSR* XXXVII, 1978, č. 6–7, s. 261.
46. Lubomír Driml, Přestavba Karlovy ulice, návrh 1961–1974, realizace 1976–1983, Pardubice, dobová fotografie ze sídliště Karlovina, pohled na kinokavárnu Karolina.
Foto: Lubomír Driml, Pardubice – přestavba oblasti Karlovy ulice, *Architektura ČSR* XXXVII, 1978, č. 6–7, s. 260.

47. Lubomír Driml, Přestavba Karlovy ulice, návrh 1961–1974, realizace 1976–1983, Pardubice, objekt bývalé kinokavárny na sídlišti Karlovina.
Foto: Eliška Jedličková
48. Lubomír Driml, Přestavba Karlovy ulice, návrh 1961–1974, realizace 1976–1983, Pardubice, současná podoba pěší zóny Jiřího z Poděbrad.
Foto: Eliška Jedličková
49. Lubomír Driml, Přestavba Karlovy ulice, návrh 1961–1974, realizace 1976–1983, Pardubice, obchodní parter pěší zóny na rohu ulic Jindřišská a Jiřího z Poděbrad.
Foto: Eliška Jedličková
50. Lubomír Driml, Přestavba Karlovy ulice, návrh 1961–1974, realizace 1976–1983, Pardubice, pohled z pěší zóny na Jindřišské ulici směrem k centru města.
Foto: Eliška Jedličková
51. Lubomír Driml, Přestavba Karlovy ulice, návrh 1961–1974, realizace 1976–1983, Pardubice, pěší zóna Jiřího z Poděbrad od ulice Karla IV.
Foto: Eliška Jedličková
52. Lubomír Driml, Přestavba Karlovy ulice, návrh 1961–1974, realizace 1976–1983, Pardubice, pěší zóna Jiřího z Poděbrad s bývalým obchodním a kulturním objektem kinokavárny.
Foto: Eliška Jedličková
53. Lubomír Driml a Miroslav Řepa, Hotel Labe, návrh 1980, realizace 1980–1985, Pardubice, situační plán zástavby na náměstí Budovatelů.
Foto: Radmila Sedláková, Interhotel Labe v Pardubicích, *Architektura ČSR XLV*, 1986, č. 4, s. 147.
54. Lubomír Driml a Miroslav Řepa, Hotel Labe, návrh 1980, realizace 1980–1985, Pardubice.
Foto: *Řepa Miroslav, akademický architekt, Pardubice*, př. č. 23/2011 neusp., Státní okresní archiv Pardubice.
55. Lubomír Driml a Miroslav Řepa, Hotel Labe, návrh 1980, realizace 1980–1985, Pardubice, dobová pohlednice hotelu Labe.
Foto: *Řepa Miroslav, akademický architekt, Pardubice*, př. č. 23/2011 neusp., Státní okresní archiv Pardubice.
56. Lubomír Driml a Miroslav Řepa, Hotel Labe, návrh 1980, realizace 1980–1985, Pardubice, interiér vstupní haly hotelu Labe.
Foto: *Řepa Miroslav, akademický architekt, Pardubice*, př. č. 23/2011 neusp., Státní okresní archiv Pardubice.
57. Lubomír Driml a Miroslav Řepa, Hotel Labe, návrh 1980, realizace 1980–1985, Pardubice, interiér restaurace hotelu Labe.
Foto: *Řepa Miroslav, akademický architekt, Pardubice*, př. č. 23/2011 neusp., Státní okresní archiv Pardubice.
58. Lubomír Driml a Miroslav Řepa, Hotel Labe, návrh 1980, realizace 1980–1985, Pardubice, interiér kavárny hotelu Labe.
Foto: *Řepa Miroslav, akademický architekt, Pardubice*, př. č. 23/2011 neusp., Státní okresní archiv Pardubice.

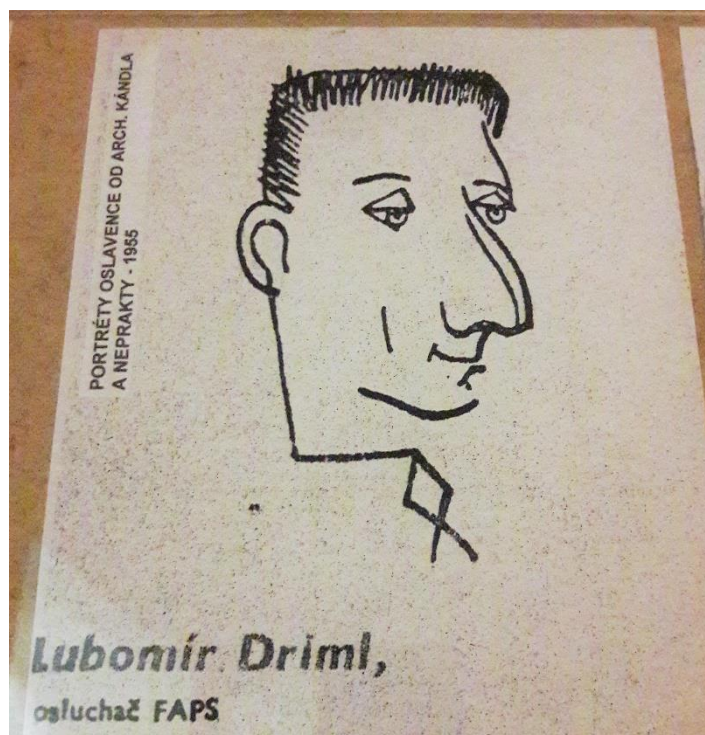
59. Lubomír Driml a Miroslav Řepa, Hotel Labe, návrh 1980, realizace 1980–1985, Pardubice, vstupní část hotelu Labe. Foto: Eliška Jedličková
60. Lubomír Driml a Miroslav Řepa, Hotel Labe, návrh 1980, realizace 1980–1985, Pardubice, postranní pohled na hotel Labe s restaurační částí.
Foto: Eliška Jedličková
61. Lubomír Driml a Miroslav Řepa, Hotel Labe, návrh 1980, realizace 1980–1985, Pardubice, restaurační část hotelu Labe.
Foto: Eliška Jedličková
62. Lubomír Driml a Miroslav Řepa, Hotel Labe, návrh 1980, realizace 1980–1985, Pardubice, restaurace hotelu Labe.
Foto: Eliška Jedličková
63. Lubomír Driml a Miroslav Řepa, Budova České státní pojišťovny, realizace 1980–1983, Havlíčkův Brod.
Foto: Ladislav Konopka, Česká státní pojišťovna v Havlíčkově Brodě, *Architektura ČSR* XLIV, 1985, č. 7, s. 317–319.
64. Lubomír Driml a Miroslav Řepa, Budova České státní pojišťovny, realizace 1980–1983, Havlíčkův Brod, interiér vkladní haly.
Foto: Ladislav Konopka, Česká státní pojišťovna v Havlíčkově Brodě, *Architektura ČSR* XLIV, 1985, č. 7, s. 317–319.
65. Lubomír Driml, Smuteční síň, realizace 1989, Přelouč.
Foto: Lubomír Driml, Objekt s jiným obsahem, *Zář* 40=50, 1990, č. 67, s. 1.
66. Lubomír Driml, Smuteční síň, realizace 1989, Přelouč.
Foto: Eliška Jedličková
67. Lubomír Driml, Smuteční síň, realizace 1989, Přelouč.
Foto: Eliška Jedličková

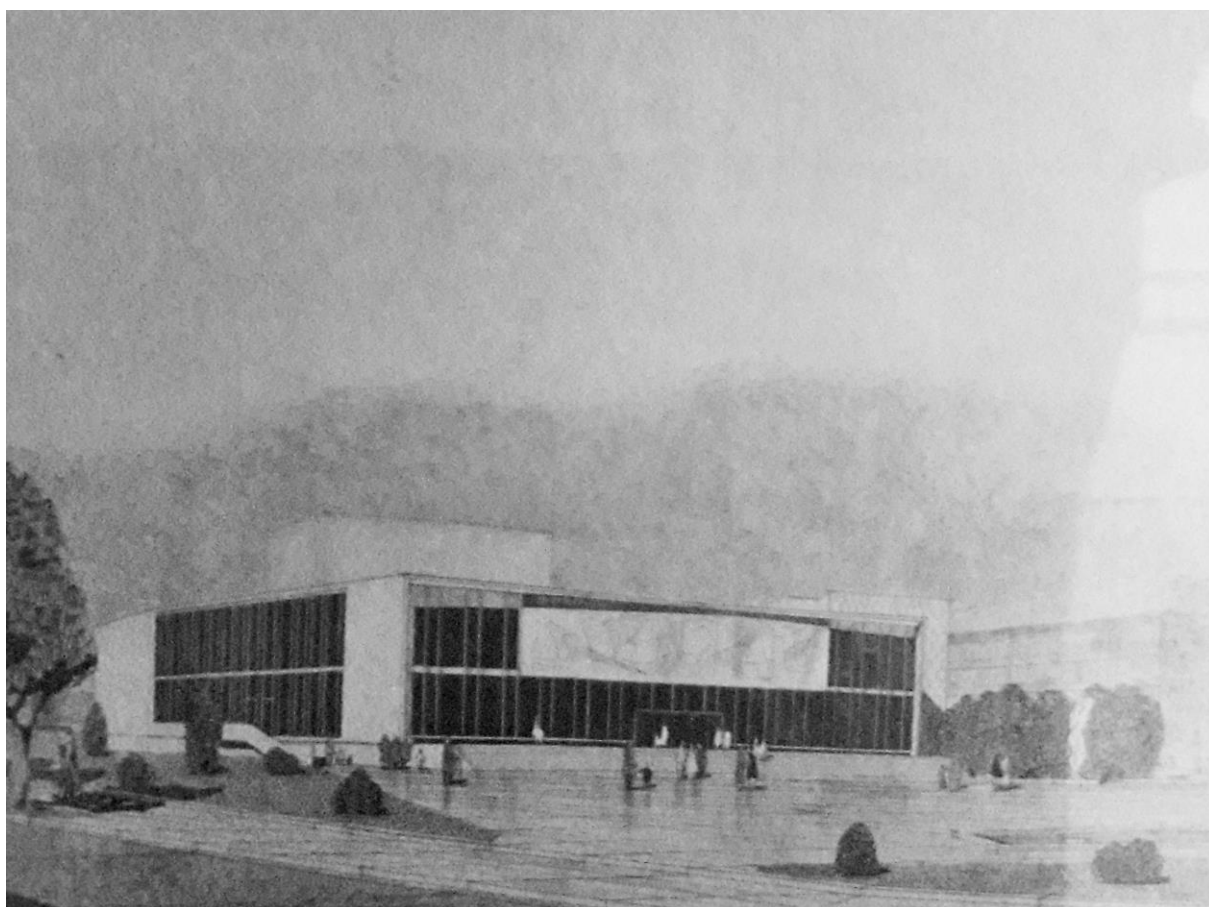
1) Bohuslav Jasanský, Fotografie architekta Lubomíra Drimla, 2002.

2) Milada Velehradská, Lubomír Driml s Miroslavem Řepou při příležitosti vernisáže výstavy Drimlových architektonických děl, 1995.

3) Jaroslav Kándl, portrét Lubomíra Drimla, 1955.

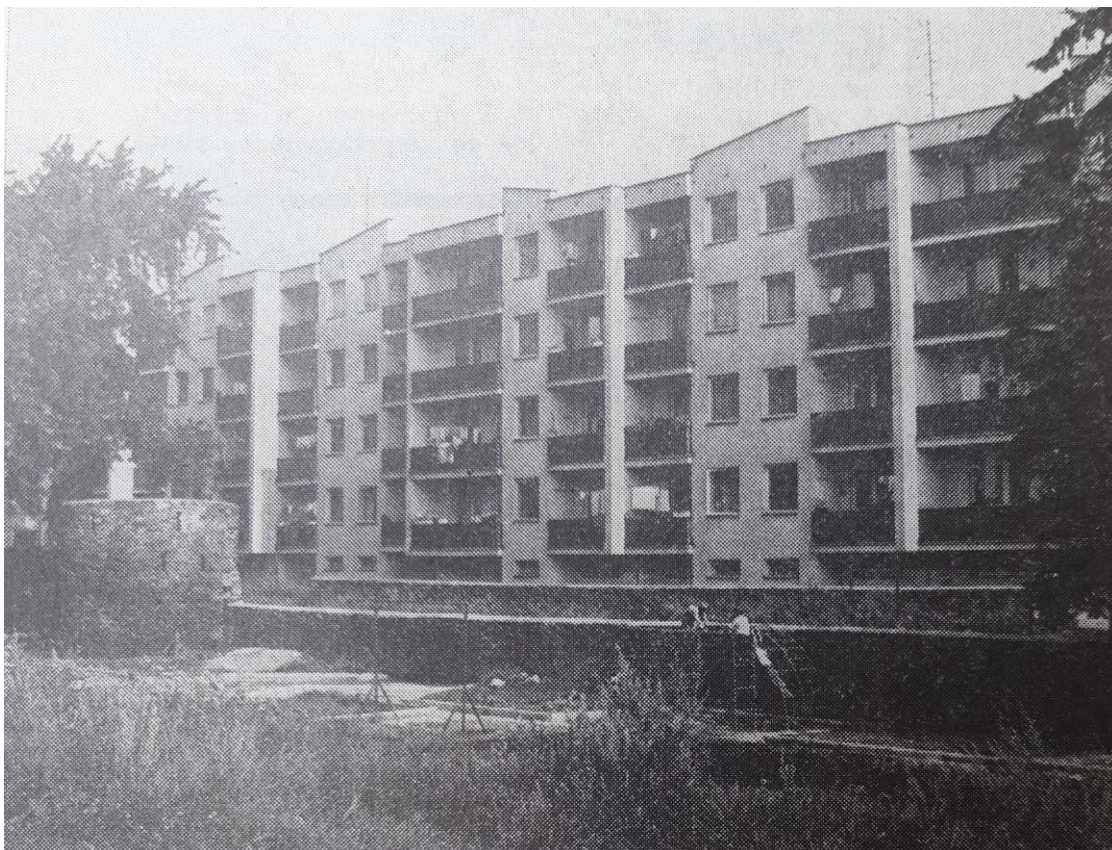
4) Lubomír Driml, Jan Třeštík a Jaroslav Fikar; Soutěžní návrh na městské divadlo v Českých Budějovicích, 1958.

5) Lubomír Driml, sídliště Smetanovo náměstí, realizace 1967–1970, Havlíčkův Brod.

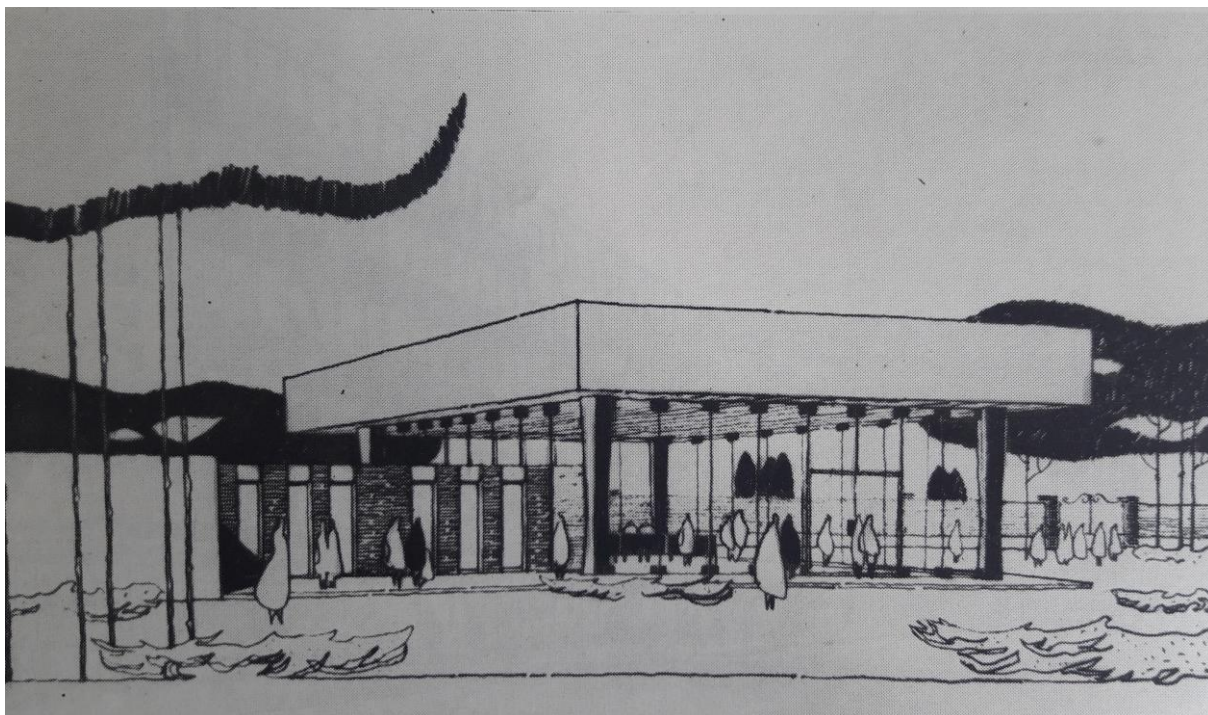
6) Lubomír Driml, sídliště Smetanovo náměstí, realizace 1967–1970, Havlíčkův Brod.

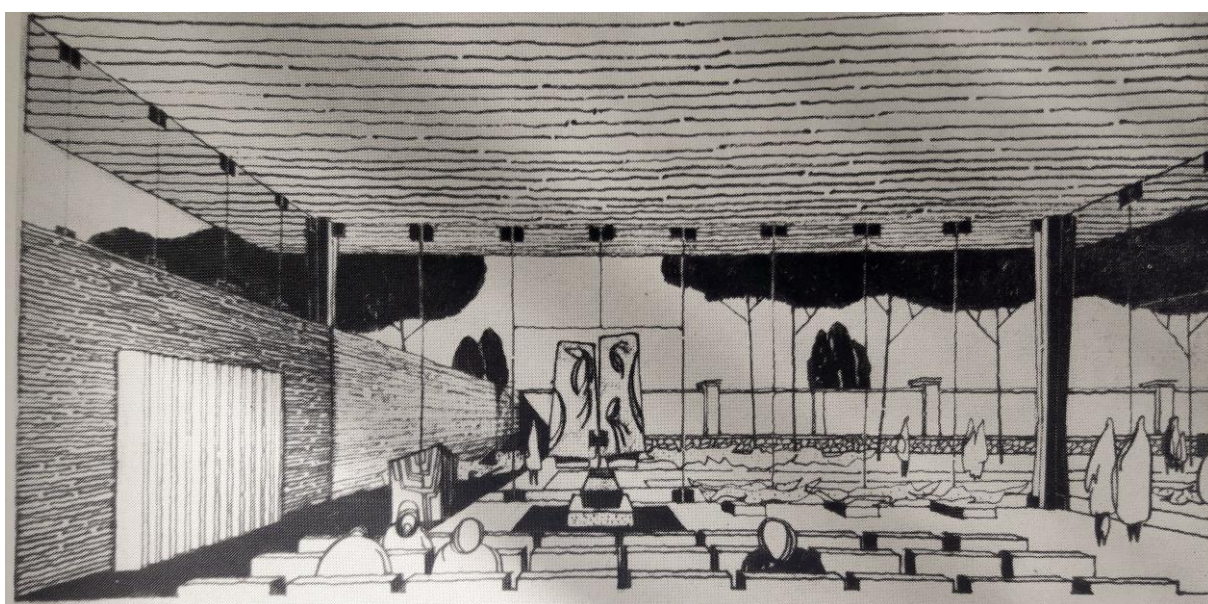
7) Lubomír Driml, sídliště Smetanovo náměstí, realizace 1967–1970, Havlíčkův Brod.

8) Lubomír Driml, sídliště Smetanovo náměstí, realizace 1967–1970, Havlíčkův Brod.

9) Lubomír Driml, Projekt smuteční síně, 1967, Havlíčkův Brod.

10) Lubomír Driml, Projekt smuteční síně, 1967, Havlíčkův Brod.

11) Lubomír Driml, Smuteční síň, realizace 1969–1970, Havlíčkův Brod.

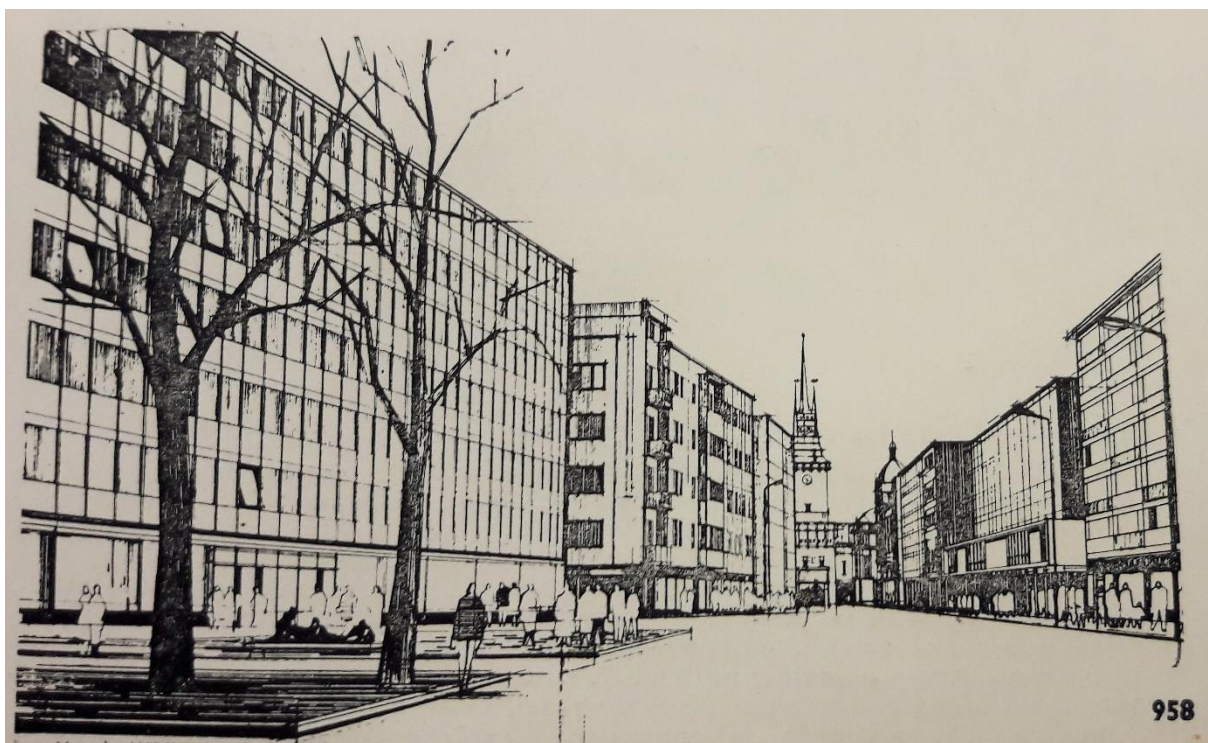
12) Lubomír Driml, Smuteční síň a muzeum pietního území Ležáky, realizace 1966–1971, Ležáky.

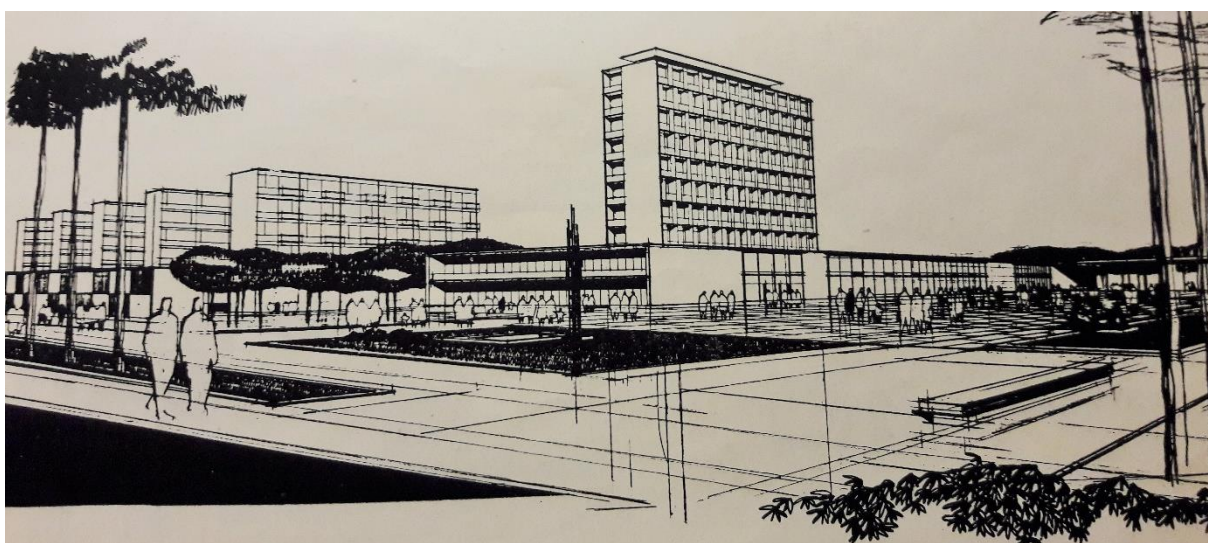
13) Lubomír Driml, Smuteční síň a muzeum pietního území Ležáky, realizace projektu 1966–1971, Ležáky.

14) Lubomír Driml, Smuteční síň a muzeum pietního území Ležáky, realizace projektu 1966–1971, Ležáky, budova restaurace.

15) Lubomír Driml, Jan Třeštík a Jaroslav Fikar, Návrh na přestavbu centra města Pardubic, 1961, pohled na třídu Míru.

16) Lubomír Driml, Jan Třeštík a Jaroslav Fikar, Návrh na přestavbu centra města Pardubic, 1961, pohled na plánovanou přestavbu oblasti Karlovy ulice.

17) Lubomír Driml, Návrh na přestavbu centra města Pardubic, před rokem 1969, oblast Karlovy ulice.

18) Lubomír Driml, Návrh na přestavbu centra města Pardubic, před rokem 1969, oblast Karlovy ulice.

19) Lubomír Driml, Návrh sídla podniku Restaurace a jídelny (Corso) na třídě Míru v Pardubicích, projekt před 1967, realizace 1968–1969, Pardubice.

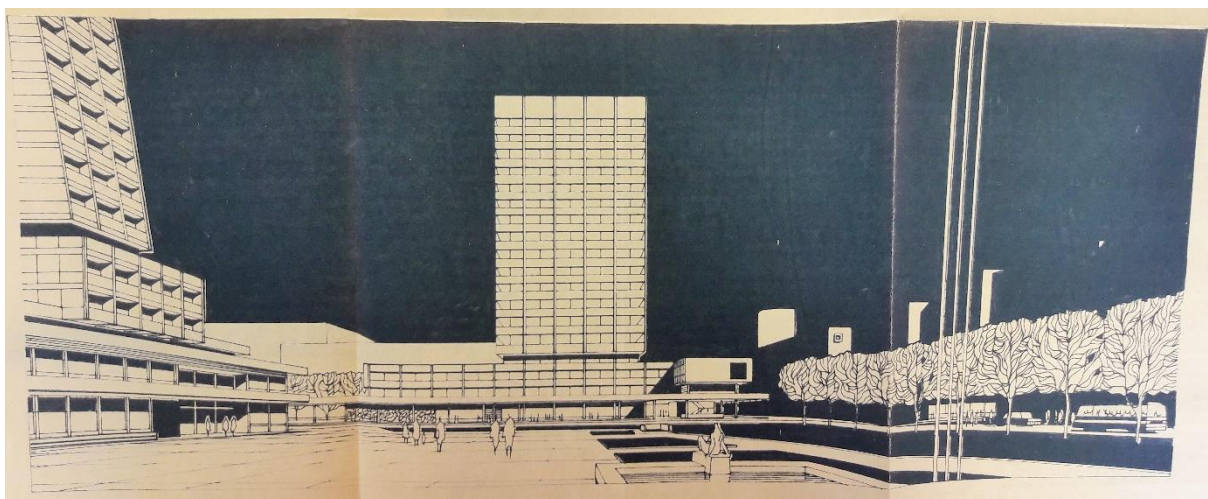
20) Lubomír Driml, sídlo podniku Restaurace a jídelny (Corso) na třídě Míru, realizace 1968–1969, Pardubice, pohled na třídu Míru, objekt Corso po pravé straně.

21) Lubomír Driml, budova podniku Restaurace a jídelny (Corso) na třídě Míru, realizace 1968–1969, Pardubice, snímek z roku 1972 po demolici hotelu Veselka.

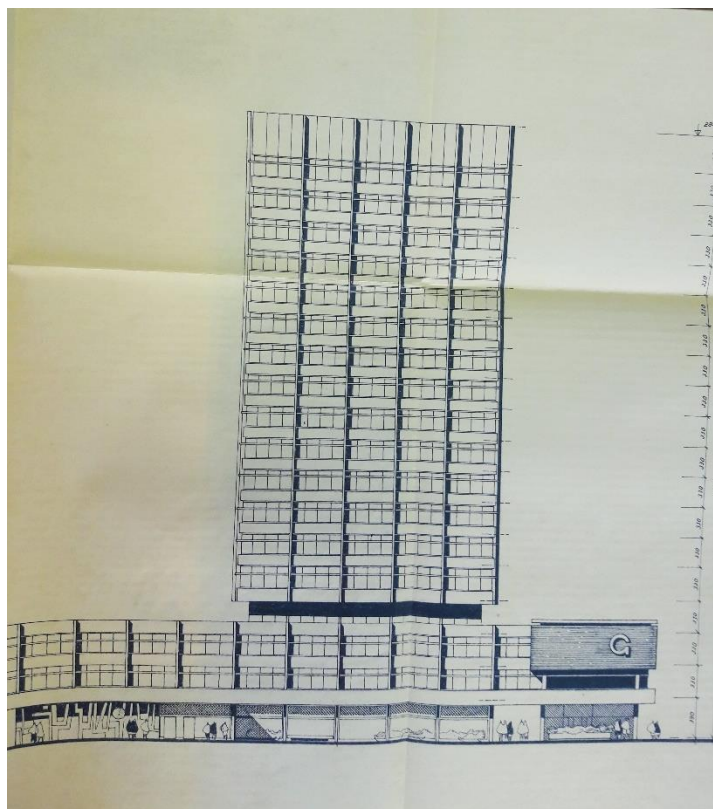
22) Lubomír Driml, budova podniku Restaurace a jídelny (Corso) na třídě Míru, realizace 1968–1969, Pardubice, dnešní podoba, rekonstrukce podle návrhu Lubomíra Drimla po roce 1990.

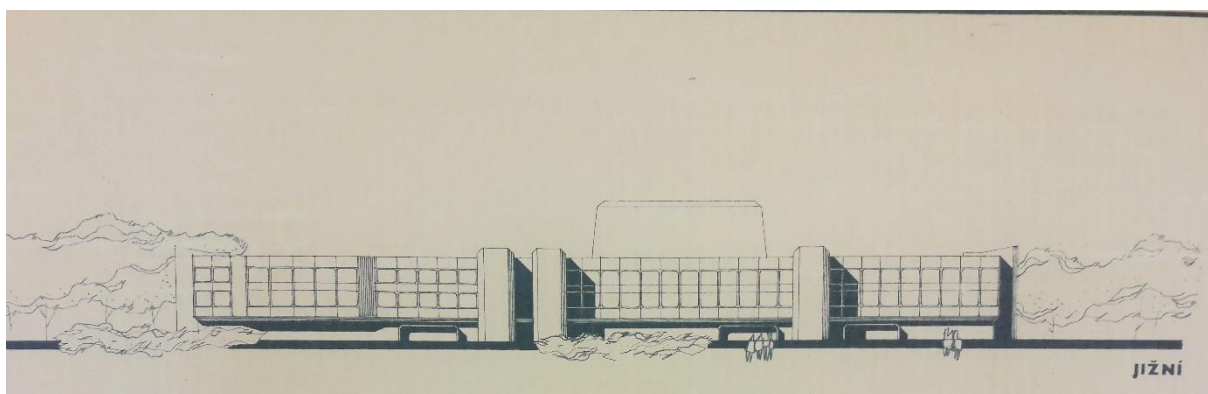
23) Lubomír Driml, Návrh na sídlo podniku Geodézie na třídě Míru v Pardubicích, nerealizováno, projekt před rokem 1974.

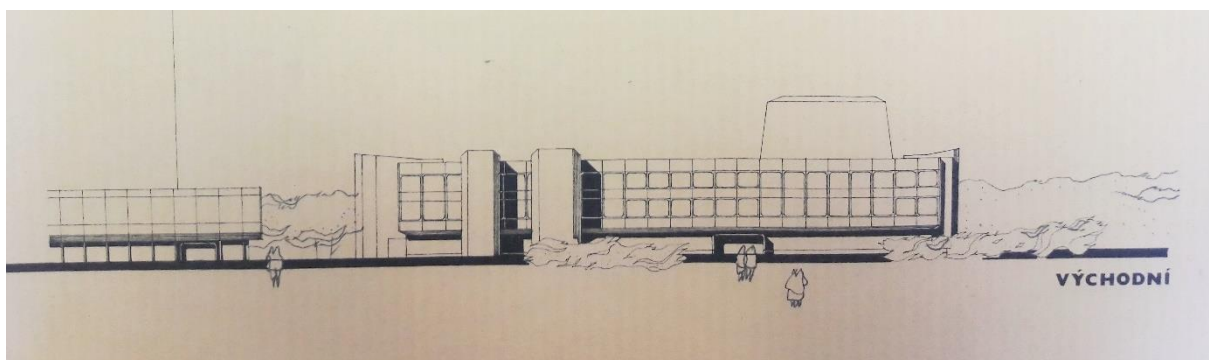
24) Lubomír Driml, Návrh na sídlo podniku Geodézie na třídě Míru v Pardubicích, nerealizováno, projekt před rokem 1974, pohled z jižní strany.

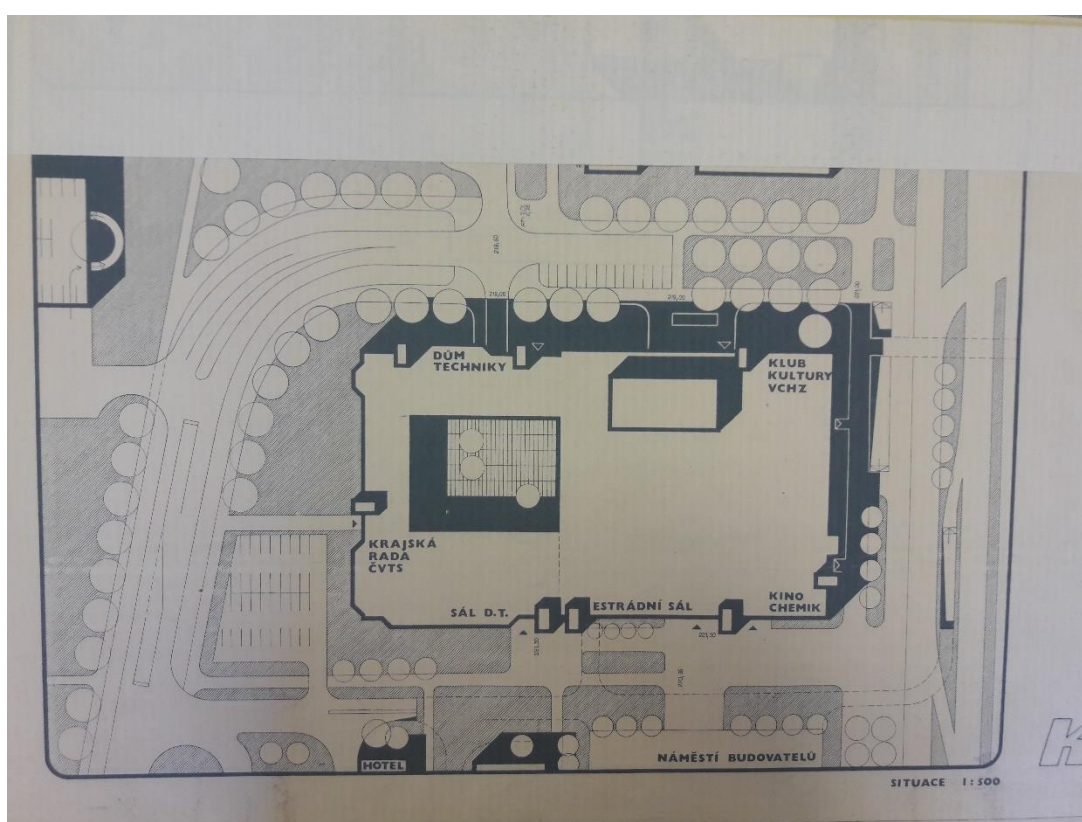
25) Lubomír Driml, Návrh na sídlo podniku Geodézie na třídě Míru v Pardubicích, nerealizováno, projekt před rokem 1974, pohled ze západní strany.

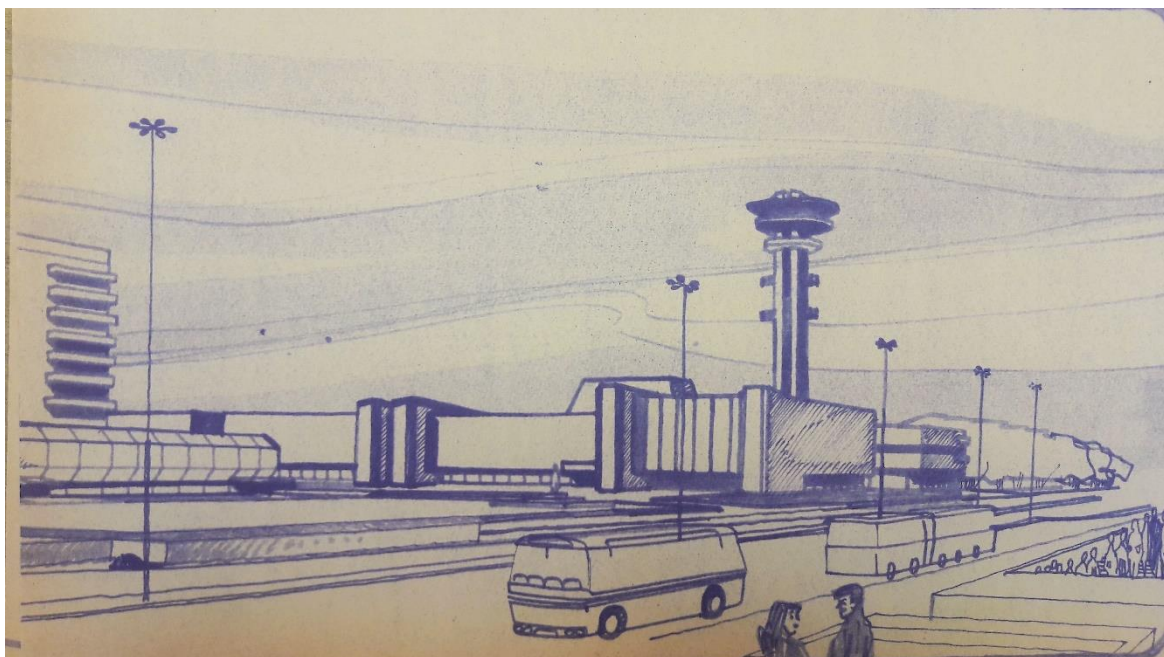
26) Lubomír Driml, Projekt kulturního domu Chemiků na náměstí Budovatelů v Pardubicích, nerealizováno, projekt před rokem 1979, pohled z jižní strany.

27) Lubomír Driml, Projekt kulturního domu Chemiků na náměstí Budovatelů v Pardubicích, nerealizováno, projekt před rokem 1979, pohled z východní strany.

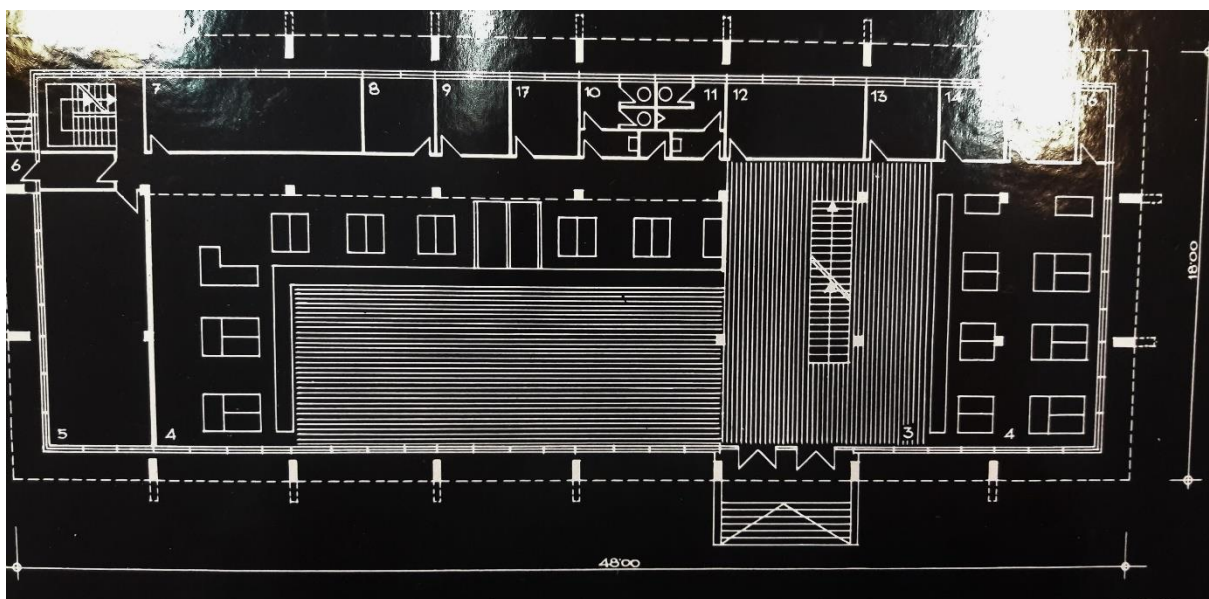
28) Lubomír Driml, Projekt kulturního domu Chemiků na náměstí Budovatelů v Pardubicích, nerealizováno, projekt před rokem 1979, situační návrh.

29) Lubomír Driml, Projekt kulturního domu Chemiků na náměstí Budovatelů v Pardubicích, nerealizováno, projekt před rokem 1979, ideální návrh situace na náměstí Budovatelů

30) Lubomír Driml a Miroslav Řepa, Budova České státní spořitelny na Palackého třídě, realizace 1971–1975, Pardubice, po pravé straně výškový bytový dům také podle Drimlova návrhu.

31) Lubomír Driml a Miroslav Řepa, Budova České státní spořitelny na Palackého třídě, realizace 1971–1975, Pardubice, půdorys.

32) Lubomír Driml a Miroslav Řepa, Budova České státní spořitelny na Palackého třídě, realizace 1971–1975, Pardubice, za budovou spořitelny lze vidět výškový bytový dům podle návrhu Lubomíra Drimla.

33) Lubomír Driml a Miroslav Řepa, Budova České státní spořitelny na Palackého třídě, realizace 1971–1975, Pardubice, pohled do hlavní dvoupodlažní haly vkladů.

34) Lubomír Driml a Miroslav Řepa, Budova České státní spořitelny na Palackého třídě, realizace 1971–1975, Pardubice, pohled do hlavní dvoupodlažní haly vkladů.

35) Lubomír Driml a Miroslav Řepa, Budova České státní spořitelny na Palackého třídě, realizace 1971–1975, Pardubice, současná podoba budovy.

36) Pardubice, Palackého ulice, sedmdesátá léta, jihozápadní část bývalého náměstí Budovatelů během výstavby.

37) Lubomír Driml, Obytný dům s integrovanou občanskou vybaveností na Palackého třídě, návrh z roku 1974, realizace 1976, Pardubice.

38) Lubomír Driml, Obytný dům s integrovanou občanskou vybaveností na Palackého třídě, návrh z roku 1974, realizace 1976, Pardubice.

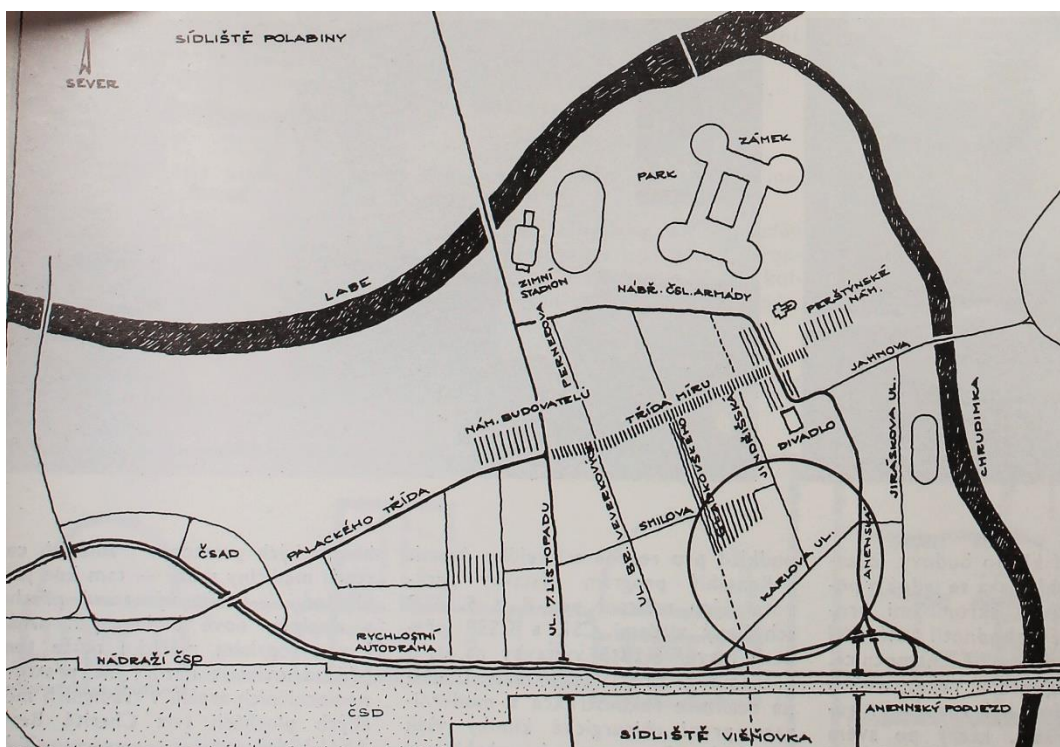
39) Lubomír Driml, Obytný dům s integrovanou občanskou vybaveností na Palackého třídě, návrh z roku 1974, realizace 1976, Pardubice.

40) Lubomír Driml, Obytný dům s integrovanou občanskou vybaveností na Palackého třídě, návrh z roku 1974, realizace 1976, Pardubice.

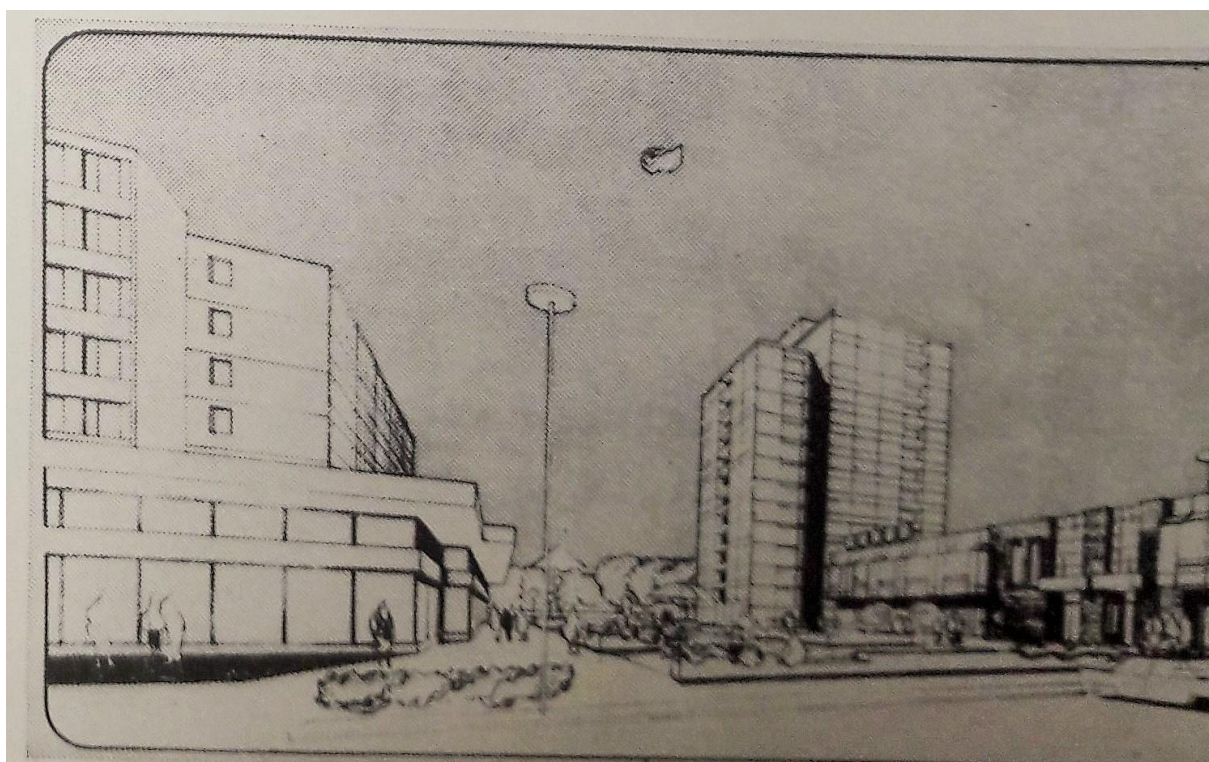
41) Lubomír Driml, Budova bývalé České státní spořitelny a obytného domu s integrovanou občanskou vybaveností, Palackého ulice, Pardubice.

42) Lubomír Driml, Přestavba Karlovy ulice, návrh 1961–1974, realizace 1976–1983, Pardubice, situační plán centra města se sídlištěm Karlovina.

43) Lubomír Driml, Přestavba Karlovy ulice, návrh 1961–1974, realizace 1976–1983, Pardubice, situační plán sídliště Karlovina.

44) Lubomír Driml, Přestavba Karlovy ulice, návrh 1961–1974, realizace 1976–1983, Pardubice, návrh z roku 1974.

45) Lubomír Driml, Přestavba Karlovy ulice, návrh 1961–1974, realizace 1976–1983, Pardubice, průhled ze sídliště Karlovina na Zelenou bránu ve středu města.

46) Lubomír Driml, Přestavba Karlovy ulice, návrh 1961–1974, realizace 1976–1983, Pardubice, dobová fotografie ze sídliště Karlovina, pohled na kinokavárnu Karolina.

47) Lubomír Driml, Přestavba Karlovy ulice, návrh 1961–1974, realizace 1976–1983, Pardubice, objekt bývalé kinokavárny na sídlišti Karlovina.

48) Lubomír Driml, Přestavba Karlovy ulice, návrh 1961–1974, realizace 1976–1983, Pardubice, současná podoba pěší zóny Jiřího z Poděbrad.

49) Lubomír Driml, Přestavba Karlovy ulice, návrh 1961–1974, realizace 1976–1983, Pardubice, obchodní parter pěší zóny na rohu ulic Jindřišská a Jiřího z Poděbrad.

50) Lubomír Driml, Přestavba Karlovy ulice, návrh 1961–1974, realizace 1976–1983, Pardubice, pohled z pěší zóny na Jindřišské ulici směrem k centru města.

51) Lubomír Driml, Přestavba Karlovy ulice, návrh 1961–1974, realizace 1976–1983, Pardubice, pěší zóna Jiřího z Poděbrad od ulice Karla IV.

54) Lubomír Driml a Miroslav Řepa, Hotel Labe, návrh 1980, realizace 1980–1985, Pardubice.

55) Lubomír Driml a Miroslav Řepa, Hotel Labe, návrh 1980, realizace 1980–1985, Pardubice, dobová pohlednice hotelu Labe.

56) Lubomír Driml a Miroslav Řepa, Hotel Labe, návrh 1980, realizace 1980–1985, Pardubice, interiér vstupní haly hotelu Labe.

57) Lubomír Driml a Miroslav Řepa, Hotel Labe, návrh 1980, realizace 1980–1985, Pardubice, interiér restaurace hotelu Labe.

58) Lubomír Driml a Miroslav Řepa, Hotel Labe, návrh 1980, realizace 1980–1985, Pardubice, interiér kavárny hotelu Labe.

59) Lubomír Driml a Miroslav Řepa, Hotel Labe, návrh 1980, realizace 1980–1985, Pardubice, vstupní část hotelu Labe.

60) Lubomír Driml a Miroslav Řepa, Hotel Labe, návrh 1980, realizace 1980–1985, Pardubice, postranní pohled na hotel Labe s restaurační částí.

61) Lubomír Driml a Miroslav Řepa, Hotel Labe, návrh 1980, realizace 1980–1985, Pardubice, restaurační část hotelu Labe.

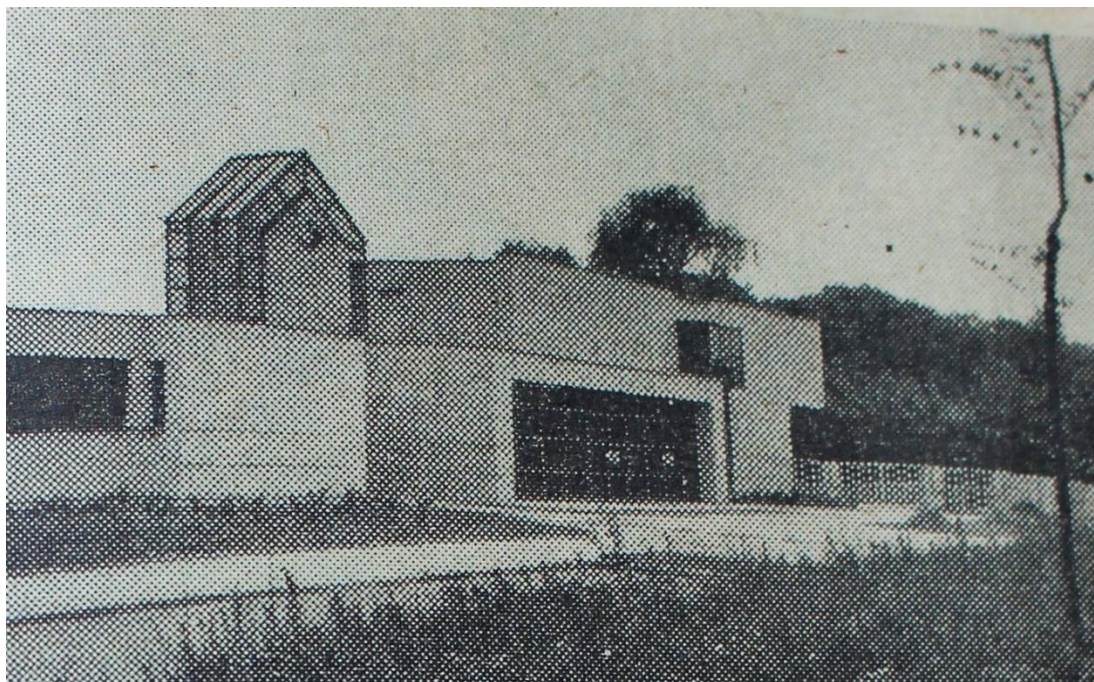
62) Lubomír Driml a Miroslav Řepa, Hotel Labe, návrh 1980, realizace 1980–1985, Pardubice, restaurace hotelu Labe.

63) Lubomír Driml a Miroslav Řepa, Budova České státní pojišťovny, realizace 1980–1983, Havlíčkův Brod.

64) Lubomír Driml a Miroslav Řepa, Budova České státní pojišťovny, realizace 1980–1983, Havlíčkův Brod, interiér vkladní haly.

65) Lubomír Driml, Smuteční síň, realizace 1989, Přebouč.

66) Lubomír Driml, Smuteční síň, realizace 1989, Přelouč.

67) Lubomír Driml, Smuteční síň, realizace 1989, Přelouč.

16. Anotace

Jméno a příjmení:	Eliška Jedličková
Katedra:	Katedra dějin umění
Vedoucí práce:	prof. PhDr. Rostislav Švácha, CSc.
Rok obhajoby:	2019
Název práce:	Architekt Lubomír Driml
Název v angličtině:	Architect Lubomír Driml
Anotace práce:	Magisterská diplomová práce se primárně zabývá zpracováním význačného díla pardubického architekta Lubomíra Drimla. Práce sleduje a podává výklad o Drimlově díle na území tehdejšího Východočeského kraje v období let 1960–1989. Součástí práce je mimo jiné i krátký exkurz do historie Pardubic, kde Driml vytvořil většinu jeho děl, krátký přehled o urbanismu a o historii Stavoprojektu.
Klíčová slova:	Architektura, Pardubice, Lubomír Driml, Stavoprojekt, urbanismus, normalizace
Anotace v angličtině:	This master's thesis is primarily concerned to elaboration of the significant work of architect Lubomír Driml from Pardubice. The work follows and provides an interpretation of Driml's work in the area of the earlier East Bohemian region in the period 1960–1989. One of the part of this work is a short excursion into the history of the city Pardubice, where Driml created most of his works, a brief overview of urbanism and the history of Stavoprojekt.
Klíčová slova v angličtině:	Architecture, Pardubice, Lubomír Driml, Stavoprojekt, urbanism, normalization
Přílohy vázané k práci:	CD-rom
Rozsah práce:	116 stran (137 471 znaků)
Jazyk práce:	Čeština